

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ**

**TAYVAN PAN MAVİ VE PAN YEŞİL KOALİSYONLARININ ÇİN’İN “TEK ÜLKE,
İKİ SİSTEM” POLİTİKASINA BAKIŞI**

Yüksek Lisans Tezi

Mehtap Atalı Dağtekin

Asya Çalışmaları

Aralık 2023

**T.C.
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
BÖLGE ÇALIŞMALARI ENSTİTÜSÜ**

**TAYVAN PAN MAVİ VE PAN YEŞİL KOALİSYONLARININ ÇİN’İN “TEK ÜLKE,
İKİ SİSTEM” POLİTİKASINA BAKIŞI**

Yüksek Lisans Tezi

Mehtap Atalı Dağtekin

Asya Çalışmaları

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hatice ÇELİK

Aralık 2023

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasında kullanılan bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı beyan ederim.

15/12/2023

Mehtap Atalı Dağtekin

İÇİNDEKİLER

Sayfa

TEZ ONAYI.....	i
BEYAN.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR.....	vi
TABLO LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
1.1. ULUSLARARASI İLİŞKİLER TEORİLERİNDE SOSYAL İNŞACI YAKLAŞIM ve ULUS KİMLİĞİ İNŞASI.....	7
1.2. ULUSAL KİMLİĞİN DOĞASI.....	10
1.2.1. Ulusal Kimliğin İki Boyutlu Kavramsallaştırılması.....	11
1.2.2. Primordial Boyut: Etnik Kimlik.....	12
1.2.3. Etnik Farklılık	12
1.2.4. Ortak Kader	14
1.3. DÜNYA SİYASETİNDE KİMLİKLER ve ÇIKARLAR.....	15
1.4. TAYVANLILAŞMA KAVRAMININ OLUŞUMU.....	18
1.4.1. Japon Sömürge Yönetimi'nden Milliyetçi Çin'e.....	18
1.4.2. 28 Şubat Olayı (Beyaz Terör Olayı).....	19
1.4.3. Sıkı Yönetim Dönemi.....	20
1.4.4. BM Üyeliği'nin İptali.....	22
2. BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN.....	24
2.1. TEK ÇİN POLİTİKASININ GELİŞİMİ.....	24
2.2. TAYVAN SİYASİ TARİHİ.....	26

2.2.1. Qing Hanedanlığı Yönetimi Dönemi.....	28
2.2.2. Japon İmparatorluğu Yönetimi Dönemi.....	30
2.2.3. Sun Yat-sen ve Kuomintang'ın Kuruluşu.....	32
2.2.4. Chiang Kai-shek ve Sıkıyönetim Dönemi.....	34
3. BÖLÜM: TAYVAN SİYASİ SİSTEMİ.....	36
3.1. Tayvan'ın Çok Partili Sisteme Geçiş.....	38
3.2. Tayvan Ana Akım Siyasi Partileri.....	39
3.2.1 Kuomintang.....	39
3.2.2 Demokratik İlerleme Partisi.....	42
3.3. PAN MAVİ VE PAN YEŞİL KOALİSYONLARININ KURULUŞU	45
3.3.1. Pan Mavi Koalisyonu.....	45
3.3.2. Pan Yeşil Koalisyonu.....	46
3.4. PAN MAVİ VE PAN YEŞİL İKTİDARLARI DÖNEMİNDE TAYVAN-ÇİN İLİŞKİLERİ.....	49
3.4.1. Lee Teng Hui Dönemi (1988-2000).....	49
3.4.2. Chen Shui Bian Dönemi (2000-2008).....	54
3.4.3. Ma Ying Jeou Dönemi (2008-2016).....	56
3.4.4. Tsai Ing Wen Dönemi (2016-).....	59
4. BÖLÜM: TAYVAN BAĞLAMINDA TEK ÜLKE, İKİ SİSTEM POLİTİKASI GÖRÜŞLER ve TARTIŞMALAR.....	63
4.1. ÇİN'İN BAKIŞ AÇISI.....	63
4.2. TAYVAN'IN BAKIŞ AÇISI.....	66
4.3. ÜLKELERİN ve ÖRGÜTLERİN BAKIŞ AÇISI.....	69
SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA.....	82

ÖZET

TAYVAN PAN MAVİ VE PAN YEŞİL KOALİSYONLARININ ÇİN’İN “TEK ÜLKE, İKİ SİSTEM” POLİTİKASINA BAKIŞI

Mehtap Atalı DAĞTEKİN

Asya Çalışmaları Anabilim Dalı

Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Bölge Çalışmaları Enstitüsü, Aralık 2023

Danışman: Doç. Dr. Hatice ÇELİK

Deng Xiaoping’in 1970’li yılların sonlarında ortaya koyduğu “Tek Ülke, İki Sistem” politikası günümüzde yoğun tartışılan bölge çalışmaları konuları arasında yer almaktadır. Çin’in 21. Yüzyılın başından itibaren ekonomik ve siyasi yükselişi bu politikanın Tayvan için bir fırsat mı yoksa tehdit mi oluşturduğu sorusunu da beraberinde getirmektedir. Tayvan’daki siyasi partilerin temsil ettiği iki ana bloktan biri olan Pan Mavi Koalisyonu Pekin Hükümeti’ne ve barışçıl yeniden birleşme fikrine daha ılımlı bakarken, Pan Yeşil Koalisyonu ise Tayvanlılaşma (Taiwanization) kavramına daha sıkı tutunarak, tam bağımsız ve demokratik bir Tayvan’ın uluslararası sistemde yerini alması gerektiği düşüncesini desteklemektedir. Çalışmanın teorik çerçevesi olarak, bireylerin ve toplulukların uluslararası sistemdeki tanımlarını, algılanış biçimlerini ve diğer aktörlerle olan etkileşimlerini anlamak için kullanılan Sosyal inşacılık teorisi ve kimlik inşası kavramı seçilmiştir. Bu araştırma, akademik literatürde pek çok çalışmaya konu olan Çin’in “Tek Ülke, İki Sistem” politikasını Tayvan’ı özne konumuna alarak ulus kimliği inşası açısından incelemekte ve Türkçe literatüre katkı sunmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmada, Tayvan’daki iç siyasi aktörlerin “Tek Ülke, İki Sistem” politikasına ve bu çerçevede Tayvanlı kimliğine yaklaşımları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çin, Tayvan, Tek Ülke İki Sistem, Asya Pasifik, Tayvanlılaşma

ABSTRACT

TAIWAN'S PAN BLUE AND PAN GREEN COALITIONS' PERSPECTIVES ON CHINA'S "ONE COUNTRY, TWO SYSTEMS" POLICY

Mehtap Atalı DAĞTEKİN

Department of Asian Studies

Ankara Social Sciences University, Institute for Area Studies, December 2023

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hatice ÇELİK

The "One Country, Two Systems" policy put forward by Deng Xiaoping in the late 1970s is one of the most intensely debated topics of asian studies today. China's economic and political rise since the beginning of the 21st century raises the question of whether this policy is an opportunity or a threat for Taiwan. The Pan Blue Coalition, one of the two main blocs represented by the political parties in Taiwan, is more moderate towards the Beijing Government and the idea of peaceful reunification, while the Pan Green Coalition holds more firmly to the concept of Taiwanization and supports the idea that a fully independent and democratic Taiwan should take its place in the international system. Social constructionism theory and the concept of identity construction were chosen as the theoretical framework of the study, which is used to understand the definitions and perceptions of individuals and communities in the international system and their interactions with other actors. This research aims to contribute to the Turkish literature by analyzing China's "One Country, Two Systems" policy, which has been the subject of many studies in the academic literature, in terms of national identity construction by putting Taiwan into a subject position. In this study, the approaches of domestic political actors in Taiwan to the "One Country, Two Systems" policy and Taiwanese identity within this framework are analyzed.

Keywords: China, Taiwan, One Country Two Systems, Asia Pacific, Taiwanization

KISALTMALAR

AB – Avrupa Birliği
ADIZ – Hava Savunma Tanımlama Sahası
AIIB – Asya Altyapı Yatırım Bankası
ASEAN – Güneydoğu Asya Ülkeleri Birliği
ÇHC – Çin Halk Cumhuriyeti
ÇKP – Çin Komünist Partisi
CSSTA - Boğazlar Arası Hizmet Ticareti Anlaşması
DPP – Demokratik İlerleme Partisi
DSÖ – Dünya Sağlık Örgütü
ECFA – Ekonomik İşbirliği Çerçeve Anlaşması
ECNS – Ekonomik İşbirliği ve Müzakere Stratejisi
ISEAS – Güneydoğu Asya Çalışmaları Enstitüsü (Singapur)
GSYİH – Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
FTA – Serbest Ticaret Anlaşması
ICAO – Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü
KMT – Kuomintang
NP – Yeni Parti
NPP – Yeni Güç Partisi
ÖİB – Özel İdari Bölgesi
PFP – Önce Halk Partisi
RCEP – Bölgesel Ekonomik İşbirliği Ortaklığı
TIFA – Ticaret ve Yatırım Çerçeve Anlaşması
TPP – Trans Pasifik Ortaklığı
TSU – Tayvan Dayanışma Birliği
UNFCCC – İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
WHA – Dünya Sağlık Asamblesi
WHO – Dünya Sağlık Örgütü

TABLO LİSTESİ

1. Kendinizi Tayvanlı, Çinli veya başka bir kimlik ile mi tanımlıyorsunuz? (11 Ağustos 2021)	
Kaynak: Tayvan Kamuoyu Vakfı	55
2. Tayvan'ın Birleşme ve Bağımsızlık Eğilimi (17 Ocak 2023) Kaynak: Tayvan Kamuoyu	
Vakfı	74

GİRİŞ

Tayvan, Çin'in güneydoğusunda yer alan 36.197 km² yüzölçüme sahip bir ada ülkesidir. Güney Çin Denizi'ndeki Tayvan Boğazları, adayı Asya-Pasifik'te jeopolitik ve jeostratejik açıdan önemli bir konuma oturtmaktadır. Bu konum nedeniyle ülke yüzyıllar boyunca emperyal güçlerin odak noktası haline gelmiştir. Doğu Hindistan Şirketi ile birlikte önce Hollandalılar ardından Portekizliler Ada'da hüküm sürmüş daha sonra Qing İmparatorluğu ve Japon İmparatorluğu'nun eline geçmiştir. Tüm bu yönetimler Tayvan kültürünü ve Tayvanlı kimliğini şekillendirmiştir (Guliyev, 2023).

"Tek Ülke, İki Sistem" politikası, Çin'i dış dünyaya açmayı hedefleyen "Büyük Çin" stratejisinin doğal bir sonucudur. İlk olarak Hong Kong ve Makao'nun Çin'e devri sırasında uygulanan "Tek Ülke, İki Sistem" politikası, boğazlar arası ilişkilerde bir odak noktası haline gelmiştir (Hook ve Neves, 2002, s.113). Çin'in aynı politikayı Tayvan'a uygulama önerisi uluslararası toplumda ve Tayvan'ın kendi içinde farklı tepkilere yol açmıştır. Bu politika Tayvan'a yüksek seviyede özerklik tanınmasını ve nihayetinde Anakara Çin ile yeniden birleşmesini öngörmektedir. Bununla birlikte, Tayvan'ın siyasi manzarası, Pan-Yeşil ve Pan-Mavi koalisyonlarının karşıt görüşlere sahip olduğu bu öneriye yanıt olarak keskin bölünmeleri de yansıtmaktadır (Charney ve Prescott, 2000, s.475).

Demokratik İlerleme Partisi (DPP) liderliğindeki Tayvan'ın Pan-Yeşil Koalisyonu, Tayvan'ın fiili bağımsızlığının korunmasını ve Ada'nın Çin'den uzaklaştırılmasını savunmaktadır. Koalisyon, "Tek Ülke, İki Sistem" politikasına şüpheyile yaklaşmakta ve bunu Tayvan'ın demokratik sistemi, insan hakları ve egemenliği için potansiyel bir tehdit olarak algılamaktadır. Pan-Yeşil Koalisyonu Tayvanlı kimliğini ve ulusal bilinci vurgulayarak Tayvan'ın Çin'den ayrı bir varlık olarak uluslararası alanda tanınmasını teşvik etmektedir. Buna karşılık, Kuomintang (KMT) Partisi önderliğindeki Tayvan'ın Pan-Mavi Koalisyonu, boğazlar arası ilişkilere yönelik daha uzlaşmacı bir yaklaşım izlemektedir. Koalisyon, "Tek Ülke, İki Sistem" politikasını Tayvan'ın sosyal ve ekonomik istikrarını korurken barışçıl bir yeniden birleşmenin sağlanması için pragmatik bir çerçeve olarak görmektedir. Ancak koalisyon, bazı üyelerin bu politika kapsamında Tayvan'ın demokratik kurumlarının zarar görebileceğine ilişkin çekincelerini dile getirmesiyle iç bölünmelerle karşı karşıya kalmıştır (ICG Asia Report, 2023:53).

“Tek Ülke, İki Sistem” politikası Tayvanlı kimliğinde de önemli gelişmelere sebebiyet vermiştir. Tarihsel olaylar, kuşak değişimleri ve siyasi dinamikler, Tayvan nüfusu arasında nüanslı ve çeşitli bir kimlik duygusuna katkıda bulunmuştur. Nüfusun bazı kesimleri belirgin bir Tayvanlı kimliğini giderek daha fazla benimserken, diğerleri daha geleneksel Çin kültürel mirasına bağlı kalmıştır. Pan-Yeşil Koalisyonu Tayvan'ın eşsiz tarihini ve kültürünü vurgulayarak Tayvan milliyetçiliğinin teşvik edilmesinde kilit bir rol oynarken, Pan-Mavi koalisyonu genellikle daha kapsayıcı bir Çinli kimliğini benimsemiştir (Hörster, 2023, s.7-8).

Tek Ülke, İki Sistem politikasının Tayvan ve Asya-Pasifik bölgesi için gelecekteki etkileri belirsizliğini korumaktadır. Tayvan'daki siyasi koalisyonların farklı bakış açıları ve Çin'in yeniden birleşme konusundaki kararlı tutumu, boğazlar arası ilişkilerde potansiyel gerilimin artmasına katkıda bulunmaktadır. Askeri çatışma ve toprak anlaşmazlıkları olasılığı, bölgesel istikrar ve güvenlik üzerinde önemli etkilere sahip olabileceği düşünülmektedir. Dahası, bu politikanın etkileri Tayvan'ın ötesine geçerek bölgesel ittifakları ve ekonomik karşılıklı bağımlılığı etkileyebilir ve bu da konuyu Asya-Pasifik bağlamında daha geniş ve kritik bir mesele haline getirebilir.

Bu çalışmada ilk olarak, sosyal inşacı yaklaşım ve ulusal kimlik inşası perspektifi bağlamında Tayvanlılaşma kavramı ele alınmıştır. Ardından, ikinci bölümde, "Tek Ülke İki Sistem" politikasının ortaya çıkışı ve Tayvan'ın siyasi tarihi incelenmiştir. Üçüncü bölümde, Tayvan'ın siyasi sistemi, Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonlarının oluşumu ve "Tek Ülke İki Sistem" politikasının toplum ve Tayvan siyaseti üzerindeki temel ayrılıklar ele alınarak, Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonları arasındaki görüş farklılıklarının hem iç siyasette hem de Tayvan'ın uluslararası ilişkilerinde Ada'nın geleceğini nasıl şekillendirdiği vurgulanmıştır. Son olarak, dördüncü bölümde, "Tek Ülke İki Sistem" politikasının Asya-Pasifik bölgesi ve diğer iş birliği içinde bulunan ülkeler üzerindeki etkileri detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bölge çalışmaları ve özellikle Asya çalışmaları alanında da Tayvan-Çin meselesi önemli ve karmaşık bir konu olarak sıklıkla ele alınmaktadır. Bu konu Tayvan ve Çin arasındaki siyasi, ekonomik, tarihi ve kültürel dinamikleri içermektedir.

Tarihsel bağlamda; Çin İç Savaşı, Kuomintang (KMT) ile Komünist Parti arasındaki bölünme ve Anakara ile Tayvan'da ayrı hükümetlerin kurulması da dahil olmak üzere Tayvan-Çin ilişkisinin tarihsel arka planını incelerken Hu Kuo Tai'ın “The Struggle between the Kuomintang and the Chinese Communist Party on Campus during the War of Resistance, 1937-45” başlıklı makalesinde; Kuomintang'ın Gençlik Yapılanması'nın düzenli olmaması ve Çin Komünist Partisi'nin üniversite tabanlı yeraltı örgütlenmesinin entelektüel ve etik kampanyalara verdikleri önemin, KMT'nin zayıf organizasyonu ve etkisiz stratejileri nedeniyle

Çin Komünist Partisi'nin üstünlüğünü nasıl ele geçirdiğine dair vurgular bulunmaktadır. Bu durum, Çin Komünist Partisi'nin hegemonyasının yavaş ama geri dönüşü olmayan bir şekilde ortaya çıkmasına işaret etmektedir (Kuo-tai, 1989, s.322-323).

Eastman “Who Lost China? Chiang Kai-shek Testifies” adlı makalesinde; Çin İç Savaşı Dönemi’ndeki Milliyetçi rejimin sadece yolsuzluk sorunlarıyla baş etmediğini aynı zamanda parti liderlerinin ve üyelerinin kusursuz ve eleştirilemez oluşunun da KMT’nin büyük yenilgisinin sebepleri arasında sayılabileceğini ifade etmektedir. Chiang Kai-shek'in KMT ile birlikte Ada’ya gelişi, burada kurduğu yaklaşık 40 yıl süren sıkı yönetim rejiminin “28 Şubat Olayı” gibi bir dizi ağır toplumsal travmalara yol açan ayaklanmaları da içeren Tayvan’ın demokrasiye giden zorlu yolunun temelini oluşturduğu bir tarihsel süreç olduğundan bahsetmektedir (Eastman, 1981, s.668)

Siyasi ilişkiler; "Tek Çin" politikası ve uluslararası tanınma ile ilgili konuları bu kapsamda incelerken Dittmer’in “Taiwan and the Waning Dream of Reunification” adlı makalesinde; Çin-Tayvan ilişkisinin tarihsel olarak oldukça istikrarsız olduğu ancak Tayvan'da demokrasinin ve Çin'de reformun ve açılmanın başlamasıyla önemli değişikliklere uğradığı ancak hala istikrarsız olduğu vurgulanmaktadır. Bir süre, askeri ve diplomatik çözümlerin başarısız olduğu bir ilişkinin, karşılıklı çıkarlarla çözülebileceği umudunun var olduğu ancak bu umudun son yıllarda yerini daha çok gerilime bıraktığını anlatmaktadır. Ekonomik çıkarlar iki taraf arasındaki Boğaz'ı entegre etmeye çalışırken. Pekin hala bu hayale bağlı durumda kalmaya devam etmektedir. Pekin'in resmi bağımsızlık ilanını göz ardı etme şansı olsa bile, coğrafi, sosyokültürel ve ekonomik bağlar artık adanın Pekin'den uzaklaşmasına izin vermeyeceğidüşünülmektedir (Dittmer, 2017, s.298).

Boğazlar ötesi ilişkiler; çatışmalar, gerginlik, yumuşama ve müzakere dönemleri de dahil olmak üzere bölgenin değişen doğasına odaklanmaktadır. Pekin “Tek Çin Politikası” çerçevesinde güç kullanma hakkını saklı tutarken Fujian kıyılarındaki askeri yığınaklar, karşılıklı askeri tatbikatlar ve silahlanma yarışı da devam etmektedir. Özellikle Covid-19 Küresel pandemisinin ardından gelen ekonomik daralma ve tedarik zincirlerinin kırılması her iki tarafı da barışçıl birleşmenin, ekonomik entegrasyonu takiben, kuvvet kullanımından daha iyi bir çözüm olacağı konusunda ortak noktaya getirmiştir (Glaser, 2016, s.2-4)

Ulusal Kimlik ve Kimlik Politikaları; Tayvan'ın kimlik politikası, etnik milliyetçilikten siyasi milliyetçiliğe geçiş şeklinde evrimleşmiştir. Bu evrim, demokratikleşme sürecine ve Tayvan Boğazı etkileşimlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır (Chen,2012, s.848) Pekin’in “Tek Çin Politikası” karşısında özellikle Demokratik İlerleme Partisi’nin (DPP) Tayvan Ulusal Kimliği'ni seçimleri kazanma stratejisi olarak kullanması da sıkça tartışılan bir konudur. Ancak

bu, Pekin'i tahrik ederek savaş riskini artırma gibi olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Horowitz ve Tan, 2005, s.89).

Literatürü incelediğimizde, Tayvanlılaşma kavramı konusunda; (Cabestan, 2017; Chen, 2012; Ching, 2015; Chu ve Lin, 2001; Dittmer, 2005; Horowitz ve Tan, 2005; Nagel, 1994), Tek Çin Politikası ile ilgili (Dittmer, 2017; Chao ve Myers, 1994; Cotton, 1989; Vogel, 2011) çalışmalarını görmekteyiz.

Ekim 2023 tarihi itibarıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi'nde "Tayvan" anahtar kelimesi ile arama yaptığımızda çok sınırlı çalışma sayısına ulaşmaktayız. Toplamda 24 araştırmadan yalnızca 4'ü doktora seviyesindedir ve çalışmaların yalnızca 6'sı uluslararası ilişkiler alanında yapılmıştır. "Tayvanlılaşma" ve "Tayvan Kimliği" konularındaki araştırmalar incelendiğinde "Tayvan kimliğinin üretimi: Ayçiçeği Hareketinin rolü"¹ başlığıyla yalnızca 1 Yüksek Lisans tezinin bulunduğu görülmektedir. Carol Chia Jung Lin'in 2021 yılında savunduğu bu çalışma; Ayçiçeği Hareketi üzerinden inşa edilen yeni Tayvanlı kimliğinin inşasını ve bu kimliğin Tayvan'ın uluslararası görünümünü nasıl etkilediğinden bahsetmektedir. Türkiye'de tamamlanan tezler arasında bu konuya odaklanan 2022 yılında Çalışkan (2022) tarafından yazılan "Çin'in tek Çin Politikası: Tayvan ve Hong Kong"² bir yüksek lisans tezi yer almaktadır. Bu çalışma Çin Halk Cumhuriyeti'ni özne olarak "Tek Çin Politikası'nı" Tayvan ve Hong Kong örnekleri üzerinden irdelemiş; yeniden birleşme politikası çerçevesinde Çin dış politikası da incelenmiştir. Ayrıca tezden üretilen kitap bölümünde de Çin'in Tayvan yaklaşımı ele alınmıştır (Çalışkan ve Aras: 2023).

Bu tez çalışmasını yukarıda bahsettiğimiz çalışmalardan ayıran temel özellik, Çin'in "Tek Ülke İki Sistem" politikasını Tayvan'ı odak alarak ele almasıdır. Bu çerçevede; çalışma, Tayvan siyasetinin bu politikaya karşı duruşunu ve politikanın Tayvan'ın ulusal kimlik inşasına olan etkilerini anlamayı amaçlamaktadır. "Tek Ülke İki Sistem" politikasını "Sosyal İnşacılık" teorisi çerçevesinde, "Ulus Kimliği İnşası" ve "Tayvanlılaşma" kavramları üzerinden detaylıca irdelemesi bu tezi diğer tezlerden farklı bir şekilde öne çıkarmaktadır.

¹ Carol Chia-Jung Lin, Tayvan Kimliği'nin Üretimi: Ayçiçeği Hareketinin Rolü. **İstanbul Teknik Üniversitesi Siyaset Çalışmaları Anabilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, 2021.

² Emre Çalışkan, Çin'in Tek Çin Politikası: Tayvan ve Hong Kong. **Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Anabilim Dalı**, Yüksek Lisans Tezi, 2022

Metod

Tayvan-Çin ilişkilerini şekillendiren "Tek Ülke, İki Sistem" politikası Tayvan Siyasi Sistemini ve Tayvanlı kimliği oluşum sürecini nasıl etkilemiştir? Ayrıca bu politikanın uygulanabilirliğini tartışırken, olası sonuçlarının hem Tayvan iç politikasına hem de dünyaya yansımaları neler olacaktır? Bu tartışmalar ışığında tez nitel vaka analizi olarak incelenecektir.

Yin (1994:23) nitel vaka çalışması araştırma yöntemini "çağdaş bir olguyu gerçek yaşam bağlamı içinde araştıran; olgu ve bağlam arasındaki sınırların açıkça belirgin olmadığı ve birden fazla kanıt kaynağının kullanıldığı ampirik bir soruşturma" olarak tanımlamaktadır.

Sosyal bilimlerde vaka çalışması yöntemlerinin yaygın olarak kullanılmasına rağmen, vaka ya da vaka çalışmasının doğru tanımı konusunda bir fikir birliği oluşmamıştır (Ragin, 1992, s.5). Vaka çalışması; mekansal ve zamansal olarak sınırlandırılmış bir dizi olayı anlama ve yorumlama girişimi olarak düşünülmektedir. Son otuz yılda siyaset biliminin daha teorik bir yönelime doğru kaymasıyla birlikte, nitel metodologlar vakayı başka bir şeyin, teorik olarak tanımlanmış bir olaylar sınıfının örneği olarak düşünmeye başlamışlardır. Tek tek tarihsel olayların açıklanmasını tarihçilere bırakmaya ve bunun yerine vaka çalışmalarının teorik önermelerin oluşturulmasına ve doğrulanmasına nasıl katkıda bulunabileceğine odaklanma konusunda istekli olmuşlardır. Bu amaçla; vaka çalışması araştırmacılarının, tarihçinin yöntemini benimsemeleri gerektiği, ancak belirli sonuçlara ilişkin betimleyici açıklamaları değişkenlere dayalı analitik açıklamalara dönüştürmeleri gerektiği savunulmaktadır. Vakayı "bir olaylar sınıfının bir örneği", vaka çalışmasını ise "diğer olaylara genellenebilecek tarihsel açıklamaları geliştirmek veya test etmek için tarihsel bir olayın bir yönünün ayrıntılı olarak incelenmesi" olarak tanımlanmaktadır. (George ve Bennett, 2005: 5, 17). Dolayısıyla, herhangi bir vaka çalışmasında sorulması gereken temel soru "bu ne ile ilgili bir vaka?" sorusudur. Günümüzde nitel metodologlar arasında baskın olan bu bakış açısına göre; Küba füze krizi gibi tarihsel bir olay kendi başına bir vaka değildir ancak Küba füze krizinin farklı yönleri, zorlayıcı diplomasisi, kriz yönetimi, siyasi liderlerin operasyonel kodları vb. gibi daha geniş, teorik olarak tanımlanmış olay sınıflarının vakalarıdır (Gerring 2007: 13, 19-20).

Vaka çalışmaları, belirli olayların veya politikaların ayrıntılı ve derinlemesine incelenmesini sağlama yetenekleri nedeniyle uluslararası ilişkileri incelemek için tercih edilen bir yöntemdir. Uluslararası ilişkileri şekillendiren bağlamsal faktörlere dair içgörüler sunarak teori ve gerçek dünya uygulaması arasındaki boşluğu doldururlar. Vaka çalışmaları, nedensel ilişkileri analiz etmek, politika çıkarımlarını anlamak ve geçmiş senaryolardan dersler çıkarmak için değerlidir. Vaka çalışmalarında yer alan zengin veri kaynakları ve bütüncül bakış açısı, bu

alışmaları uluslararası ilişkilerin karmaşıklığını ve benzersizliğini yakalamada etkili kılmaktadır. Genel olarak vaka çalışmaları, küresel etkileşimlerin incelikli ve kapsamlı bir şekilde anlaşılmasına katkıda bulunur (Bennett ve Elman, 2007, s.111-121).

Bu alışma; Tayvan'ı özne konumuna alarak, Tayvan-Çin ilişkilerini incelerken aynı zamanda Tayvan Siyasi Tarihi ve Siyasi Sistemi konusunda Türkçe kaynak eksikliğini gidermeyi ve bu alanda daha fazla bilgiye erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Tayvan-Çin ilişkileri Asya Pasifik bölgesindeki önemli bir anlaşmazlık konusudur. Bu alışma, bölgesel anlaşmazlığın karmaşıklıklarını ve uluslararası ilişkilerdeki etkisini anlamamıza yardımcı olabilir. "Tek Ülke, İki Sistem" politikası Tayvan'ın ve Asya Pasifik Bölgesi'nin geleceğini etkileyebilecek önemli bir politikadır. Bu politikanın Çin-Tayvan ilişkilerine nasıl bir çözüm getirebileceği ve uygulanabilirliği konusu analiz edilmektedir. Bu çalışmada ağırlıklı olarak İngilizce ve Çince makale, kitap bölümleri, dijital devlet arşivleri ve gazete haberleri incelenmiştir. Bu alışmada Çince'nin "pinyin" adı verilen transliterasyon yöntemi kullanılmıştır. Çalışma, politikanın uluslararası ilişkilere olan etkisini ele alırken; diğer ülkelerin, örgütlerin ve uluslararası kuruluşların olası bir Çin – Tayvan çatışmasının Asya-Pasifik bölgesinden tüm dünyaya yayılacak ekonomik ve siyasi dezavantajları olacağı varsayımlarını da içermektedir.

Çalışma, politikanın gelecekteki etkilerini değerlendirirken belirsizlikleri içerebilir. Gelecekteki olaylar, politikanın etkilerini farklı şekillerde değiştirebilir. Tayvan'ın siyasi sistemi, ulusal kimliği ve dış ilişkileri, sadece "Tek Ülke, İki Sistem" politikası tarafından değil aynı zamanda diğer faktörler tarafından da etkilenebilir. Bu faktörlerin ayrıştırılması zor olabilir. Uluslararası ilişkiler ve politik dinamikler hızla değişebilir. Çalışmanın sonuçları, değişen koşullara göre güncelliğini yitirebilir. Çalışma, Tayvan'ın perspektifinden "Tek Ülke, İki Sistem" politikasını ele alırken, Çin in ve diğer ilgili tarafların görüşlerini tam olarak yansıtmamaktadır. Tayvan'ın kültürel ve sosyal yapısı, kimlik oluşumu ve politikanın etkilerini anlamak için önemlidir. Ancak bu faktörlerin analizi karmaşık ve çok detaylı olabilir ve çalışma bu detayları tam olarak kapsamamaktadır. Çalışmada, Tayvan siyasi tarihi konusunda Türkçe kaynak eksikliğini gidererek Tayvan'a dair daha fazla bilgiye erişim sağlamak isteyen akademisyenlere ve araştırmacılara bir referans kaynağı olmayı, Türk-Tayvan araştırmalarına da katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde Sosyal İnşacı Yaklaşım ve Ulus Kimliği İnşası

Sosyal inşacılık; merkezi bir sorunun aktörler ve yapılar arasındaki karşılıklı ilişkisiyle ilgilenmektedir. Sosyal inşacı yaklaşımda önemli olan bir eylemin hem aktörü hem de yapıyı nasıl yeniden ürettiği ya da bunlara nasıl meydan okuduğudur. Dünya hakkında sahip olduğumuz bilgilerin sosyal olarak inşa edildiğini değerlendiren bu yaklaşım, ontoloji ve epistemoloji olarak adlandırılan gerçeklik ve bilgi doğasına yapılan atıflarla araştırılmaktadır. Uluslararası İlişkiler geleneksel olarak liberalizm ve realizm teorilerinin hakimiyetine yönelmişken, 1980'lerin sonları sosyal inşacılığın yükselişine tanıklık etmiştir. 1980'li yılların ortalarında Nicholas Onuf, Friedrich Kratochwil ve Alexander Wendt gibi teorisyenler tarafından ilk kez ortaya atılan bu teorinin temellerini “Dördüncü Büyük Tartışma” adı verilen pozitivistler ile post-pozitivistler arasında yaşanan kırılmalar oluşturmuştur (Theys, 2018, s.1).

Bu dönemde akademisyenler, realist teorinin materyalist ve bireyci temellerine meydan okuyarak, Soğuk Savaş'ın sona ermesine eşlik eden değişiklikleri analiz etmek için uygun olan daha incelikli bir bakış açısı sağlamıştır. Sosyal inşacı katkılar, kimlik ve normların devlet çıkarlarını şekillendirmede nasıl önemli bir rol oynadığına ışık tutarak, askeri müdahaleler ve büyük güç dinamiklerindeki dönüşümler gibi konularda detaylı içgörüler sunmaktadır (Barnett, 2013, s.155-160).

Sosyal inşacılar, ana akım devlet ontolojilerinin doğasında bulunan bireyci ilkeleri sorgulayarak, devletlerin kimliklerini ve çıkarlarını şekillendiren bağlamsal anlamlardan ayrılmazlığının altını çizen bir sosyal ontolojiyi savunmaktadır. Devletlerin güç ve zenginlik gibi kalıcı çıkarlar peşinde koştuğunu varsayan ana akım teorilerin aksine sosyal inşacılar, uluslararası ilişkilerin temel yönlerinin tarihsel ve sosyal bağlamlarıyla uyumlu bir şekilde inşa edildiğini savunmaktadır. Dahası, sosyal inşacılar analizlerini realizmin vurguladığı gibi maddi kapasitelerin ötesine taşıyarak devlet gücünün arkasındaki güçleri anlamada düşünsel boyutları da dahil etmektedir (Fierke, 2016, s.161-166).

Alexander Wendt'in, İngiltere'ye ait 500 nükleer silahın, ABD için 5 Kuzey Kore nükleer silahından daha az tehdit oluşturduğu önerisi, gerçekliğin sosyal inşasını anlamak açısından dikkate değer bir örnektir. Bu özdeşleştirmeler, nükleer silahların maddi yapısından (fiziksel yapı) ziyade, bu yapıya yüklenen anlamdan (düşünsel yapı) kaynaklanmaktadır. Amerika

Birleşik Devletleri ve İngiltere ile Amerika Birleşik Devletleri ve Kuzey Kore arasındaki sosyal ilişkinin bu devletler tarafından benzer şekilde algılandığını anlamak önemlidir. Çünkü bu ortak anlayış (veya öznelerarasılık), etkileşimlerin temelini oluşturmaktadır. Bu örnek aynı zamanda, nükleer silahların kendi başlarına bir anlam taşımadığını, sosyal bağlamı kavrayamadığımız sürece bir anlam ifade etmediklerini de göstermektedir. Ayrıca sosyal inşacıların fikir ve inançların dünya siyaseti üzerindeki etkisini de dahil ederek maddi gerçekliğin ötesine geçtiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, gerçekliğin her zaman inşa halinde olması gerektiğini ve bu durumun değişime açık olduğunu vurgulamaktadır. Başka bir deyişle, anlamlar sabit değildir ve aktörlerin sahip olduğu fikir ve inançlara bağlı olarak zaman içinde değişiklik gösterebilmektedir (Wendt, 1992, s. 391- 395).

Giddens ise sosyal olguların sadece toplumun özellikleri olan nesnel sosyal yapılar ya da sadece bireylerin özerk eylemleri tarafından belirlendiğini savunan geleneksel dualist görüşleri reddetmektedir. Onun öne sürdüğü perspektife göre, yapı ve faillik karşılıklı olarak birbirini şekillendiren bir dualiteyi oluşturmaktadır. Bu nedenle, sosyal olgular sadece yapının ya da failliğin etkisinden değil, her ikisinin etkileşiminden doğar. Sosyal yapı bireyden bağımsız değildir, aynı şekilde birey de yapıdan bağımsız değildir. İnsanlar eylemlerinde sosyal yapıları kullanır ve bu eylemler aynı zamanda sosyal yapının oluşturulmasına ve tekrar üretilmesine hizmet etmektedir (Jones ve Karsten, 2008, s. 129).

"Fail," bir kişinin harekete geçme kapasitesi olarak anlaşılabilirken, "yapı" uluslararası sistemde var olan maddi ve düşünsel unsurlara atıfta bulunmaktadır. Yukarıda tartışılan Wendt örneğine dönecek olursak, ABD ve Kuzey Kore arasındaki sosyal düşmanlık ilişkisinin özneler arası yapıyı temsil ettiği; yani her iki devlet arasındaki paylaşılan fikir ve inançları ifade ettiği ve ABD ile Kuzey Kore'nin mevcut yapıyı değiştirme veya pekiştirme kapasitesine (faillige) sahip aktörler olduğu anlamına gelmektedir. Bu değişim veya pekiştirme nihayetinde her iki devletin sahip olduğu inanç ve fikirlere bağlıdır. Eğer bu inançlar ve fikirler değişirse, sosyal ilişki dostluğa dönüşebilecektir (Wendt, 1992, s. 400 - 408).

Sosyal inşacılığın bir diğer temel konusu kimlikler ve çıkarlardır. Sosyal inşacılar, devletlerin diğer aktörlerle etkileşim yoluyla sosyal olarak inşa edilen birden fazla kimliğe sahip olabileceğini savunmaktadır. Kimlikler, bir aktörün kim olduğuna dair anlayışlarının temsilleridir ve bu da çıkarlarına işaret etmektedir. Sosyal inşacılar için önemli olan, kimliklerin çıkarları ve oluşturdıkları eylemlerdir. Örneğin, küçük bir devletin kimliği, büyük bir devletin kimliğinin ima ettiğinden farklı bir dizi çıkar anlamına gelmektedir. Küçük devlet, tartışmalı bir şekilde daha çok hayatta kalmaya odaklanırken, büyük devlet küresel siyasi, ekonomik ve askeri meselelere hakim olmakla ilgilenmektedir. Ancak bir devletin eylemlerinin kimliğiyle

uyumlu olması gerekmektedir. Çünkü kimliğe aykırı davranış, kimliğin geçerliliğini sorgulanır hale getirecektir. Bu mesele, Almanya'nın küresel ekonomiye yön veren büyük bir güç olmasına rağmen yirminci yüzyılın ikinci yarısında neden askeri bir güç haline gelemediğini açıklayabilmektedir. İkinci Dünya Savaşı sırasında Adolf Hitler'in Nazi rejiminin zorbalıkları ve infazlarının ardından, Alman siyasi kimliği benzersiz tarihsel koşullar nedeniyle militarizmden pasifizme kaymıştır. Sosyal normlar da sosyal inşacı yaklaşımın merkezinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu normlar genellikle “belirli bir kimliğe sahip aktörler için uygun davranış standartları” olarak tanımlanmaktadır (Katzenstein 1996, s.5). Belirli bir kimliğe uyan devletlerin, bu kimlikle ilişkilendirilen normlara uyması beklenmektedir. Bu fikir, bazı davranış ve eylem türlerinin diğerlerinden daha kabul edilebilir olduğu beklentisini de beraberinde getirmektedir. Bu süreç aynı zamanda “uygunluk mantığı” olarak da bilinmektedir; aktörler belirli şekillerde davranırlar çünkü bu davranışın uygun olduğuna inanmaktadırlar (March ve Olsen 1998, s. 951-952).

Sosyal inşacılık, monolitik bir teori olmasa da tüm formları "insan bilincine ve onun uluslararası yaşamdaki rolüne" olan bağlılığı paylaşmaktadır (Barnett, 2013, s. 158, Ruggie'den alıntı). Geleneksel ve eleştirel inşacılık arasında önemli bir ayrım bulunmaktadır. Geleneksel inşacılık, epistemolojik veya metodolojik konularda rasyonalizme uyumluluğu koruyarak ana akım teorilerle daha fazla uyum sağlarken, eleştirel inşacılık ana akım teorilere karşı çıkarak pozitivizme ve rasyonalizme eleştirel bir perspektifle yaklaşmaktadır (Reus-Smit, 2005, s.212-216).

Sosyal inşacılar, düşünsel yapılar olmaksızın güç uygulamalarının anlamdan yoksun olduğunu savunmaktadır. Normlar, sosyal inşacılara göre, başkalarının tanıdığı, nasıl tepki vereceklerini etkileyen ve aktörün kimliğini kabul eden eylemleri belirlemektedir. Aktörler kültürel çevrelerinden bağımsız olarak var olmak yerine, bu çevrenin ürünleri olarak görülmektedir (Barnett, 2013, s.170-180).

Ancak bu yapılar, onları oluşturan kimlikler tarafından karşılıklı olarak inşa edilmektedir; bu da düşünsel yapıların sürdürülmesi ve dönüştürülmesinin, içlerindeki bireylerin pratiklerine bağlı olduğunu göstermektedir (Reus-Smit, 2005, s.225-230). Eleştirel inşacılık, ayrıca yabancılaşmayı kimlik inşası için itici bir güç olarak kabul etmektedir ve kişinin kendi kimliğini inşa etmek için bir "öteki"ne ihtiyaç duyduğunun altını çizmektedir. Ana akım teorilerin aksine, inşacılar aktörlerin çıkarlarının önceden belirlenmediğini, bunun yerine kimlikleri tarafından bilgilendirildiklerini savunmaktadır. Kendini tanımlamak, belirli aktörlerle ilgili belirli bir dizi çıkar anlamına gelmektedir (Hopf, 1998, s. 182-184).

1.2. Ulusal Kimliğin Doğası

Teorik tartışmaların merkezinde, ulusal kimliğin iki tanımlı varyantı olan primordial ve sosyal inşacılık arasındaki mücadele bulunmaktadır. Primordialistler, ulusal kimliğin omurgasının ortak bir kan bağı hissi veya vatandaşlığın ortak soydan türediği daha çok biyolojik kanıtlara dayanan bir subjektif inanç olduğuna inanmaktadır. Sosyal inşacılar ise, ulusal kimliğin sadece içsel ve kalıcı olarak ele alınamayacağını iddia ederek, kimliğin siyasi gücün bir ürünü veya sosyal güçlerin bir sonucu olduğunu savunmaktadır. Bu teorisyenlere göre kimlik, siyasi ve sosyo-ekonomik koşullar çerçevesinde inşa edilmektedir (Inglis, 2000, s.207).

Son yıllarda, Tayvan'ın ulusal kimliği üzerine yapılan anketlerde, Çin'in Tayvan'ın bağımsız bir siyasi varlık olarak varlığını sürdürmesine yönelik tehdidin, yeni bir Tayvanlı kimliğini teşvik ettiği gözlemlenmiştir. Halkın Tayvanlı veya Çinli olma, bağımsızlık ve birleşme arasında seçim yapma konusunda karar vermeye zorlanmasıyla, geleneksel ölçümler etnik aidiyet ile politik kaygılar arasındaki mücadeleyi yeterince kavrayamamaktadır. Geleneksel kategorik ölçümler, katılımcıları üç kategoriden birini seçmeye zorlayarak, tek boyutlu ölçümün eksikliğini artırmaktadır. Politik içerik değişirken, ulusal kimliği tanımlayan önceden belirlenmiş sınıflandırmanın sınırları da belirsiz hale gelmektedir. Sınırlı kategori yelpazesi içinde bu tür ölçümleri uygularken, Tayvan'da çift kimliğin önemli ölçüde artışının nedeni, insanların önceden belirlenmiş sınıflandırmalar içinde çatışan kimliklerini ifade eden bir etiket bulamamaları düşünülebilmektedir. Son zamanlarda, geleneksel ölçümlerin yetersiz olduğu düşünülerek yapılan yeni anket girişimleri, katılımcıların tercihlerini çift kimlik veya statüko üzerine odakladığı, memnuniyetsiz geleneksel ölçümleri düzeltme amacı gütmüştür. Ancak, bu yeni ölçümler de ulusal kimliğin politik boyutunu yeterince ele alamamıştır. Ulusal kimliği devletin geleceği üzerine taktiksel bir duruş olarak görmek, sembolik ifadeyi göz ardı etmek anlamına gelmektedir. Bazı çalışmalar ise bağımsızlık ve birleşme gibi geleneksel ayrımların, ulusal kimliği oluşturan kültürel yakınlık temasını görmezden geldiğini belirtmiştir (Chen,2012, s.847-848).

Son zamanlarda yapılan kapsamlı araştırmalar, primordializmin akademik tartışmanın kenarında durduğunu, durumsal inşacılığın ise kimlik politikalarının bir platformu olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Post-Sovyet devletleri örneğinden, ulusal kimliklerin siyasi olarak inşa edildiği ve yeniden inşa edilebileceği açıkça görülmektedir. Ancak akademisyenler hala tüm durumların kimliklerin yeniden inşa edilmesine ve bunlar arasında seçim yapmaya izin vermediği şüphesiyle karşı karşıya kalmaktadır (Fredrick, 1969, s.22-24). Smith'in belirttiği gibi, ulusal kimlik bir "çift bağlılık"tır. Bu bağlılık; bir yanda kendi etnik topluluğuyla bağ

kurma ve dayanışma hissi, diğer yanda vatandaşlık hakları ve yükümlülükleri açısından siyasi bir birim olan devlete sadakati içermektedir. Ulusal kimlik değişiminde, ulusal duygularda önemli dönüşümler olduğu düşünölmekle birlikte, etnik kökenler ulusal kimlik değişiminin doğasını ve sınırlarını belirlemiş gibi görünmektedir (Smith, 1986, 151). Sovyetler Birliği'nin çöküşü, primordial eğilimlerin ulusal kimlikteki değişimlere aracılık ettiğı iyi bir örnektir. Örneğın, Estonya'da, devlet sınırlarının yeniden belirlenmesine ve vatandaşlığın yeniden tanımlanmasına rağmen, Rusça konuşan insanlar Sovyet kimliklerini tamamen yeni bir Estonya kimliğiyle değiştirmemişlerdir. Bunun yerine, Estonya'nın sivil toplumuna entegrasyonu teşvik eden, aynı zamanda Estonya kültürüne asimilasyona karşı bir denge görevi gören çift kimlik üretmişlerdir (Laitin, 1995, s.290-293). Tayvan'ın kimlik politikaları üzerine benzer bir araştırmada, araştırmacılar ulusal kimliğin çeşitliliğine artan dikkati göstermektedir. Çin ve Tayvan etnik kimliklerinin ikisinden oluşan yükselen çift kimlik varlığıyla karşılaştıklarında, akademisyenler genellikle bu iki kimliği farklı içeriklere dayandırmaktadırlar. Corcuff'a göre, bu çift kimlik, temel olarak Han kültürüne ve Çin'e etnik ve kültürel bir bağlılık içermektedir. Ancak aynı zamanda, Tayvan'ın alt ulusal varlığına ait özel bir aidiyet duygusuyla tamamlanmaktadır. Benzer şekilde, Chu ve Lin, Tayvan'ın kimlikleri ve Çin kimliklerinin farklı yapılandırıldığını vurgulamaktadır. Çin kimliğini etnik kökenin kültürel bir ifadesi veya bir ürünü olarak görmelerine rağmen, Tayvan kimliğini, Tayvan'ın siyasi bölgesinde yaşayan ve ortak vatandaşlık taşıyan herkes tarafından şekillendirilen bir siyasi kimlik olarak algılamaktadırlar (Corcuff, 2002, s.285)

1.2.1. Ulusal Kimliğin İki Boyutlu Kavramsallaştırılması

Kimlik kavramı, özellikle siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler literatüründe büyük ilgi görmüştür. Ancak burada, herhangi bir kolektivite veya ideoloji kavramından ziyade, esas olarak tarih ve kültüre dayalı bir topluluk duygusuyla ilgilidir (Smith, 1986, s.14).

Dittmer'ın belirttiğı gibi, Çin'in kimlik oluşturmadaki etkisi genellikle primordial ve siyasi olarak ayrılabilir. Primordial olarak Çin; ortak soy, etnik farklılık ve ortak kader fikirleri, yanı sıra muazzam bir Çin geçmişinin sembollerini kullanarak etnik bağlılık oluşturmaktadır. Siyasi olarak, tam teşekküllü bir Tayvan ulusal kimliği, Tayvan'ın sınırlarını belirleyen bir ulusal hedef temelinde sağlaştırılarak, bu hedefe tüm vatandaşlık hakları da eklenmektedir. Tayvan'ın ulusal hedefine yönelik algılar genellikle hem Tayvan'da hem de Çin'de kritik olaylar veya devam eden sosyopolitik gelişmelerle değişim gösterebilmektedir (Dittmer, 2005, s.78).

1.2.2. Primordial Boyut: Etnik Kimlik

Tayvan'daki ulusal kimliğin belirleyici özelliği, ortak köklere veya ortak soydan türeyip, bir bağlam yaratmış olan bir kimliğe inanma olgusudur ve bu aidiyet duygusu oluşturmaktadır. Tayvan'da paylaşılan etnik kökler bazen bir enstrümantal araç olarak ya da meşruiyetin peşinde siyasi inşanın bir ürünü olarak ortaya çıkmaktadır. 1987'den önceki otoriter dönemde Kuomintang (KMT) hükümeti, bireylerin ana vatanlarının Çin anakarası olduğunu açıklamış ve bunu nüfus sayımında özellikle belirtmiştir. KMT hükümeti, etnik kayıt sistemini uygulayarak, insanlar arasında Çin ile ortak bağ oluşturan bir inancı başarıyla dayatmıştır. Bu, aynı zamanda Tayvan'daki farklı etnik gruplar arasında ortak bir bağ kurulmasına yardımcı olmuştur. Bu bağlamda, Tayvan demokratikleşme dönemine adım attığında, Çin bağlantılarını vurgulamak için Tayvan kökleri ile ilgili yeni bir etnik söylem önerilmiştir. Tayvanlı siyasetçiler, bugünkü yerel Tayvanlıların kan bağlarının uzun zaman önce Çin'den gelen Han kabilelerinden ayrı olduğunu iddia etmiştir. Çoğu Tayvanlının, 17. ve 18. yüzyıllarda Güney Çin'den Tayvan'a göç eden atalarının, genellikle Tayvanlı yerli kadınlarla evlenmeleri nedeniyle yerli soydan geldiklerine inanılmaktadır. Karışık kanın soy bilimsel gerçekliğine retrospektif bir referans, Tayvanlı kimliğinin temel kaynağı olarak kabul edilmiştir (Brown, 2001, s. 154-155)

1.2.3. Etnik Farklılık

Etnik bağlılığın oluşturulmasında; insanlarla ortak sahip olduğunuz unsurlar kadar diğerlerinden ayırt eden unsurlar da önem teşkil etmektedir. Ulusal kimliği tanımlamada esas olan bir diğer özellik ise iç grup ve dış grup ayrımı tarafından tasvir edilen etnik farklılıkla ilişkilidir. Tayvan'ın tarihi, algılanan etnik farklılığın kimlik oluşturmada merkezi bir rol oynadığı gerçeğine işaret etmektedir. Tayvan'ın siyasi manzarasını ve kimlik siyasetinin merkezi rolünü anlamak için otoriter Büyük Çin politikasının yarattığı derin etnik bölünmeyi iyi kavramak gerekmektedir. Kuomintang'ın (KMT) ve anakaralıların Çin anakarasından Tayvan'a çekilmesi, yerel Tayvanlılar ile anakaralıları arasındaki mevcut bölünmeyi daha da derinleştirmiştir. Otoriter yönetimin dayatılması, yerel halkın "yeniden sinikleştirme" çabalarının yanı sıra siyasi gücün küçük bir grup anakara elit tarafından monopolize edilmesi, anakaralıların baskıcı bir güç olarak algılanmasını pekiştirmiş ve etnik gerilimleri artırmıştır.

Bu etnik bölünme, Tayvan'ın siyasi ve kimlik yapısını şekillendirmeye devam etmiş ve bölgesel barış ve istikrar üzerinde potansiyel etkileri değerlendirilirken göz önünde bulundurulması gereken önemli bir faktör haline gelmiştir (Wang, 2017, s.45-46)

KMT rejimi altında, algılanan etnik farklılık ekonomik alana yayılmış ve anakara Çinlileri ile Tayvanlıların ekonomik ayrıcalıkları genellikle karşılaştırılmıştır. Anakaralılar için geliştirilen avantajlı pozisyonu korumak için hükümet, 1950'den beri eğitim, sağlık hizmetleri ve meslekler için sübvansiyonlar geliştirmiştir. Anakaralıların Çin kimliğine yönelik eğilimleri, ekonomik bağımlılıklarından ileri gelirken yerel Tayvanlılar için ise etnik farklılıklara dayalı sosyoekonomik adaletsizlik, nihayetinde KMT'ye karşı direnişi doğurmuş ve bu da yükselen bir Tayvanlı kimliğine yol açmıştır (Wang, 2014, s.35-36)

Etnik kimliğin devam etmesi ve etnik farkın belirgin kalması için, insanların değerli buldukları hedefleri sağlayan semboller gereklidir. Otoriter dönemde KMT liderleri, Çin kültürünün üstünlüğünü pekiştireceğine inandıkları "Qing Shi Huang Di'nin torunları" ve "ejderhanın torunları" sembollerine vurgu yapmıştır. Bu şekilde, Çin kökleri hakkında yoğun bir ulusal gurur duygusu oluşturulmuştur. Demokratikleşme döneminde bu algıyı hafifletmek, ilk Tayvanlı başkan olan Lee Teng-hui için kilit bir görev haline gelmiştir. Lee hükümeti, Tayvan yerel lehçelerine destek vermiş ve 1997'de Tayvan'ın kolonyal geçmişini canlandırmak amacıyla Yeni Tayvan'ı tanıma adlı bir ortaokul müfredatı hazırlatmıştır. 1990'ların sonlarında, ilk ve ortaokullarda uygulanan Dokuz Yıllık Entegre Müfredat üzerindeki ana dil politikasının olumlu etkisi, Mandarin Çince'sinin egemenliğini ve Çin kültürünün üstünlüğünü hafifletmiş ve böylece dil, otoriter yönetim döneminde kaybolan Tayvanlı kimliğine ait özsaygıyı canlandırmıştır (Ching, 2005, s.167).

Etnik bir topluluğun dayanışmasını artırmak için başka bir yöntem, bir "ortak kader" duygusu oluşturmaktır. Coğrafi konumu nedeniyle, 20. Yüzyıldan itibaren Tayvan, bir dizi potansiyel çatışmanın merkezinde yer almıştır. Kriz veya dış tehdidin bir yan ürünü olarak "ortak kader" duygusunu teşvik etmek önemlidir. 1950'li ve 1960'lı yıllar boyunca hükümetin meşruiyeti, otoriter KMT rejiminin Çin'in siyasi ve askeri tehdidine karşı etkili bir direnişe dayanmaktadır. Tayvan'da Çinli kimliği oluşturma başarısı, insanları KMT'nin meşruiyetini, komünistlere karşı Çin'i kurtarma hayali etrafında birleştiren bir direniş olarak görmelerinde yatmaktadır. Aynı şekilde, eski Başkan Lee Teng-hui, 1996'daki Çin-Tayvan krizi sırasında halkın büyük bir oranda desteğini almıştır. 1996 başkanlık seçiminde Çin, Tayvanlı seçmeni Lee Teng-hui'ye oy vermemeye zorlamak amacıyla Tayvan Boğazı'na füze saldırıları düzenlemiştir. Ancak Pekin'in beklentilerine ters düşerek Lee'nin büyük bir zafer kazandığı bu

durum, Tayvan kimliğinde bir yükselişe katkıda bulunarak Çin'e karşı bir savunma olarak değerlendirilmiştir (Ching, 2005, s.172).

Asya-Pasifik kıyısındaki coğrafi konumu nedeniyle, Tayvan'ın dış tehditlere karşı savunmasızlığı, adanın kimlik politikalarının kaçınılmaz bir özelliğidir. Tayvan'ın gelecekteki ulusal statüsü meselesi, özellikle Çin tarafından son derece hassas bir şekilde ele alınmakta olup, bu durum Tayvan'ın varlığı için kritik bir tehdidi beraberinde getirmektedir. İlgili bir ulusal hedef kavramını tam anlamak için, Tayvan halkının potansiyel ve gerçek askeri tehdidi, özellikle Çin'den gelebilecek olanı, göz önüne alması gerekmektedir. Soğuk Savaş döneminde, KMT'nin, birleşme hedefi etrafında insanları bir araya getirme başarısı, partinin komünist tehdiye etkili bir yanıt verme kapasitesinden kaynaklanmaktaydı. 1990'ların ortalarında, birleşme konusundaki ilgi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin (ÇHC) tehditleri nedeniyle azaldı. Bu tehditler, her ne zaman politik gerçeklik tarafından abartılsa, genellikle Tayvan'da ulusal güvenlik endişelerini artırarak Tayvan'ın bağımsızlık meselesi üzerine daha yoğun tartışmalara yol açmaktadır (Roy, 2017, s. 1138-1140).

1.2.4. Ortak Kader

Etnik topluluklar, ortak anılar temelinde oluşturulan tarihsel topluluklardır. Bu ortak tarih duygusu, nesiller arasında birbirini izleyen deneyimlerin birleştirilmesiyle oluşur ve aynı zamanda bir topluluğun nesiller arası deneyimlerini aktarmak için kullanılan zaman dizimlerini tanımlar. Tarihsel dizimler, daha sonraki deneyimler için kalıplar ve yorumlama kanalları açar. Bu da bir topluluğun tarihini anlamak için önemli bir çerçeve oluşturur. Topluluğun ortak tarih duygusunun, daha sonraki nesillerin bu tarihe ilişkin yeni bilgileri ortaya çıkardığı durumlarla uyuşmamasına çok fazla önem atfedilmemektedir. Bu, ilerleyişini noktalayan olaylar, kişiler ve topluluğun gelişiminde önemli olduğu düşünülen unsurlarla çelişebilir. Katılımcılar için, paylaşılan tarih duygusu, kaydın önemli bir unsuru olarak kabul edilir ve bu duygu, genellikle eksik olan bilgilerle doldurularak tutarlılık sağlanmaktadır. Bu şekilde, topluluğun kendi tarih anlayışı, bir tür kaynak olarak kabul edilen ve çelişen kanıtlarla birleştirilen önemli bir öge haline gelir. Bu durum, geleneklerin bir tür iskelet hikaye oluşturduğu ve çeşitli bilgi kaynaklarıyla bütünleştirildiği durumlarla karşılaştırılabilir. Peygamber Hadisleri'nin Kur'an-ı tamamlamak için kullanılması veya on iki İsrail kabilesinin çıkış geleneklerinin İsrailoğulları'nın kökenleri hakkında kısmen geçerli bir kayıt olarak ele alınması bu duruma örnek oluşturmaktadır (Smith, 1986, s.14).

Tayvan'da ortaya çıkan “Tayvanlılaşma” kavramı altındaki milliyetçilik, Anthony Smith'in belirttiği beş milliyetçilik koşulunu karşılamaktadır. İlk olarak, halk arasında paylaşılan isimler, inançlar, soy mitleri, ortak tarih ve kader duygusu, kültür, dil ve din gibi sosyal bağlar bulunmaktadır. İkinci olarak, Tayvan, halkın ortak bir kadere inanmasına ilham veren bir dizi düşmanla mücadele etmektedir. Üçüncüsü, Tayvan, seçmenlerine güçlü bir sivil dayanışma duygusu aşılayabilen modern bir devlet aygıtına sahiptir. Dördüncüsü, Tayvan, yeni etnik kimlikleri önerme ve siyasi ideallerini yayma yeteneğine sahip bir entelektüel geleneğe sahiptir. Son olarak, Tayvan'da kendi ulus-devletini kurma hedefiyle motive olan açıkça ifade edilmiş bir milliyetçi ideoloji bulunmaktadır. Smith'in etnisite tanımı, belirli bir milliyetin nesnel ve öznel özelliklerinin tarih boyunca oluştuğunu ve değişime, mutasyona ve çeşitli dönüşümlere tabi olduğunu vurgular. Ulus ve milliyetçilik, ilksel bir etnik gruba atıfta bulunmayan genel bir terim olarak ele alınmalıdır. Etnik gruplar zamanla değişerek yeni uluslar oluşturabilir ve farklı tarihsel bağlamlarda dönüşebilirler. Bu dönüşümler, içsel olarak uyumlu etnik grupların oluşturulmasını sağlarken, bazen resmi egemen statüye sahip daha büyük, birleşik siyasi varlıkların oluşturulmasına da katkıda bulunabilir (Wong, 2001, s. 176-178).

Sosyopolitik bir deneyim tarafından nihai olarak bir arada tutulan ulusal bir hedef, Tayvan'ın ulus olma anlayışını yeniden tanımlamak için kritik bir dönemeci işaret etmektedir. 1990'larda Çin ile artan etkileşimler, Tayvan halkını bu iki rejim arasında bulunan siyasi ve sosyal alanlardaki farkları gözden geçirmeye zorlamıştır. Bu etkileşimler, Tayvan ve Çin arasındaki sosyal, siyasi ve ekonomik alanlarda algılanan farklardan türemiş olarak yeni bir ulusal hedefin oluşturulmasına ve güçlenmesine yol açmıştır. Özellikle birleşmeyi engelleyen endişe, Tayvanlı'ların Çin'in Tayvan'da sağlam bir şekilde yerleşmiş demokratik değerlere sahip olmaması algısından kaynaklanmaktadır. Bu durum, Tayvan'ın gelecekteki statüsünün belirleyici göstergesi olarak sınırların sorgulanmasına ve Çin'in askeri manevraları tarafından sürekli olarak Tayvan'ın egemenliğine güçlü bir talep oluşturmasına neden olabilmektedir. Tayvan ve Çin'deki sosyal ve ekonomik kurumlar arasındaki farklar giderek azalmaya başlamıştır. Bu küreselleşme belirtileri, insanların Tayvan'ın ulusal sınırlarıyla ilgili algılarını belirsizleştirebilecek ve bu da sınırların, Tayvan'ın gelecekteki statüsünün kesin belirleyicisi olarak sorgulanmasına yol açabilecektir (Rigger, 2006, s.56)

1.3. Dünya Siyasetinde Kimlikler ve Çıkarlar

Hobsbawm, hem ulusların hem de milliyetçiliğin kasıtlı bir toplum mühendisliğinin sonucu olduğunu iddia etmektedir. Bu sürecin en önemli unsurlarından biri, örtülü ya da açık kuralları

olan törensel ve sembolik uygulamalar kümesini ifade eden “icat edilmiş gelenekler” ile örneklendirilmektedir. Geçmişle bir bağlantıya işaret eden bu uygulamalar, belirli değerleri tekrar tekrar aşılamayı, tarihsel ve çağdaş bağlamlar arasında otomatik olarak bir köprü kurmayı ve böylece bir süreklilik duygusu oluşturmayı amaçlamaktadır. Özellikle ulusal bilinç, gerçek tarihsel dönüşümlere rağmen uygun bir tarihsel geçmişle bir süreklilik anlatısı yaratarak icat edilmiş geleneklerin en iyi örneği olarak hizmet etmektedir. Hobsbawm iki icat edilmiş yeni geleneği birbirinden ayırır. İlki, eski gelenek ve kurumların yeni koşullara uyarlanması ya da tamamen yeni amaçlar için kasıtlı olarak "yeni" geleneklerin tasarlanması içerir. İkinci tür ise ağırlıklı olarak hızlı toplumsal değişim dönemlerinde ortaya çıkar; düzen ve birliğe duyulan hayati ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu durum, hızlı sanayileşmenin yol açtığı parçalanmaya karşı birleştirici bir güç olarak "ulusal topluluk" kavramsallaştırmasıyla sonuçlanır. Hobsbawm, kitle siyasetinin yükselişine denk gelen 1870-1914 yılları arasındaki zaman dilimini geleneklerin icadının öncüsü olarak tanımlar. Daha önce marjinalize edilmiş toplumsal kesimlerin siyasete dahil edilmesi, itaat, sadakat ve işbirliğini sürdürme konusunda yöneticiler için eşi benzeri görülmemiş zorluklar yaratmıştır (Hobsbawm ve Kertzer, 1992, s.3-8)

Hobsbawm'a göre ulusları ve milliyetçiliği anlamak, ulus olmayan sıradan bireylerin varsayımlarını, umutlarını, ihtiyaçlarını, özlemlerini ve çıkarlarını analiz etmeyi gerektirir. Ulusal kimliğin bireyler için önemi kısa vadede bile değişime tabidir. Hobsbawm milliyetçiliğin tarihsel evriminde üç aşama tanımlar: Fransız Devrimi'nden 1918'e kadar olan ve milliyetçiliğin yükselişiyle karakterize edilen dönem; 1918'den 1950'ye kadar olan ve milliyetçiliğin zirvesini temsil eden, faşizmin yükselişinden ziyade sol kanat ulusal düşüncenin öne çıkmasıyla yönlendirilen dönem; ve 20. yüzyılı sonlandıran, işlevsel milliyetçilikten daha olumsuz ve bölücü bir biçime geçişi işaret eden son aşama. Habsburg, Çarlık ve Osmanlı imparatorluklarına karşı küçük milliyetçi hareketler, modern dünyanın güçlerine karşı bariyerler kurarak direnmeye çalışan daha önceki hareketlerin halefleri olarak görülmektedir. Görünürdeki önemlerine rağmen Hobsbawm, milliyetçiliğin tarihsel olarak öneminin azaldığını savunmaktadır (Matthews, 2008, s.66-72)

Kimlikler, uluslararası politikada ve iç toplumda, temel düzeyde öngörülebilirlik ve düzen sağlamak için kritik bir rol oynamaktadır. Devletler arasında kalıcı beklentilerin oluşması ve istikrarlı davranış kalıpları sağlamak için güvenilir özneler arası kimliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Kimliklerin eksik olduğu bir dünya, sadece anarşiden değil, aynı zamanda kaos ve geniş çaplı belirsizlikten kaynaklanan daha büyük tehlikelerle dolu olacaktır. Kimlikler, bir toplumda bireylere ve topluma kim olduklarını anlatma ve aynı zamanda başkalarının kim olduğunu belirleme gibi işlevleri yerine getirmektedir. Kimlikler, bir kişiye kendi kimliğini

anlatmanın yanı sıra, belirli bir dizi çıkar veya tercihi vurgulayarak, özellikle belirli alanlarda ve belirli aktörlerle ilgili eylem seçeneklerini şekillendirme potansiyeline de sahiptir (Rusciano, 2003, s.365-366)

Bir devletin kimliği, onun tercihlerini ve bu tercihlerin sonucunda ortaya çıkan eylemlerini ima eder. Bir devlet, diğerlerini anlamak için onlara atfettiği kimlikle değerlendirir ve aynı zamanda kendi kimliğini günlük sosyal pratikler aracılığıyla yeniden üretir. Buradaki en önemli gözlem, kimliğin üreticisinin sonuçta başkaları için ne anlama geldiğinin kontrolünde olmadığıdır. Örneğin, Soğuk Savaş sırasında Yugoslavya ve diğer Doğu Avrupa ülkeleri, Sovyetler Birliği'nin bu kimliğe sahip olmamak için çaba sarf etmesine rağmen, Sovyetler Birliği'ni genellikle Rusya olarak anlamışlardır. Sovyetlerin kendi kimliği üzerindeki kontrolü, sadece Doğu Avrupalıların anlayışıyla değil, aynı zamanda Sovyet uygulamalarıyla da kısıtlanmıştır. Sosyal inşacı yaklaşım, kimliği tarihsel bir bağlam içinde inceleyen ampirik bir soru olarak ele alırken, neorealizmin tüm birimlerin tek bir anlamlı kimliğe, kendi çıkarlarını gözetten devletler kimliğine sahip olduğunu varsayan temel yapısal dayanağını sorgulamaktadır (Hopf, 1998, s.180-188). Başka bir deyişle, uluslararası politikada devletin, zaman ve mekan boyunca, tek bir ebedi anlamı olduğu varsayılır. Oysa sosyal inşacılık, devletlerin benliklerinin veya kimliklerinin değişken olduğunu varsayar; bunlar muhtemelen tarihsel, kültürel, siyasi ve sosyal bağlama bağlıdır. Sosyal inşacılık ve neorealizm, çıkarların seçimler anlamına geldiği varsayımını paylaşmaktadır. Ancak neorealizm ayrıca devletlerin aynı çıkarlara sahip olduğunu varsaymaktadır. Bu homojenleştirici varsayım, ancak çıkarların hem aktörleri hem de yapıları karşılıklı olarak şekillendiren toplumsal uygulamalardan ortaya çıktığı fikri göz ardı edildiğinde geçerli hale gelir. Çıkarları merkeze aldığı anda, sosyal inşacılık sadece belirli çıkarların ortaya çıkışını değil aynı zamanda birçok çıkarın yokluğunun ardındaki nedenleri de araştırmaktadır. Bu nedenle doğru ama tatmin edici olmayan açıklama; çıkarların, onlar için bir neden olmadığında, vaat edilen kazanımların çok yetersiz olduğu yerlerde yok olduğudur. Bunun yerine sosyal inşacılık, mevcut olmayan çıkarların anlamı hakkında teori geliştirmektedir. Kimlikler ve çıkarlar nasıl sosyal pratikler aracılığıyla üretiliyorsa, eksik çıkarlar da sosyal inşacılar tarafından üretilmiş eksiklikler, sosyal pratiklerin ve yapının anlaşılabilir ürünü olan ihmallere olarak anlaşılmaktadır. Bir kimliği oluşturan sosyal pratikler, o kimliği oluşturan pratikler ve yapıyla tutarlı olmayan çıkarlar anlamına gelemez. En uç noktada; bir aktör, kendisine sunulsa bile, olmayan bir çıkarı hayal edemeyecektir (Chen, 2012, s.847-848)

1.4. Tayvanlılaşma Kavramının Oluşumu

Tayvanlılaşma kavramı, Tayvan'daki tarihi, siyasi ve kültürel dönüşümlere yanıt olarak çok yönlü ve karmaşık bir olgu olarak gelişmiştir. Adanın Japon sömürge yönetimi, Çin Milliyetçi yönetimi ve ardından gelen demokratikleşmeyi içeren karmaşık geçmişinden kaynaklanan Tayvanlılaşma, farklı bir Tayvanlı kimliği oluşturma sürecini kapsamaktadır. Tayvanlılaşmanın çok yönlü doğası, Mandarin'in yanı sıra Hoklo ve Hakka gibi yerel lehçelerin teşvik edilmesinin dilsel özerkliği savunmak için kasıtlı bir çaba anlamına geldiği sosyodilbilimsel alanda belirginleşmektedir. Buna ek olarak, kültürel alanda da geleneksel Tayvan geleneklerinin, ritüellerinin ve sanatının benimsenmesini ve canlandırılmasını amaçlayan girişimler yoluyla Tayvanlılaşmaya tanık olunmaktadır. Siyasi açıdan Tayvanlılaşma, Kuomintang'ın bir zamanlar baskın olan Çin merkezli anlatısından bir uzaklaşmayı ifade ederken, adanın kendine özgü tarihsel yörüngesini ve demokratik başarılarını giderek daha fazla vurgulamaktadır. Genel olarak Tayvanlılaşma kavramı, adanın farklı ve özgün bir kimlik arayışını yansıtan tarihsel miraslar, kültürel canlanma ve siyasi yeniden ayarlamaların dinamik etkileşimini kapsamaktadır (Cabestan, 2017, s. 43-47).

1.4.1. Japon Sömürge Yönetiminden Milliyetçi Çin'e

20. yüzyılda Tayvan, Japon sömürge yönetimi rejimi ve Anakara'dan kaçan Milliyetçi KMT rejimi olmak üzere iki döngü yaşamıştır. Her iki rejim de yerel toplumu otoriter yönetimleri altına alma, ulusal kimlik inşası ve devlet oluşturma hedefleriyle uğraşmıştır. Bu süreçlerde, her iki rejim de benzer şekilde kurumsal uyum ve adaptasyon geçirmiştir. İlk başta zorlayıcı tedbirleri yoğun bir şekilde kullanan rejimler, daha sonra işbirliği ve sınırlı seçimlere yönelmiştir. Her ikisi de yerel kültürel kimliği bastırma ve devlet tarafından desteklenen kültürel programlarla yönetilen ve yönetilenler arasında kültürel bir uyum sağlama amaçlarına karşı toplumsal direnişle karşılaşmıştır. Başlangıçta son derece bağımsız ve yerel toplumdan izole olmuşlar ancak zamanla devlet elitinin çıkarları yerel elit ile daha iç içe geçmiştir. Her iki rejim de iktidarlarının zirvesinde, halkın uyumunu ve bağlılığını sağlama, toplumu kontrol etme, siyasi katılımı düzenleme ve politika yapım sürecine erişimi düzenleme konusunda istisnai bir etkinlik sergilemiştir. Her iki rejim de devlet oluştururken yoğun modernleşme politikaları yoluyla Tayvan toplumunu temelden değiştirmiştir. Bu nedenle, her iki rejim de yönettikleri toplum tarafından önemli ölçüde değiştirilmiştir çünkü görevdeki elitler giderek

daha politize olmuş bir toplumla ve daha çeşitli bir yerel elit kesim ile karşılaşmıştır (Chu ve Lin, 2001, s.102-104).

Devletin sosyo-ekonomik modernleşme kapasitesi hem rejimlerin meşruiyetinin önemli bir kaynağı hem de sonlarının nedeni olmuştur. Bu rejim süreçleri benzerliklerine rağmen, siyasi toplumun gelişimi ve kolektif kimlik oluşturma konularında farklı sonuçlar üretmiştir. Sömürge yönetimi sona ererken, yerel Tayvanlıların sınırlı bir özerklik talebi sadece kısmen yerine getirilebilmiştir. Ancak Milliyetçi rejim altında Tayvan toplumunda "ulusal bir siyasi sistem" kök salmış ve vatandaşlık devletin gerçek toprak bütünlüğüne tam olarak yeniden tanımlanmıştır. Sömürge yönetimi sona erdiğinde, ulusal bağımsızlık için somut bir toplumsal destek eksikliği bulunmaktadır ve Tayvan henüz kendine özgü bir siyasi kimliğe sahip bağımsız bir topluluk olarak belirginleşmemiştir. Ancak Milliyetçi rejimin otoriter yönetiminin sona ermesiyle birlikte geniş tabanlı bir Tayvan milliyetçi hareketi ortaya çıkmış, bağımsız bir Tayvan arzusu 20. yüzyılın sonlarına doğru giderek daha net ve tutarlı hale gelmiştir. Özellikle, Milliyetçi rejimin yerel yönetim yapısının yerleşmesiyle devlet, Çin milliyetçiliğinin kültürel temsilcisi olmaktan çıkarak yeni bir Tayvan kimliğine dayalı "yeniden şekillendirilmiş bir toplumun" yapıcısı haline dönüşmüştür (He, 2014, s.477-480).

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Japonya'nın teslim olması ile birlikte, General MacArthur, Chiang Kai-shek'e, Tayvan'ı yönetme görevini üstlenmesi talimatını vermiştir. Chiang'ın KMT rejimi, Müttefik Kuvvetler adına askeri bir işgal işlevi görerek adanın fiili kontrolünü ele geçirmiştir. Bu dönem, KMT yönetiminin halkın üzerindeki baskı ve zulmüne tepki olarak ortaya çıkan 1947'deki 28 Şubat Ayaklanması dahil olmak üzere bir dizi önemli olaylar gerçekleşmiştir.

1.4.2. 28 Şubat Olayı (Beyaz Terör Olayı)

27 Şubat 1947'de Taipei'in Dadaocheng adı verilen bölgesine giden Tütün Tekel Bürosu memurlarının 40 yaşındaki bir kadının kaçak sigaralarına el koyması ve ardından gelişen halk ayaklanmaları ile Tayvan'da 38 yıl sürecek sıkı yönetim dönemi başlamıştır. El konulan sigaraların kendisine iade edilmesini talep eden kadın, memurlar tarafından silah kabzasıyla darp edilmiştir. Bu olay üzerine çevredekiler memurla çatışmaya girmişlerdir. Memurlardan biri silahını kalabalığa doğrultup ateş etmiştir ve bir kişiyi öldürmüştür. Ertesi sabah yaklaşık 2000 protestocu, Taipei'de Tütün Tekel Binası önünde toplanarak önceki gün silahlı saldırıya karışan memurların tutuklanıp yargılanmasını istemiştir. Öfkeli kalabalık Genel Valilik binasına doğru yürümüştür. Askerler kalabalığın üzerine tekrar ateş açmıştır ve 3 kişiyi

öldürmüştür. 4 Mart tarihine gelindiğinde ise Tayvanlılar şehrin ve askeri üslerin yönetimini ele geçirmiştir. Yerel bir radyo istasyonuna zorla girerek halkı topyekün ayaklanmak için sokaklara çağırmışlardır. Tüm ada genelinde eş zamanlı ayaklanmalar patlak vermiştir. Akşam saatlerinde ise kanlı bir şekilde sıkıyönetim ilan edilmiştir (Shih ve Chen, 2010, s.91-93). Hükümet belgelerinin büyük ölçüde yok edilmesi nedeniyle, kesin ölüm sayısı hakkında herhangi bir kesin bilgi bulunmamaktadır. Bazı tahminler, ölüm sayısının 28.000'e kadar çıkabileceğini veya 18.000'e kadar düşebileceğini göstermektedir. Tayvan bu dönemde, en üst düzeydeki ve etkili vatandaşlarının bir kısmını kaybetmiştir (Taiwan's White Terror, 2017).

Tarihe 28 Şubat Olayı veya 28 Şubat Katliamı olarak geçen bu olay, 2. Dünya Savaşı'nın yol açtığı genel tahribat, milliyetçi hükümete karşı duyulan öfke, işsizlik, enflasyon ve yolsuzluk gibi faktörlerin bir araya gelmesiyle yorgun halkın artık patlama noktasına ulaştığı bir dönemde gerçekleşmiştir. 28 Şubat Olayı da dahil olmak üzere sıkıyönetim dönemi bir dizi önemli olaya sahne olmuştur. Sıkıyönetim hükümeti bu süre zarfında komünizm propagandası veya diğer yıkıcı faaliyetlerde bulunmakla suçlanan kişiler de dahil olmak üzere kitlesel tutuklamalar ve ceza infazları gerçekleştirmiştir. Chiang hükümeti Sıkıyönetim Dönemini sosyal istikrarı korumak ve Tayvan'da komünizmin yayılmasını önlemek için gerekçe gösterse de rejimin bu eylemleri, siyasi özgürlük ve insan haklarına saygı çağrısında bulunan örgütler ve uluslararası hükümetler tarafından geniş çapta eleştirilmiştir (Cheng, 1988:305).

Bu eleştirilere rağmen Sıkıyönetim Dönemi on yıllar boyunca devam etmiştir. Chiang'ın oğlu ve halefi Chiang Ching-kuo ancak 1987 yılında, yerel ve uluslararası grupların baskısı altında, sıkıyönetimin kaldırıldığını ve Tayvan'da demokratik reformların başladığını duyurmuştur. Tayvan, özgür basını, aktif sivil toplumu ve insan haklarına yönelik güçlü politikaları ile gelişen bir demokrasidir. Bununla birlikte, Sıkıyönetim Dönemi'nin mirası Tayvan tarihinde hala büyük bir yer tutmaktadır ve hükümetin o dönemdeki eylemleri tartışmalı ve çekişmeli bir konu olmaya devam etmektedir (Chao ve Myers, 1994, s.217-218).

1.4.3. Sıkı Yönetim Dönemi

Chiang'ın Tayvan'a sürgünü, Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından Çin anakarasından sınır dışı edilmesiyle gerçekleşmiştir. Ayrıca Haziran ayında Kore Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Tayvan'ın Batı Pasifik'te ABD için stratejik önemi de büyük ölçüde artmıştır.

Müttefik Kuvvetler, Japonya'ya yönelik düşmanlık durumunu resmen sona erdirmek amacıyla Eylül 1951'de Japonya ile San Francisco Barış Antlaşması'nı imzaladılar. Bu

antlaşma, Japonya'nın, belirli bir yararlanıcı devlet belirtmeden Tayvan'a yönelik tüm "hak, unvan ve iddialardan" feragat etmesine neden olmuştur. Bu antlaşma, Tayvan'ın bir Japon kolonisi olarak statüsünü yasal olarak sona erdirmiş ancak Tayvan'ı Çin'e veya başka bir ülkeye devretmemiştir. KMT hükümeti, Çin'i temsil eden tek meşru hükümetti. KMT'nin dış politikasında kendini pek göstermese de kimlik söyleminde Japonya negatif bir “ulusal öteki” haline geldi. 1946'dan itibaren, kolonyal mirası açıkça reddeden yeni bir kültür politikası başlatıldı. Mandarin Çincesi'nin teşvik edilmesi ve okullarda Japonca kullanımının yasaklanması ile başlayan süreçte Japon gazete ve dergileri de Tayvan'da ortadan kaldırıldı. 1950'lerden 1980'lere kadar olan tarih kitapları, 1894-95 Çin-Japon Savaşı'ndan beri Çinlilerin yaşadığı zulmü, Japonların Tayvan'ı sömürgeleştirmesini ve Tayvanlıların Japon istilasına karşı direnişteki Tayvanlılarla Çinlilerin karşılıklı ilham ve yardımlarını vurgulayarak anlatmıştır (Burgoyne, 2020, s. 318-319). Hükümet ayrıca anti-Japon savaş filmi üretimi teşvik etmiş ve kimi zaman da devlete ait olan Zhongying (Merkezi Film Şirketi) aracılığıyla kendi doğrudan desteklemiştir. Özellikle 1970'ler, Tayvan'ın Birleşmiş Milletler'deki koltuğunu kaybettikten sonra ulusal güveni artırma ihtiyacı nedeniyle bir savaş filmi furasına dönüşmüştür. Bu filmlerin çoğu, Ulusal güçlerin anakara üzerindeki kahramanca mücadelelerine odaklanırken, bazıları da Tayvan'ın direniş hareketini tasvir etmiştir. Bunlardan biri, ulusal çiçek Meihua'ya adanmış 1976 yapımı bir film olan Meihua (Erik Çiçeği), Tayvan'daki direniş kampanyaları ile anakara arasındaki bağlantıları açıklamak için bir aile hikayesini konu edinmiştir. Yayınlandığı dönemde büyük bir sükse yapmış ve filmin müzik albümünden Meihua adlı şarkı Tayvan'daki en popüler şarkılardan biri haline gelmiştir. Böylece KMT tarafından Tayvan'ı millileştirmek için Japonya ve Çin ötekileştirilerek baştan ayağa kimlik projelerinde birbirine karşı getirilmiştir (Howe, 2001, s.40-42).

Bu arada, Çin-Japonya imge çatışması, her iki dönemde de resmi kültüre karşı toplumsal direnişte kullanılmıştır. Wakabayashi, modern Tayvan milliyetçiliğinin doğumunun, Japon sömürgecilğine bir tepki olduğunu savunmaktadır. Tayvan halkı, Japon sömürge imparatorluğu yetkililerinin ayrımcı politikalar uygulamasına kadar farklı bir kimlik olgusunun farkına varmamıştır. Eşitlik ve itibar için çaba sarf ederken, kolonyal milliyetçi elitler, Tayvan'ın benzersizliğini vurgulamış ve 1920'lerden itibaren Tayvan'ın kendi parlamentosunu kurarak özerklik için dilekçe yazmıştır. Siyasi kampanya Tayvan Kültür Derneği'nin (Taiwan Culture Association) kültürel aydınlatma amaçlı faaliyetleriyle birlikte yürütülmüştür. Ancak bu gelişmeleri Kreol milliyetçilik olarak görmek zordur çünkü Tayvan'daki kolonyal direniş, en hararetli noktasında bile tam anlamıyla bir bağımsızlık hareketine dönüşmemiştir. Dahası, bu kültürel hareketin önemli bir kısmında Tayvanlı halktan Çin kültürünü yüceltmesi ve takdir

etmesi beklenmiştir. Şüphesiz ki, 1945'ten önce Tayvan büyük ölçüde Çin'den izole edilmiş durumdadır. Ancak yerli elitler, Japon sömürgeciliğine karşı açık veya içsel bir direnişle, atalarının vatanına karşı hissettikleri duygusal bir çekimle ele geçirilmiştir (Ching, 2005, s. 209-211) 2. Dünya Savaşı'ndan sonra, Tayvan halkı başlangıçta Çin yönetimini memnuniyetle karşılamış ancak yeni rejimin Japon mirasını tamamen reddini kısa sürede hoş karşılamamışlardır. Mandarin Çincesi veya yerel ağızları konuşmalarına izin verilmemesi nedeniyle Tayvan, Japonca'yı tek entelektüel dil ve Japon eğitimini dış dünya ile bağlantı kurma köprüsü olarak kullanmaktaydı. Japonca'nın sosyal yaşamda aniden yasaklanmasıyla yerli elitler, kendine ait kimliklerini kaybetmişlik hissi yaşamıştır. Kültürel hüsrana, Tayvan'ın kaynaklarının KMT'nin Komünistlere karşı savaşı desteklemek için sızdırıldığı, resmi yolsuzluğun yaygın olduğu ve anakara elitlerinin yeni hükümette büyük ölçüde dışlandığı bir dönemde sosyo-ekonomik şikayetlerle birleşmiştir. KMT'nin Tayvanlıların siyasi katılımını reddetme gerekçesi, "yarım yüzyıl boyunca Japon imparatorluğu tarafından köleleştirilmiş" ve "enfekte edilmiş" olarak kabul edildiği için, Tayvan'ın hem Çin kültürünün ilerisinde olduğunu hem de anavatanına sadık olmadığını savunmaktı. Bu nedenle uzun süren eğitim programlarıyla Çin'e yeniden entegre edilmeden önce, Tayvanlıların kendilerini yönetmeye uygun olmadıkları düşünülmekteydi (Howe, 2001, s.47-49).

1.4.4. BM Üyeliği'nin İptali

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun Ekim 1971'de, 2758 sayılı Kararla, Çin Halk Cumhuriyeti'nin sandalyeye oturtulması ve Çin Kay-şek'in temsilcilerinin ihraç edilmesi yönündeki kararı, tabloları tersine çevirerek Çin'in dahil edilmesine ve Tayvan'ın hariç tutulmasına yol açtı. Genel Kurul'un kararı ne Çin'in ne de Tayvan'ın diğerinin topraklarını meşru bir şekilde temsil ettiğini iddia edemeyeceği gerçeğini gözden kaçırdı. 1895'ten 1945'e kadar eski bir Japon kolonisi olan Tayvan'ın statüsüne ilişkin can alıcı sorun ele alınmadan bırakıldı. Daha da önemlisi, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler'de oturması, Çin'in Tayvan üzerindeki toprak iddiasının tanındığı anlamına gelmiyordu (Hickey, 1997, s. 1031-1033).

Son 24 yıldır Birleşmiş Milletler'in dışında tutulmasına ve diğer ülkelerle resmi diplomatik ilişkilerde önemli bir azalma yaşanmasına rağmen Tayvan, gelişen bir ülke olmaya devam ediyor. Çalışkan nüfusunun uyumlu çabaları sayesinde Tayvan, ekonomik refaha ulaştı ve Güneydoğu Asya'daki dört "küçük ejderhadan" biri olarak tanındı. Uluslararası yasal devlet standartlarına göre Tayvan, kalıcı bir nüfusa sahip olmak, belirli bir bölge üzerinde kontrol

sahibi olmak ve iç işleri yönetebilecek ve dış ilişkilerde sorumlu bir şekilde yer alabilecek etkili bir hükümet gibi kriterleri karşılayan egemen, bağımsız bir devlet olarak nitelendirilmektedir.

Tayvan'ın egemenliği, halkına sıkı sıkıya bağlıdır. Tayvan'ın Birleşmiş Milletler'den sürekli olarak dışlanması, dünya çapında adalet ve demokrasiye ilişkin endişeleri artırıyor. 21 milyonluk nüfusuyla Tayvan, Birleşmiş Milletler'e üye 185 ülkenin dörtte üçünü aşan nüfusuyla Avustralya, Venezuela, Norveç, İsveç ve Finlandiya gibi ülkelerin toplam nüfusunu geride bırakıyor. 220 milyar dolarlık bir GSMH'ya ve 12.000 doları aşan yıllık kişi başına gelire sahip olan Tayvan, müreffeh bir ticaret ülkesi olarak duruyor ve döviz rezervlerinde sürekli olarak önemli bir konuma sahip. Tayvan dünya çapında 14. en büyük ticaret ülkesi ve Amerika Birleşik Devletleri'nin 6. en büyük ticaret ortağıdır. Bugün, 1971'den çok daha fazla, Tayvan ve Çin halklarının iki ayrı toplum oluşturduğu açıktır. Tayvan, demokratik kurumlara ve uygulamalara doğru derin bir siyasi dönüşüm geçirmiş ve insan haklarının güvence altına alınmasında büyük ilerleme kaydederken, aynı zamanda kayda değer düzeyde ekonomik büyüme elde etmiştir. Çin ise aksine, siyasi muhalefeti susturmak için otoriter uygulamalara başvurdu. Tayvan'da artık doğal karşılanan insan hak ve özgürlüklerini rutin olarak vatandaşlarının elinden alıyor (Roy, 2017, s.1143-1147).

2. BÖLÜM: TARİHSEL ARKA PLAN

Tayvan, Pasifik Okyanusu'nda Anakara Çin'in güneydoğu kıyılarında bulunan bir ada ülkesidir. Yüzyıllar boyunca Tayvan'da yerli halklar yaşamıştır. Ancak aynı zamanda Hollandalılar, İspanyollar ve Japonlar da dahil olmak üzere çeşitli yabancı güçler tarafından sömürgeleştirilmiştir (Andrade, 2006, s.431-432). 1949'da Çin İç Savaşı'ndan sonra, mağlup olan Milliyetçi hükümet Tayvan'a çekilmiş ve Çin Komünist Partisi (ÇKP) Anakara Çin'in kontrolünü tamamen ele geçirmiştir. Bu tarihten itibaren Tayvan, kendi hükümeti, ekonomisi ve yaşam tarzıyla anakara Çin'den ayrı bir siyasi varlık olarak kalmıştır. Çin hükümeti uzun süredir Tayvan'ı kendi topraklarının bir parçası olarak kabul etmesinden dolayı iki taraf arasındaki gerilim de yıllar içerisinde artarak devam etmektedir. Çin hükümetinin bu soruna önerdiği çözümlerden biri, ilk kez 1997'de Hong Kong'da uygulanan “Tek Ülke, İki Sistem” politikası olmuştur. Bu politika, Tayvan'ın kendi siyasal ve toplumsal yaşantısının devam etmesini desteklerken aynı zamanda Çin'in bir parçası olduğunu kabul etmesini istemektedir (Blackwill ve Zelikow, 2021, s.25). Ancak Tayvan Halkı'nın bir bölümü bu öneriye şüpheyle yaklaşmaktadır. Bu nedenle “Tek Ülke, İki Sistem” politikası Asya-Pasifik'in özellikle son yıllardaki en tartışmalı konularından biri olmaya devam etmektedir (Cotton, 1989, s.213-216). Bu bölümde “Tek Ülke, İki Sistem” politikasının tarihsel arka planı ve Tayvan'ın Neolitik Dönem'inden başlayarak 15. yüzyıldan günümüze kadar olan tarihi incelenecektir.

2.1. Tek Çin Politikasının Gelişimi

1950'ler ve 1960'lar boyunca Çin Komünist Partisi'nin liderliğinde kilit bir figür olan Zhou Enlai, ülkenin dış politikasında da öncü bir rol oynamıştır. Diplomatik becerileri ve Soğuk Savaş'ın karmaşık jeopolitik ortamında yön bulma yeteneği ile tanınan Zhou, 1970'lerin başında Çin ve ABD arasındaki diplomatik ilişkilerin normalleşmesi kapsamında Nixon ve Mao görüşmesi öncesinde, Nixon'un Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger ile görüşmüş ve şu cümleleri söylemiştir: “Tayvan 1000 yıldan uzun bir süredir Çin'e aittir. Tayvan bir Çin eyaletidir, zaten Çin'e geri verilmiştir ve Çin'in ayrılmaz bir parçasıdır.” (Foreign Relations of the United States, 1969–1976).

1976 yılında Mao'nun ölümünün ardından başa geçen Deng Xiaoping ise hızlı bir yeniden yapılandırma sürecine girişmiştir. Deng Xiaoping, kollektivizmin halkta yarattığı yılgınlık ve umutsuzluğu sürgün döneminde bizzat deneyimleyerek, halkın kalkınmasını amaçlamış ve bu

hedefle de yeniden yapılandırma çabalarının da bir devrim olduğunu savunmuştur. Uzun bir süre içe dönük sosyalist politikalar izleyen Pekin Hükümeti için bu modernleşme adımları ve piyasa ekonomisine geçiş, parti içerisinde Deng Xiaoping'e karşı olanları aynı safta buluşturmuştur (Whyte, 1993, s.526-527). ÇKP'nin 11. Kongre 3. Genel Toplantısı'nda Deng Xiaoping'in yeniden yapılandırma politikaları benimsenerek; Çin'in Mao'dan bu yana izlediği kamu mülkiyetine dayanan katı ve merkezîyetçi ekonomik sistemden vazgeçilerek özel mülkiyete dayanan pazar ekonomisine geçilmiştir. Çin'in genç nüfusu, ucuz iş gücü, artan tüketim talepleri ve dışa açılım politikaları ile birlikte bereketli Yangtzi ve İnci Nehri deltalarına kurulan Xiamen, Shenzhen gibi ekonomik bölge şehirleri yabancı yatırımcının gözünde anakarayı bir cazibe merkezi haline getirmiştir (Naughton, 1993, s.491). Deng Xiaoping bu dışa açılım döneminde "Huaqiao" adı verilen yurtdışında yaşayan Çinli'lerin bilgi ve birikimlerini paylaşmaları için onları ülkelerine geri dönmeleri amacıyla davet etmiştir. Hong Kong, Makao ve Tayvan için de "Tek Ülke, İki Sistem" düşüncesini geliştiren Deng Xiaoping, bu sayede Çin ulusunun gençleşeceğini, barış ve kalkınmanın kolaylaşacağını savunmuştur (Ming, 1991: 198-201).

1978 yılında Deng Xiaoping ile başlayan Çin'in dışa açılım süreci, beraberinde "Büyük Çin" konseptini de ortaya çıkarmıştır. "Tek Ülke, İki Sistem" politikası da bu sürecin doğal bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. 1 Eylül 1982 yılında ÇKP'nin 12. Kongresi'nde Deng Xiaoping: "1980'ler partimizin ve devletimizin tarihinde önemli bir on yıl olacaktır. Sosyalist modernleşmeyi hızlandırmak, Çin'i yeniden birleştirmek, Tayvan'ın anavatana dönüşü için mücadele etmek ve hegemonyacılığa karşı çıkmak, dünya barışını korumak için çalışmak, halkımızın bu gelecek on yıldaki temel görevleridir." diyerek Tayvan'ın önemini belirtmiştir. (Dittmer, 1983, s.108-124). Deng Xiaoping, Çin ve Tayvan'ı "Tek Ülke, İki Sistem" politikası altında birleştirmek isterken hem Çin'in devlet egemenliğini pekiştirmeyi hem de Tayvan'ın kendine özgü koşullarını göz önünde bulundurmayı hedeflemiştir. Sosyalist rejimle yönetilen Çin Halk Cumhuriyeti bu sistemin ana gövdesini oluştururken, mevcut kapitalist sistemle yönetilen Tayvan'a da yüksek özerklik sözü verilmiştir. Buna göre Ada'nın; (Blackwill ve Zelikow, 2021, s.26).

- Ada'nın kendi yönetim sistemini sürdürmeye devam edebileceği,
- Kapitalist ekonomik sistemini takip edebileceği,
- Kendi ordusunu Çin Halk Cumhuriyeti'nin kontrolü altında tutabileceği ifade edilmiştir (Blackwill ve Zelikow, 2021, s.26).

Ancak Tayvan, Çin Komünist Partisi'nden gelen bu teklifi reddetmiştir. Ada o tarihten bu yana anakara Çin'den ayrı bir toprak olarak yönetilmektedir. Ancak Pekin Hükümeti Tayvan üzerindeki iddiasından asla vazgeçmemiştir (Blackwill ve Zelikow, 2021, s.25-29).

2.2. Tayvan Siyasi Tarihi

Tayvan, güneydoğu Çin kıyılarında Filipinler ve Japonya arasında konumlanmış, 36.197 km² yüzölçüme sahip dağlık bir ada ülkesidir. Genişlikleri 30 ila 220 km arasında değişen Tayvan Boğazları, adayı güneydoğu Çin kıyılarından ayırmaktadır. Ada, jeopolitik ve jeostratejik öneme sahip olan Güney Çin Denizi kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgesinin de doğal paydaş ülkelerinden biridir ("Map of Taiwan Republic of China", t.y., par.1, par.3, par.7).

Tayvan'daki ilk yaşam izlerine Neolitik Çağ'da yaklaşık 6.000 yıl önce rastlanılmaktadır. Bu dönemde, adada anakaradan göç etmiş Avustronezya dili konuşan birkaç grup insan yaşamıştır. Bu grupların en dikkate değer olanları, bugün hala varlığını koruyan ve Tayvan'ın yerli halkları olarak bilinen Tao, Rukai, Paiwan ve Amis'lerdir. Bu gruplar küçük, hareketli topluluklar halinde yaşayan ve hayatta kalmak için adanın bol ve bereketli doğal kaynaklarından faydalanan avcı-toplayıcılardır. Neolitik dönem, daha yerleşik yaşam tarzları benimsemeye ve tarımla uğraşmaya başladıkları için bu yerli grupların yaşam biçimiyle önemli bir değişikliğe uğramıştır. Pirinç, darı ve diğer mahsulleri yetiştirmek için teknikler geliştirip; domuz ve tavuk gibi hayvanları da yetiştirmeye başlamışlardır (Chang, 1970, s.62-64). Neolitik dönemde Tayvan yerli halkı alet ve silah üretmek için bakırı ve bronz kullanmış, çanak çömlek yapmış, dokuma ve metalurji gibi ileri teknolojiler geliştirmişlerdir. Ayrıca megalitik mezarlar ve törenler için kullanılacak platformlar gibi ayrıntılı yapılar da inşa etmişlerdir. Tayvan'daki Neolitik dönem, önemli bir kültürel gelişme dönemidir. Bu dönemde ortaya çıkan birçok gelenek ve uygulama günümüzde hala Tayvan'ın yerli halkları tarafından uygulanmaya devam etmektedir (Martin ve Blundell, 2022, s. 9-24).

On beşinci yüzyıla gelindiğinde Tayvan'da hâlâ ağırlıklı olarak yerli Avustronezya dili konuşan nüfusun bulunmakta olduğu görülmektedir. Bu yerli halkların zengin bir kültürel geçmişe sahip olduğu ve ileri düzeyde sosyal, politik ve dini kurumlar oluşturdıkları bilinmektedir. Her biri kendi diline, geleneklerine ve dini inançlarına sahip çok sayıda farklı kabileye bölünmüşlerdir. Atayal, Truku, Paiwan, Rukai ve Puyuma en tanınmış kabilelerden birkaçını oluşturmaktadır. Bu kabileler büyük ölçüde bağımsız olmalarına rağmen, aralarında çatışmalar ve ittifaklar bulunmaktadır. Usta avcı ve toplayıcılardır. Aynı zamanda çiftçilik ve

balıkçılıkla da uğraşmaktadırlar. Bu yerli halklar, dine yüksek bir değer atfetmiş ve dünyada var olduğuna inandıkları bir tanrı panteonuna tapmışlardır. Animizm ve şamanizm bu dönemin yaygın inançlarının başında gelmektedir. Şamanlar, manevi ve maddi dünyalar arasında köprü görevi görmektedir. 15. yüzyıl boyunca, kadınlar önemli liderlik ve karar verme pozisyonlarına sahip olmuş ve toplum sosyal olarak anaerkil klanlar halinde yapılandırılmıştır (Martin ve Blundell, 2022, s. 40-42).

16. yüzyılda Portekizliler ve İspanyollar Tayvan'a gelen ilk Avrupalılar olmuştur. Portekizli kaşifler adanın doğal güzelliğinden etkilenmiş ve buraya "Ilha Formosa" yani "Güzel Ada" adını vermişlerdir. "Formosa" adı, Avrupalılar tarafından yaygın bir şekilde kullanılmaya başlanmış ve nihayetinde adanın Batı dillerinde en sık kullanılan ismi olmuştur. Hollanda Doğu Hindistan Şirketi'nin temsilcileri 1622'de Tayvan'ın güneyine ilk ayak bastıklarında, Tayvan'ın batı kıyılarında 7.000 yerlinin ve 1.000 Çinli misafir ve tüccarın olduğu tahmin edilmektedir (Alvarez, 1927, s. 247-258).

Hollanda sömürge yönetimi, birkaç yıl boyunca Çinli ve Japon rakipleriyle, korsanlarla, Tayvanlı yerli halkla ve Çinli isyancılarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Bu dönem boyunca çeşitli güçlüklerle karşılaşmış ve ada üzerindeki kontrolü için yoğun mücadeleler vermiştir. Aynı zamanda Manila'dan gelen İspanyol kuvvetlerinin Tayvan'ın kuzey ucunu kolonileştirme çabalarıyla da baş etmek durumunda kalmıştır. Ancak 1636'da Hollandalılar yiyecek üretimini arttırmak amacıyla Çinli nüfusa toprak kiralamaya başlamıştır. Bu dönemde hem güvenliği sağlamış hem de düzenli vergi geliri elde etmiştir. 1650 yılına kadar yaklaşık 25.000 Çinli, Formosa adasına gelerek pirinç, sebze, şeker kamışı yetiştirmiş, balık tutmuş ve avlanmıştır. Bazıları, Ming Handedanlığı'ndan Qing Hanedanlığı'na geçiş döneminde Tayvan'a kaçarken, diğerleri ise Hollandalıların öküz, alet ve tohum tekliflerinin cazibesine kapılarak gelmiştir (Andrade, 2006, S. 435-437).

Hollanda'nın bu politikası, Tayvan'ın nüfus yapısının ve ekonomisinin şekillenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Ancak, bu politika da bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Hollanda'nın adada yabancı bir güç olarak varlığı, yerel halka ve Çinli tüccarlara karşı sert tutumları ayaklanmalara yol açmıştır. 44 yıl süren Hollanda Sömürge Dönemi Çin'in adaya olan ilgisini ve yerleşimini arttırmıştır. Bu süreçte; adanın yerli halkı, Çinli tüccarlar ve yabancı güçler arasındaki ilişkiler karmaşık bir hal almıştır (Chang, 1979, s.61).

2.2.1. Qing Hanedanlığı Yönetimi Dönemi

Tayvan'ın tarihi Hollandalılar, İspanyollar ve Japonlar da dahil olmak üzere çeşitli yabancı güçler tarafından şekillendirilmiştir. Ancak Tayvan'ın sosyal, ekonomik ve siyasi sistemlerindeki en önemli değişiklikler Qing Hanedanlığı döneminde gerçekleşmiştir (Adas, 1998, s. 371-373). Bu bölümde idari yapıları, ekonomik gelişimi ve sosyal yapılanmasına odaklanarak Qing Hanedanlığı yönetiminin Tayvan üzerindeki etkisi incelenecektir.

Ada ilk olarak 17. yüzyılda Ming Hanedanı'na sadık Koxinga'nın Hollanda Sömürge Yönetimi'ni devirip adada kısa ömürlü bir hanedanlık kurmasıyla Han Çinlileri tarafından kolonileştirilmiştir. Koxinga'nın ölümünün ardından Tayvan, 1683'te Qing Hanedanlığı'na devredilene kadar onun soyundan gelen Zheng Ailesi tarafından yönetilmiştir (Hang, 2016, s.173-182). Qing Hanedanlığı'nın 1885'te Tayvan'ı resmi olarak ilhakı, imparatorluğun uzak bölgeleri üzerindeki kontrolünü güçlendirmeye ve büyük bir dünya gücü olma statüsünü korumaya yönelik daha geniş bir planın parçası olmuştur. Tayvan'ı topraklarına dahil etme kararı, Qing hükümetinin Fransızların kuzey Vietnam'ı işgalini başarıyla püskürttüğü 1884-1885 Çin-Fransız Savaşı'nın ardından alınmıştır. Gerçek ilhak süreci nispeten kansız olmuştur ve Qing ordusu yerel halktan çok az direnişle karşılaşmıştır. Ancak yeni yönetim, özellikle yerli direnişin en yoğun olduğu dağlık bölgelerde, adadaki kontrolünü sağlamlaştırmak için başlangıçta bazı zorluklarla karşılaşmıştır (Lee, 2014, s.97-100). Qing Hanedanlığı Zheng Ailesi'ni kendi görevlileriyle değiştirmiş; güçlü bir merkezi otorite ve hiyerarşik bir idari yapı ile karakterize edilen yeni bir yönetim sistemi kurmuştur. Tayvan başlangıçta Çin anakarasındaki Fujian Eyaletinin bir parçası olarak idare edilmiş ve Qing hükümeti tarafından korsan saldırılarını ve isyanları bastırmak için sık sık askeri çıkarmalara maruz kalmıştır. Qing Hanedanı, Tayvan'ı idari merkezi Taipei olmak üzere 1683'te bir vilayet olarak kurmuştur. Bu vilayeti Tayvan ve Fengshan olmak üzere iki ilçeye ayırmıştır. Tayvan ilçesi idari merkezi Taipei'de olmak üzere adanın kuzey kesiminde yer alırken, Fengshan ilçesi ise idari merkezi Tainan'da olmak üzere güneyde bulunmaktadır. Her ilçe ayrıca, her biri merkezi hükümet tarafından atanan bir sulh hâkimi tarafından yönetilen bölgelere ayrılmıştır. Qing hükümeti ayrıca ada üzerindeki kontrolünü sağlamlaştırmaya yardımcı olan bir vergi toplama ve arazi tescil sistemi kurmuştur (McCarthy,1970, s.189-191).

Qing Hanedanlığı yönetimi altında Tayvan, özellikle tarım ve ticarete önemli ekonomik gelişmeler göstermiştir. Hükümet, Tayvan'ın başlıca tarımsal ihracatı haline gelen pirinç, şeker ve çay ekimini teşvik etmiş ayrıca istikrarlı bir gelir kaynağı sağlayan tuz ve tütün üzerinde de

tekelleşmeye gitmiştir. Tayvan'ın stratejik konumu, onu özellikle Japonya ve Güneydoğu Asya ile uluslararası ticaret için de önemli bir merkez haline getirmiştir (Isett, 1995, 234-239).

Qing Hanedanlığı yönetimindeki Tayvan, yönetici sınıf ile avâm halkın arasında net ayrımların olduğu, oldukça tabakalı bir toplumla karakterize edilmiştir. Yönetici sınıf; vergi muafiyeti ve ücretsiz işçilik gibi ayrıcalıklardan yararlanan yetkililer ve ailelerinden oluşmaktadır. Avâm halk ise ağır vergilere tabiydi ve genellikle bayındırlık ve imar projeleri için ücretsiz işçilik yapmaya zorlanmıştır. Qing hükümeti ayrıca Konfüçyüsçü değerleri teşvik etmeyi ve genç erkekleri devlet hizmetine hazırlamayı amaçlayan bir eğitim sistemi kurmuştur. Ancak bu sistemin yalnızca varlıklı ve ayrıcalıklı sınıfların kullanımına açık olduğu ve nüfusun büyük çoğunluğunun bu dönemde okuma yazma bilmediği görülmektedir. Qing Hanedanlığı, adaya istikrar ve ekonomik büyüme getirirken yönetici sınıfı destekleyen oldukça tabakalı bir sosyal sistemi de dayatmıştır. Bu zorluklara rağmen, Qing Hanedanlığı yönetimindeki Tayvan, bölgesel ticarete önemli bir rol oynamış ve Doğu Asya'da önemli bir kültür merkezi haline gelmiştir (Howe, 2001, s.38-40).

Tayvan'daki Qing Hanedanlığı dönemi, ada ve sakinleri açısından olumlu ve olumsuz bir dizi önemli değişikliklere neden olmuştur. Qing hükümeti yolların, okulların ve hastanelerin inşası dahil olmak üzere altyapının gelişmesine büyük yatırım yapmıştır. Bu, adanın modernize edilmesine ve birçok insan için yaşam standartlarının iyileştirilmesine yardımcı olmuştur. Bununla birlikte, Qing Yönetimi yerel halk arasında pek hoş karşılanmayan bir dizi yeni kısıtlama ve düzenlemeyi de beraberinde getirmiştir. Örneğin, Qing hükümeti resmi belgelerde ve eğitimde Tayvan dilinin kullanılmasını yasaklamış, bunun yerine Mandarin Çincesi kullanımını teşvik etmiştir. Bu politika, Tayvanlıları Çin'in daha geniş kültürel ve siyasi alanına asimile etme girişimi olarak görülmüş ve ada sakinleri arasında sert bir tepkiye yol açmıştır. Qing hükümeti tarafından uygulanan bir başka tartışmalı politika da arazi mülkiyet haklarını açıklığa kavuşturmayı ve resmileştirmeyi amaçlayan bir arazi etüt sisteminin kurulması olmuştur. Bu sistem ekonomik kalkınmayı teşvik etmeyi ve sosyal çatışmayı azaltmayı amaçlasa da birçok küçük ölçekli çiftçinin yerinden olmasına ve toprak mülkiyetinin varlıklı elitlerin elinde toplanmasına neden olarak tam tersi bir etkiye sebebiyet vermiştir (Morris, 2004, s. 9-11).

Tayvan'daki Qing Hanedanlığı dönemi, Birinci Çin-Japon Savaşı'nı sona erdiren Shimonoseki Antlaşması'nın bir parçası olarak adanın Meiji Japonyasına devriyle 1895'te sona ermiştir. Tayvan'ı bırakma kararı Çin'de hoş karşılanmamış ve Qing hükümetinin meşruiyetine ve gücüne önemli bir darbe olarak görülmüştür. Yeni rejim Tayvan kültürünü silmeyi ve Japon

kimliğini desteklemeyi amaçlayan bir dizi politika uyguladığından, Tayvanlılar için Japon yönetimine geçiş de zorluklarla dolu olmuştur (Jordan, Morris ve Moskowitz, 2004, s. 11-13).

2.2.2. Japon İmparatorluğu Yönetimi Dönemi

Çin'in 1895 Çin-Japon Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Japonya, Tayvan'ı işgal etmiştir. Japon sömürge otoritesi, Tayvan üzerindeki hakimiyetini ve kontrolünü arttırmak için hemen yeni politikalar uygulamaya başlamıştır. Japon yasalarına dayalı yeni bir hukuk sisteminin oluşturulması, atılan ilk önemli adımlardan biri olmuştur. Daha önce Tayvan'da yürürlükte olan geleneksel Çin hukuk sistemi, bu eylemle etkin bir şekilde ortadan kaldırılmıştır. Tayvan'ın beş eyalete bölünmesi ve onlara liderlik edecek Japon valilerin atanmasıyla, Japon sömürge otoritesi de yeni bir idari yapı kurmuştur. Bu yeni idari yapıda Tayvan halkının hükümet tarafından alınan kararlarda söz hakkının bulunmadığı ve bu valilerin eyaletlerin her biri üzerinde tam kontrole sahip olduğu görülmektedir (Chen, 1970, s. 126-128).

Bu valilerden Tayvan Tarihine en çok iz bırakan isim olan Gotō Shinpei, Almanya'da tıp eğitimini tamamladıktan sonra Japon Halk Sağlığı Bürosu'nda görev almış ve Tayvan'ın ilhakı sonrasında Mülki İdare Sorumlusu olarak Çin kültürünün eski ve bozulmuş olduğunu düşünerek, Tayvan'ı en modern sömürgecilik teorilerini test etmek ve Japon modernitesini sergilemek için ideal bir "laboratuvar" olarak değerlendirmiştir (Han ve Myers, 1963, s.436-440).

Öncelikle; Gotō Shinpei, kökeni on birinci yüzyılın sonlarında Song Hanedanlığı döneminde gerçekleştirdiği reform hareketiyle adından söz ettiren ekonomist Wang Anshi'ye dayandırılan ancak nihai biçimine Qing döneminde ulaşan *baojia* sistemi ile Çin hane halkı kayıt sistemi *hukou* sistemini birleştirmiştir. *Hukou* sistemi, kırsal ve kentsel ikamet durumuna göre sağlanan sosyal yardımlarla ilişkilidir. Bu nedenle, *hukou* sistemi bazen bir tür kast sistemine benzetilmektedir. *Baojia* ise güvenlik, vergilendirme ve hane halkı kayıdır. Merkezi hükümetin köylerdeki sınırlı otoritesi *baojia*'nın uygulanmasını gerektirmiştir (Tian, 2016, s. 531-533). *Hukou* sisteminde, kent sakinleri çeşitli yardımlar alırken, kırsal kesim vatandaşları genellikle kendi başlarına başa çıkmak zorunda bırakılmış ve bu da birçok eşitsizliğin kaynağı olmuştur. Bu sistem aynı zamanda hane halklarının seçilmiş liderleri aracılığıyla toplum gözetimi ve hijyenik disiplin sağlama amacını taşımaktadır. Ayrıca kolonyal tıbbi polis sisteminin temelini oluşturmaktadır. Bu sistem, zararlı maddelerin kökünü kazımakla görevlidir. Çeşitli böcek, salgın ve bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve yayılmasını önleme gibi faaliyetleri içermektedir. Bu merkezi tıp sistemi, polis kontrolüyle birleşerek geniş bir yerel özyönetim

sistemi haline gelmiştir. Bu durum, isyancıların tutuklanma sayısındaki artışın yanı sıra salgın hastalıkların başarılı bir şekilde kontrol altına alınmasını da sağlamıştır (Lynteris, 2011, s. 343-344). Gotō aynı zamanda Taipei'de bir devlet hastanesi ve tıp fakültesi ile tropikal hastalıkları tedavi amacıyla klinikler inşa ettirmiştir. Afyon bağımlılığının, o dönemde Çin'in yaygın bir sorunu olduğu ve Tayvan'ın da doğal olarak bundan etkilendiği görülmektedir. Gotō, afyonun kademeli olarak yasaklanmasını öneren bir politika geliştirmiştir. Bu plana göre, afyon sadece lisanslı perakendecilerden satın alınabilecektir. Sıkı uygulamalar sonucunda, 1900 yılında 165.000 olan bağımlı sayısı 1941 yılında 8.000'e düşmüştür. Ayrıca, afyon satışlarından elde edilen devlet gelirleri oldukça yüksek olduğu için Gotō, afyon satış lisanslarını Japon İmparatorluğuna sadık Tayvanlı elitlere ve Japon yönetimine karşı direnen silahlı bir grup olan Tayvanlı Yiminjun'u bastırmaya yardımcı olanlara ödül olarak dağıtmıştır. Bu plan hem afyon bağımlılığının azalmasına hem de Yiminjun'un faaliyetlerinin engellenmesine katkıda bulunmuştur (Jennings, 1995, s.41-44).

Gotō, yasaları yürürlüğe koymadan önce detaylı plan ve programlar hazırlamış, anketler düzenlemiştir. Bu uygulamalar, geleneksel Tayvan alışkanlıklarına saygı göstererek yönetmeyi hedefleyen "Biyolojik İlkeler" adlı yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. Amacı, Tayvan'ın orijinal yerel özerklik düzeyini kademeli olarak geri getirmeye çalışmaktır. Popüler konular arasında yer alan afyon kullanımını azaltmak için bile kademeli adımlar atmaktan yana olmuştur. Gotō, sadece Tayvan'ın sağlık sistemini iyileştirmekle kalmamış, aynı zamanda halkın yöntemlerini izlemek ve öğrenmek için detaylandırılmış nüfus sayımları, arazi sayımları, gelenek ve görenek anketleri gibi çeşitli anketler düzenleyerek polis güçlerinden de yardım almıştır. Gotō Shinpei, hala Tayvan'ın gelişimine zemin hazırlayan önemi bir figür olarak kabul edilmektedir ("Chief Civil Administrator Gotō Shipei's Lohas Years", t.y., par.2, par.3, par.4).

Japon sömürge yönetiminin iki resmi doktrini, "asimilasyon" anlamına gelen "*doka*" ve "eşitlikçi davranış altında tek emperyal irade ve ruhta birleşmek" anlamına gelen "*isshin doitsu*", Japon yönetimi altında vadedilen aydınlanmacı ve insancıl değerlerin temsilcisi olarak sunulmuş ve bu bağlamda Japon sömürge yönetimi Tayvanlıları Japon kültürüne asimile etmek için bir dizi girişimde bulunmuştur. Bu dönemde, Japon giyim modası benimsenmiş, çay törenleri ve dövüş sanatları gibi birçok Japon yaşam tarzı uygulaması halka tanıtılmıştır. Japon eğitim sistemi uygulamaya konulmuş ve Japonca, resmi dil olarak kabul edilmiştir. Tayvan halkının medya erişimi, sıkı sansür kurallarıyla kısıtlanmıştır. Gotō'nun sivil idaresi altında Japonlar, Qing hanedanlığı döneminde başlatılan modernizasyon projelerini sürdürerek yeni yollar ve demiryolları inşa etmiş, güçlü polis teşkilatları kurmuş, posta ve telgraf ağlarını genişletmiş, modern bankacılık ve para birimi önlemlerini uygulamıştır. Ayrıca, ağırlık ve ölçü

birimleri standartlaştırılması ve Greenwich saat sisteminin uygulamaya konması gibi çağdaş ilerlemeler de propaganda amaçlı sinema filmleri aracılığıyla halka duyurulmuştur (Han ve Myers, 1963, s.436-440).

Japonlar, şeker, pirinç ve kafur üretimini sistematik bir şekilde geliştirerek ve genişleterek tarımın her yönünde modernizasyonu gerçekleştirmişlerdir (Ken'ichi, 2004, s.18). Ayrıca, kümes hayvanları, domuz türleri, meyve, sebze ve çay gibi ürünlerin yetiştirilmesine odaklanarak Tayvan'ı büyük bir tarım ürünleri ihracatçısı haline getirmişlerdir (Howe, 2001, s.47). Ancak, Japon sömürge otoritesinin ekonomi politikaları her zaman Tayvan halkının yararına olmamıştır. Örneğin, hükümet birçok Tayvanlı çiftçiyi pirinç tarlalarını terk etmeye zorlayarak şeker kamışı, çay ve tütün gibi nakit getirisi daha yüksek olan ürünlere yönlendirmiştir (Leow, 2019, s.36-37). Ayrıca, Japon hükümeti ayrımcı politikalar izleyerek Japon şirketlerine Tayvanlı şirketlere kıyasla avantaj sağlamış ve böylece gelir arasındaki farkın artmasına neden olmuştur. Sömürge yönetimi, Tayvan halkının iyiliği için çalışan güçlü, sert ancak yardımsever bir güç olarak kendini tanıtmıştır. Ancak birçok Tayvanlı, kendi kültürlerinin yok olmasına yol açacak bu asimilasyon politikalarına karşı çıkmıştır. 1930'daki Wushe Olayı, Tayvan halkının Japon yönetimine karşı gerçekleştirdiği en büyük protesto olmuştur. Yerli Atayal halkının Japon sömürge yönetimine karşı başlattığı bu isyanda her iki taraf da ağır kayıplar vermiştir (Morris, 2004, s. 13-17).

2.2.3. Sun Yat-sen ve Kuomintang'ın Kuruluşu

Sun Yat-sen, 1866 yılında Guangdong eyaletinde doğmuş ve hayatının büyük bir bölümünü Çin'de modern ve demokratik bir hükümetin kurulması amacıyla Qing hanedanının devrilmesi için mücadele ederek geçirmiştir (Holcombe, 2019, s. 274-276).

Modern Çin'in öncüsü olarak sayılan Sun Yat-sen, öğreniminin bir kısmını göçmen bir işçi olarak Honolulu, Hawaii'e yerleşen ağabeyi Sun Mei'in yanında tamamlamıştır. Bu dört yıllık eğitim sürecinde (1879-1883) üçü de Hristiyan eğitim kurumu olan Iolani College, St. Louis College ve Oahu College'da bulunmuştur. Burada pozitif bilimler, İngiliz tarihi ve edebiyatı, Hristiyanlık gibi dersler almıştır. Hristiyan ortamında almış olduğu Batı tarzı eğitim, bu genç devrimci üzerinde yoğun etki bırakmıştır. Hristiyanlığa olan ilgisi ağabeyi Sun Mei'i endişelendirince Sun Yat-sen Çin'e geri dönmek zorunda kalmış ve eğitimine Hong Kong'da devam etmiştir. Sun Yat-sen, 1887'de Hong Kong Üniversitesi'nin Çinliler için açtığı tıp bölümüne kaydolmuş ve bu bölümden başarıyla mezun olan iki kişiden biri olmuştur. Sun, Hong Kong'taki eğitimi boyunca devrimci gruplarla tanışmış ve toplantılara katılıp fikir

alışverişinde bulunmuştur (Damon, 1991, s.163-164). Sun Yat-sen, devrime destek toplamak için 1897'de Londra'da bulunduğu sırada, çeşitli Avrupa ülkelerinin siyasi sistemleri ve toplumsal örgütlenmeleri üzerine derinlemesine çalışmalar yapmak için British Museum Kütüphanesi'nin kaynaklarından geniş ölçüde yararlanmıştır. Herhangi bir devrimin başarısının toplumsal sorunların ele alınıp çözülmesine bağlı olduğunu kabul ederek, araştırmaları sonucunda Halkın Geçim İlkesini formüle etmiştir. Asıl amacı ekonomik eşitlik olan bu ilke; 1905 yılında Birleşik Lig'in kuruluşunda resmi olarak sunulan Halkın Üç İlkesi'nin (Sanminzhu-三民主義) temelini oluşturmuştur. Denizaşırı ülkelerdeki Çinli vatandaşlardan (huaqiao 华侨) destek toplamak amacıyla uzun bir yolculuk yaparak 1894'te tekrar Honolulu, Hawaii'ye gitmiştir. Orada amacı devrimci fikirleri teşvik etmek ve Mançu liderliğindeki hükümeti alaşağı etmek olan *Xingzhonghui* (Revive China Society) adlı devrimci bir örgüt kurmuştur ("Profile of Dr. Sun Yat-sen", 2008). Ancak, ilk devrim girişimleri başarısız olmuş ve tutuklanmamak için Japonya'ya kaçmak zorunda kalmıştır. Sun, Japonya'dayken devrimci faaliyetlerine devam etmiş ve modern, demokratik bir Çin hakkındaki fikirlerini geliştirmeye başlamıştır (Lin, 1961:13). Bu örgüt, 1905 yılında diğer devrimci gruplarla birleşerek *Tongmenghui* (United League) adını taşıyan bir örgüt haline dönüşmüştür. Tongmenghui, Qing hanedanını deviren ve Çin Cumhuriyeti'ni kuran 1911 Çin Devrimi'nin arkasındaki lider güç olmuştur. Daha sonra Birleşik Lig (United League) de Pekin'de aynı amaç çatısında toplanan çeşitli siyasi partilerle birleşerek Ağustos 1912'de Çin Milliyetçi Partisi veya Kuomintang (KMT) adını taşıyan örgüt adı altında birleşmiştir ("A Party Born Out of Hardship; Fort he People," t.y., par.1).

1920'ler ve 30'lar boyunca Sun; modern ve demokratik bir Çin vizyonu için çalışmaya devam etmiştir. Hayatın her kesiminden insanlarla konuşarak ve fikirlerini tanıtarak Çin'i kapsamlı bir şekilde gezmiştir. Hâlâ büyük ölçüde bölünmüş ve kargaşa içinde olan bir ülkeye düzen getirebilecek güçlü, merkezi bir hükümet kurmak için çalışmıştır (Cucchisi, 2002, s.6-9). Ancak Sun'un bu çabaları bir dizi faktör tarafından engellenmiştir. Bunların en önemlilerinden biri; kendi ordularına sahip, güç ve toprak için sık sık birbirlerine karşı savaşan bölgesel askeri diktatörlerin yükselişi olmuştur. Bu bölgesel liderler, Sun'un güçlü, merkezi bir hükümet kurmasını zorlaştırmış ve birçoğu onun demokrasi ve modernleşme hakkındaki fikirlerine düşman kesilmişlerdir. Diğer bir büyük engel de 1930'larda Japonların Çin'i işgali olmuştur. Japonlar Çin'in büyük bir kısmını işgal etmiş ve Çin halkına karşı acımasız muameleleri Milliyetçi hükümeti daha da zayıflatmıştır. Bu Sun'un modern, demokratik Çin vizyonuna verilen desteğini de azaltmıştır. 1925'te ölümünden sonra KMT'nin liderliğine,

Sun'un fikirlerinin çoğunu desteklemeye devam eden ve İkinci Dünya Savaşı'nın bitimini takip eden Çin İç Savaşı'nda önemli bir rol oynayan General Chiang Kai-shek geçmiştir. Sonuç olarak Sun Yat-sen, modern, demokratik bir Çin'in temellerini atarak Çin İç Savaşı'nda çok önemli bir rol oynamıştır. Bir devrimci, politikacı ve vizyoner olarak mirasının, Çin tarihinin önemli bir parçası olduğunu söylemek mümkündür (Uhalley, 1968, 109-118).

2.2.4. Chiang Kai-shek ve Sıkıyönetim Dönemi

Chiang Kai-shek, 31 Ekim 1887 tarihinde Chikow'da köylü bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. Babasının erken ölümü sebebiyle annesi tarafından büyütülen Chiang, Konfüçyüsçü değerlere inanarak yetiştirilmiştir. Kendi yönetimi sırasında eski Konfüçyüsçü değer sistemini Çin'e geri getirmeyi hedeflemiş ve 1934 yılında Yeni Yaşam Hareketi'ni başlatmıştır. Bu hareket Konfüçyüs'ün öğrettiği davranış ilkelerini temsil etmektedir. "Doğruluk, adalet, dürüstlük ve kendine saygı" anlamına gelen "Yeni Yaşam Hareketi", halkın takip etmesi gereken sekiz ilkeyi içermektedir. Bu ilkeler şu şekilde sıralanmıştır (Cucchisi, 2002, s.11-12).

1- Geçmiş bir ölüm dönemi olarak kabul edin, bugünü ise bir yaşam dönemi olarak görün. Eski suistimallerden kurtulalım ve yeni bir ulus inşa edelim.

2- Ulusu yeniden canlandırmak için ağır sorumlulukları kabul edelim.

3- Kurallara uyalım, inançlı, dürüst ve utanma duygusuna sahip olalım.

4- Giyimimiz, yememiz, yaşamımız ve seyahatimiz basit, düzenli, sade ve temiz olsun.

5- Zorluklarla isteyerek yüzleşelim ve tutumluluk için çaba gösterelim.

6- Vatandaşlar olarak yeterli bilgiye ve ahlaki bütünlüğe sahip olalım.

7- Eylemlerimiz cesur ve hızlı olsun.

8- Verdiğimiz sözlere göre hareket edelim ve hatta söz vermeden önce harekete geçelim.

Bu prensipler tamamen Konfüçyüsçü bir içeriğe sahiptir. Chiang'ın, eski Konfüçyüsçü erdemleri Tayvan'da kuracağı yeni sisteme entegre etmeyi düşünmekte olduğu görülmektedir.

Chiang Kai-shek, Sun Yat-sen'in ölümünün ardından Çin'de iktidara gelmiş ve Çin Komünist Partisi'ne karşı Çin İç Savaşı sırasında Milliyetçi hükümetin ve KMT'nin liderlik görevlerini üstlenmiştir. Çin İç Savaşı'nın sona ermesiyle Komünist yönetim Mao Zedong önderliğinde 1 Ekim 1949'da Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu ilan etmiştir. Komünistlerin 1949'daki zaferinden sonra Chiang ve Milliyetçi hükümeti Tayvan'a kaçmış ve burada iktidarı elinde tutmaya devam etmiş ve yeni bir hükümet kurma çalışmalarına başlamıştır. Chiang, en yakın danışmanlarından ve aile üyelerinden oluşan küçük bir grup ile

beraber Pekin'den uçakla Çin'in kuzeybatısındaki Xi'an şehrine gitmiştir (Ermağan, 2016, s.100). Oradan da özel bir trenle limana ulaşp 10 Aralık'ta Şanghay'a varmışlardır. ABD Donanmasına ait USS Missouri adlı gemi ABD hükümeti tarafından Chiang ve beraberindekileri Çin'den tahliye etmek üzere gönderilmiştir. USS Missouri o zamanlar bir Japon kolonisi olan Tayvan adasına doğru yola çıkmıştır ve 15 Aralık'ta adaya varmıştır. Chiang ve ailesi, Tayvanlı yetkililer ve ABD askeri personeli tarafından karşılanmıştır. Chiang Kai-shek'in Tayvan'a kaçışı hem Çin hem de Tayvan tarihinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu olay Çin İç Savaşı'nın sonunu ve Tayvan tarihinde yeni bir dönemin başlangıcını işaret etmektedir (“Chiang Kai-shek and the Republic of China,” t.y., par.5, par.6).

Chiang'ın 1949'dan 1987'ye kadar süren liderliğini sert hükümet kontrolü ve siyasi muhaliflere yönelik baskının damgasını vurduğu çok tartışmalı bir Sıkıyönetim Dönemi olarak tanımlamak mümkündür. Sıkıyönetim rejimi, siyasi özgürlüklerin kısıtlanması, insan hakları ihlalleri ve geniş çaplı hükümet gözetimi ve kontrolünü içermektedir. Bu dönem boyunca Tayvan hükümeti tüm medyayı kontrol etmiş ve tüm iletişimi izlemiştir. Siyasi muhalefet acımasızca bastırılmış, rejime tehdit olarak görülen bireyler ve gruplar tutuklanmış, hapsedilmiş ve hatta idam edilmiştir. Hükümet ayrıca vatandaşların seyahat etme imkânlarını kısıtlamış ve çok sıkı sokağa çıkma yasakları uygulamıştır (Scobell, 1988, s.32).

3. BÖLÜM: TAYVAN'IN SİYASİ SİSTEMİ

Tayvan'ın siyasi sistemi geçtiğimiz yüzyıl boyunca önemli ölçüde değişim göstermiştir. Japon yönetimi altındaki bir sömürge bölgesinden İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde yeni gelişen bir demokrasiye dönüşen Tayvan, istikrarlı ve işleyen bir siyasi sistem kurma yolunda önemli adımlar atmıştır. Tayvan Çin Cumhuriyeti anayasası Sun Yat-sen'in üç ilkesine (Sanminzhu 三民主義) dayanmaktadır: Milliyetçilik, demokrasi ve sosyal refah. Teoride demokratik bir ülke olarak kurulmuş ancak uygulamada 1996'ya kadar devam eden sıkıyönetimin olağanüstü hâl kararnamelemleri ile yönetilmiştir (Rigger, 1999, s.59-60). Bu bölümde, Tayvan'ın siyasi partileri, Pan Mavi ve Pan Yeşil Koalisyonlarının kuruluşu ve bu koalisyonların dönemindeki Tayvan-Çin ilişkileri ele alınacaktır. Ayrıca, "Tek Ülke İki Sistem" politikasına yönelik tepkiler ve bu politikanın sonucunda ortaya çıkan Tayvanlı kimliğinin gelişimi de incelenecektir. Bu çalışmada, Tayvan'ın siyasi tarihindeki önemli dönüm noktaları ve bu süreçlerin bir araya gelmesiyle oluşan siyasal ve kimlik odaklı değişimler akademik bir perspektifle ele alınacaktır.

Tayvan'ın siyasi tarihi; sömürge yönetimi, otoriterizm ve demokratik reformun damgasını vurduğu karmaşık bir yapıya sahiptir. 1895'ten 1945'e kadar Japon kolonisi olan Tayvan, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra onyıllar boyunca Kuomintang (KMT) partisinin siyasi hayatın tüm yönlerini kontrol ettiği otoriter tek parti devleti olarak yönetilmiştir. 1980'lerde Tayvan'da demokratik reform süreci başlamış ve ilk doğrudan başkanlık seçimi 1996 yılında gerçekleşmiştir. O tarihten bu yana Tayvan, yerel ve ulusal seçimler de dahil olmak üzere birçok demokratik seçim gerçekleştirmiş ve Asya'da demokratik gelişim için bir model haline gelmiştir (Rigger, 1999, s3).

Tayvan yarı-başkanlık hükümet sistemi ile yürütme gücünün Başkan ve Başbakan arasında paylaştırıldığı, ancak Başkanın oldukça önemli yetkilere sahip olduğu çok partili demokratik bir rejim olarak tanımlanmaktadır (Kucera, 2006, s.40). Başkan hem devletin hem de hükümetin başıdır ve doğrudan halk oylamasıyla seçilmektedir. Başkan dört yıllık bir süre için görev yapar ve bir dönem daha seçilme hakkı bulunmaktadır. Yasama organı tek meclisli Yasama Kurumu'ndan (Legislative Yuan 立法院) oluşmaktadır. 113 üyeden oluşan Yasama Kurumu ilk turda ve nispi temsilden oluşan karma bir seçim sistemiyle seçilmektedir. Yasama Kurumu'nun üyeleri dört yıllık dönemler için görev yapar ve bir dönem daha seçilme hakkına sahiptir. Yasama Yuan'ı, tek üyeli sandalyeler ile parti listesi nispi temsiliyi birleştiren karma

üyeli nispi temsil sistemi kullanılarak seçilmektedir. Bu yapı birçok siyasi fikrin temsilini teşvik ederken aynı zamanda güç dengesini de sağlamaktadır. Yasama Yuan'ı yasaların çıkarılmasından, bütçelerin onaylanmasından ve hükümet faaliyetlerinin denetlenmesinden sorumludur ("Political systems" t.y., par5). Tayvan'ın yürütme organı, aynı zamanda ülkenin devlet ve hükümet başkanı olarak görev yapan cumhurbaşkanı tarafından yönetilmektedir. Başkan, yürütme organına (kabine) liderlik eden ve hükümet politikalarını yürürlüğe koymaktan sorumlu olan bir başbakan seçer. Başkanın görevi, iç ve dış politikaları belirlemek, Tayvan'ı uluslararası arenada temsil etmek, savunma ve güvenlik konularını ele almak açısından kritik öneme sahiptir (Kucera, 2006, s.41-43).

Kuomintang (KMT) ve Demokratik İlerleme Partisi (DPP) Tayvan siyasi sisteminin iki ana akım partisidir (Güngör, 2016, s.97). KMT, anakara Çin ile yakın ilişkileri destekleyen bir merkez parti olarak tanınırken, DPP ise Çin'e daha kuşkuyla yaklaşan ve Tayvan'ın bağımsızlığını destekleyen bir merkez sol parti olarak öne çıkmaktadır. Tayvan, demokrasi yolunda önemli adımlar atmış olsa da, hala birtakım zorluklarla karşı karşıyadır. Çin'in Tayvan'ın egemenliğini ve uluslararası konumunu zayıflatma çabaları; Tayvan'ın egemenliği ve uluslararası konumu üzerindeki etkisini azaltma tehdidini sürdürmektedir. Çin, Tayvan'ı kendi topraklarının bir parçası olarak görmekte ve Tayvan'ı bağımsız bir devlet olarak tanımayı reddetmektedir. Bir diğer zorluk ise süregelen siyasi kutuplaşma sorunudur. Tayvan'ın siyasi partileri derin bir şekilde bölünmüş durumdadır ve aralarında genellikle çok az iş birliği bulunmaktadır. Bu durum, ekonomik reform ve sosyal refah gibi önemli konularda tıkanıklığa ve ilerleme kaydedilememesine yol açmıştır (Fell ve Bi-yu, 2004, s.2).

Tayvan'ın siyasi sistemi etkin vatandaş katılımı, canlı demokrasisi ve sağlam kurumlarıyla tanınmaktadır. Tayvan, Doğu Asya'da egemen bir devlet olarak öne çıkmış ve çok partili rekabet, insan haklarına saygı ve demokratik yönetim ilkelerine dayalı farklı bir siyasi ortam oluşturmuştur. Tayvan'ın siyasi sistemi 1 Ocak 1947 yılında onaylanan Çin Cumhuriyeti Anayasası çerçevesinde işlemektedir (Kucera, 2006, s.39-40). Anayasa, anakara Çin için yazılmış olsa da, Tayvan'ın özel koşullarını yansıtacak şekilde değiştirilmiştir. Tayvan'da sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra demokratik yönetim ve hukukun üstünlüğünün tesis edilmesi kolay olmamıştır. Bunun üzerine, anayasa 1991, 1992, 1994, 1997, 1999, 2000 ve 2005 yıllarında yedi kez revize edilerek ülkenin mevcut durumuna uygun hale getirilmiştir. Bu değişikliklerin önemli sonuçlarından biri, hükümetin yetki alanının kendi kontrolündeki bölgelerle sınırlı olduğunun 1991 yılından itibaren kabul edilmesidir. Bu nedenle, cumhurbaşkanı ve yasa koyucular sadece bu belirli bölgelerde yaşayan insanlar tarafından seçilir ve onlara karşı sorumludur. Haziran 2005'te yapılan anayasa değişiklikleriyle, Yasama

Yuani'ndaki sandalye sayısı 225'ten 113'e düşürülmüş ve milletvekillerinin görev süresi üç yıldan dört yıla çıkarılmıştır. Yeni yasama seçim sistemi, her seçim bölgesi için bir temsilcinin seçilmesini sağlamıştır. Her seçmen artık bölge temsilcisi için bir oy ve genel koltuklar için bir oy kullanmaktadır. Anayasa değişikliklerinin onay yetkisi ise artık vatandaşlar aracılığıyla yapılan referandumlarla gerçekleştirilmektedir (“Political System” t.y., par.1-3). Anayasa; ifade, toplanma ve basın özgürlüğü gibi temel hak ve özgürlükleri korumaktadır. Yürütme, yasama ve yargı organları arasındaki güçler ayrılığı Anayasa'da tesis edilerek denge ve denetleme mekanizmaları oluşturulmuştur (Güngör, 2016, s.96). Tayvan, başkanlık ve yasama seçimlerine ek olarak belediye başkanları, meclis üyeleri ve köy muhtarları için belediye seçimlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu seçimler taban demokrasisini teşvik etmekte ve vatandaşların karar alma süreçlerine doğrudan katılımını sağlamaktadır (“Levels of Government” t.y., par.1-2). Merkezi Seçim Komisyonu seçimlerin dürüstlüğünü ve adillliğini korurken, siyasi partiler ve adaylar agresif halkla ilişkiler kampanyaları yürütmektedir. Tayvan'ın siyasi sistemi, gelişen bir sivil toplum ve güçlü vatandaş katılımı ile öne çıkmaktadır. Sivil toplum kuruluşları (STK'lar) ve taban hareketlerinin tümü kamusal söylemin şekillendirilmesinde, toplumsal kaygıların savunulmasında ve hükümetlerin sorumlu tutulmasında önemli roller oynamaktadır. Tayvan'ın çok partili demokrasisi, farklı görüşlerin duyulmasını sağlayarak siyasi istikrarı ve dayanıklılığı teşvik etmektedir. Tayvan yeni yerel ve uluslararası zorluklarla karşılaştıkça, siyasi sistemi uyum sağlayıp gelişmekte ve adayı bölgesel bir demokrasi feneri haline getirmektedir (Leung ve Yang, 2022).

3.1. Tayvan'ın Çok Partili Sisteme Geçişi

1980'lerin ortalarına gelindiğinde, yaklaşık yirmi yıl süren ekonomik büyüme ve dış etkilerin ardından, Tayvan'ın iş çevreleri, Çin Halk Cumhuriyeti ile iş fırsatlarını geliştirme taleplerini daha da artırmıştır. Tayvan'ın 1970'ler ve 1980'lerdeki ekonomik gelişimi, giderek daha fazla sivil özgürlük talep eden iyi eğitilmiş bir orta sınıfın kurulmasını kolaylaştırmıştır. Söz konusu yıllarda uluslararası politik ekonomi ve dış dünya ile gelişmiş bağlantılar Tayvan toplumu ve siyaseti üzerinde derin bir etkiye sahiptir. İletişim teknolojilerindeki gelişmelerin yanı sıra kitle iletişim araçları, uluslararası seyahatler, toplumda fikir ve bilgilerin daha fazla yayılmasını kolaylaştırmıştır (Holcombe, 2019, s.384-388). Artan bilgi akışı, sansürün sürdürülmesini giderek zorlaştırmıştır. Muhalefet partileri oluşmaya başlamıştır. Kuomintang içinde de bir nesil değişimi yaşanmıştır. Eski liderlerin yerini daha genç, yüksek eğitimli (genellikle deniz aşırı ülkelerde eğitim görmüş) bürokratik teknokratlar almıştır. Siviller ve yerli

Tayvanlı'lar partide, hükümette, bürokraside, güvenlik güçlerinde ve orduda lider pozisyonları devralmaya başlamışlardır. 1980'ler, siyasi ve ekonomik önlemlerle desteklenen Çin Halk Cumhuriyeti ve Tayvan arasındaki askeri gerilimlerin gevşemesine tanıklık etmiştir. Yıllar içinde çoğunlukla Hong Kong üzerinden olmak üzere anakara ile ticaret ve yatırımı sürekli büyümüştür. 1987'de Başkan Chiang Ching-Kuo sıkıyönetim yasasını kaldırmıştır. Tayvan vatandaşlarının anakaraya seyahat etmesine izin vermiş ve siyasi partilerin kurulmasını yasallaştırmıştır. Bağımsız adaylar, yeni kazandıkları bu özgürlüğü kullanarak coşkuyla kampanya yürütmüşlerdir. Hep birlikte çalışarak reformları desteklemişlerdir. Kısa süre sonra bu bağımsızlar, bazıları tarafından bir proto-politik parti olarak tanımlanan Tangwai (kelimenin tam anlamıyla partinin dışında veya KMT dışı) adıyla bilinen örgütte birleşmiştir. 1986'da üyelerinin çoğu bir araya gelerek Demokratik İlerleme Parti'sini (DPP) kurmuştur. Böylelikle Tayvanlılaşma sürecinin en güçlü olduğu dönem başlamıştır (Rigger, 1999, s.81-139).

3.2. Tayvan Ana Akım Siyasi Partileri

Tayvan'ın siyasi ortamı, Kuomintang (KMT) ve Demokratik İlerleme Parti (DPP) gibi ana siyasi partilerin etkin olduğu bir yapıya sahiptir. KMT, Tayvan'ın Çin ile ilişkilerini vurgulayan ve birleşmeyi hedefleyen politikalarıyla tanınırken, DPP ise bağımsızlık yanlısı ve Tayvan'ın uluslararası varlığını güçlendirmeyi amaçlayan bir çizgi izlemektedir. Bu iki parti arasındaki rekabet, Tayvan siyasetinde dönüşümlü iktidar değişimlerine yol açmış ve çeşitli sosyal, ekonomik ve siyasi konuların tartışılmasına katkıda bulunmuştur. Bu çalışmada, KMT ve DPP'nin tarihsel kökenleri, ideolojileri, politikaları ve seçim dinamikleri incelenerek, Tayvan'ın siyasi ortamı ve yönetimi daha iyi anlaşılacaktır.

3.2.1. Kuomintang

Kuomintang, Doğu Asya'daki en eski siyasi partidir (Hood, 1996, s.468). KMT'nin ortaya çıkışı, Qing Hanedanlığı'nın çöküşünü ve Sun Yat-sen'in siyasi sahneye çıkmasını takip etmektedir. Qing Hanedanlığı, 268 yıl boyunca Çin'i yöneten fetihçi bir güç haline gelmiştir. Uzun süren iç karışıklıklar ve yıkıcı isyanlar sonucunda Qing Hanedanlığı zayıflamış ve 1912'de Xinhai Devrimi ile imparatorluk dönemi de sona ermiştir. Yeni kurulan Çin Cumhuriyeti'nin geçici Cumhurbaşkanı olan Sun Yat-sen, devrimci topluluğunu siyasi partiye dönüştürerek Kuomintang'ı kurmuştur. Kuomintang (Ulusal Halk Partisi), aslında küçük siyasi grupların bir birleşimidir. Ancak KMT, Çin'de baskın siyasi parti olarak öne çıkmış ve 1913'te

ilk ulusal seçimleri kazanmıştır (Krishna, 2022). Yeni cumhuriyet kurulduktan kısa bir süre sonra, Devlet Başkanı Yuan Shi-kai ile KMT arasında bir iktidar mücadelesi başlamıştır. Bunun sonucunda KMT, Kasım 1913'te yasadışı bir örgüt olarak ilan edilmiş ve Ulusal Meclis dağıtılmıştır (Yıldırım, 2021, s.267). 1919'da Sun Yat-sen, Pekin'deki zayıf hükümete karşı Kuomintang'ı yeniden kurmuştur. Sovyet yardımıyla yeniden yapılanan KMT, savaşı bölgesel askeri diktatörleri yenecek kadar güçlü bir orduyla sıkı bir şekilde örgütlenmiş ve Leninist bir siyasi parti haline gelmiştir (Krishna, 2022).

KMT, Batı demokrasilerindeki gibi bir sistem oluşturmayı ve ülkenin yabancı güçlerden kurtulmasını hedeflemiştir. Başlangıçta birçok farklı gruptan oluşması ve içindeki farklı fikirler ve ideolojiler parti içi çekişmelere neden olmuştur. Ancak, Sun Yat-sen'in liderliği altında parti, güçlü bir merkezi liderlik yapısı geliştirmiş ve Çin'deki diğer gruplardan da destek kazanmıştır. 1927'de, parti Çin'de iktidarı ele geçirmiş ancak iç savaş, Japon işgali ve komünist isyanlar nedeniyle özellikle bazı bölgelerde kontrolü iyice zayıflamıştır. ÇKP ile KMT arasındaki ideolojik farklılık gerilimi daha da tırmandırmıştır. Chiang Kai-shek liderliğindeki KMT, Çin'de demokratik bir hükümet kurmayı amaçlayan milliyetçi bir partidir. ÇKP ise sosyalist bir devlet kurmaya çalışan bir komünist partidir. ÇKP'nin, 1920'lerde Çin'in çoğunu kontrol eden bölgesel askeri diktatörlüklere karşı mücadelelerinde başlangıçta KMT ile ittifak halinde olduğu görülmektedir (Cucchisi, 2002, s.10). 12 Nisan 1927 tarihine gelindiğinde ise bu ittifak hali bozulmuştur. Çin Milliyetçi Partisi (KMT) içindeki komünistlere karşı Chiang Kai-shek tarafından kurulan "Ortak İlerleme Cemiyeti" adı altında bir grup tarafından saldırı düzenlenmiştir. Çatışmalar Chiang Kai-shek'in ordusunun da dahil olmasıyla şiddetlenmiştir. Yüzlerce komünist ve sendika lideri öldürülmüş veya tutuklanmıştır. Tutuklananlar arasında Sovyet gizli polisi tarafından eğitilmiş, komünist Çin'in gelecekteki başbakanı Zhou Enlai de vardır. Bu olay sonucunda KMT içindeki sol ve sağ kanatlar arasında büyük bir bölünme yaşanmıştır. Komünistler Wuhan'a çekilmiş ve Chiang Kai-shek, Nanjing'de rakip bir sağ kanat KMT hükümeti kurmuştur. Çin'deki siyasi mücadelenin başlangıcını işaret eden bu olay tarihte Şangay katliamı veya 12 Nisan Tasfiyesi olarak bilinmektedir (Chiang Chooses His Enemies, 2010). ÇKP ve KMT çatışmaya başladıktan sonra, çatışma tam anlamıyla bir iç savaşa dönüşmüştür. ÇKP, kırsal alanlardaki köylülerden ve işçilerden destek almayı başarırken, KMT, destek için şehirli seçkinlere ve zengin toprak sahiplerine bel bağlamıştır. ÇKP'nin gerilla taktikleri, KMT'nin konvansiyonel kuvvetlerine karşı etkili olmuştur. ÇKP, 1949'a kadar Çin'in büyük bir kısmında kontrolü ele geçirmiştir. Çatışma milyonlarca Çinli'nin ölümüne yol açmış ve geniş çaplı bir yıkıma neden olmuştur (Güngör, 2016, s.100). ÇKP'nin zaferi, Çin'de bugüne kadar hüküm süren sosyalist bir devletin kurulmasına olanak sağlamıştır. 1949'da

Milliyetçi Kuomintang (KMT) Tayvan'a çekilmek zorunda kalmıştır. KMT'nin liderlerinin, ABD'nin desteğiyle Tayvan'dan da ÇKP'ye karşı mücadelelerine devam edebileceklerine inanmakta oldukları bilinmektedir. Ancak ÇKP, Çin anakarasında güçlü bir hükümet kurmayı başarınca KMT'nin anakarayı geri alma girişimleri başarısız olmuştur (Kuo-tai, 1989, s.300-323).

Chiang Kai-shek'in sağ kolu olarak bilinen Tao Xisheng bu yenilgiyi Kuomintang üyelerinin hatalı davranışlarına bağlamış ve 5 madde olarak rapor etmiştir. Söz konusu raporun maddeleri aşağıdaki gibidir:

1. Parti üyeleri, parti örgütü ve politikalarını göz ardı ederek, kişisel ilişkilere dayanarak hareket etmişlerdir.
2. Parti örgütlenmesi ve karar alma süreçleri sistematik değildi; kararlar büyük ölçüde bireyin kaprislerine ya da kişisel tercihlerine göre alınıyordu.
3. Parti özden ziyade biçime yöneldi: Öznelcilik ve doktrinerizm hüküm sürdü böylece parti yanlısımlarla uğraştı ve gerçeklikle ilişki kurmakta ya da sorunların özüne inmekte başarısız oldu.
4. Parti çalışmaları sadece partinin üst düzey kişilerini ilgilendiriyordu; sıradan insanlarla ya da sıradan parti üyeleriyle hiçbir ilişkisi yoktu. " Dolayısıyla bu partinin yenilgisi, kitlelerin taleplerinin göz ardı edilmesinden kaynaklandı. Program ve politikaların hiçbirisi halk arasında hayata geçirilemedi.
5. Parti politikası ilkelere sıkı sıkıya bağlı değildi. Sonuç olarak, bürokratlar ve savaşılan bölgesel askeri diktatörlükler gelişti ve Üç Halk İlkesi gerçekleştirilemedi (Xisheng, 1950; aktaran Eastman, 1981, s. 665).

Çin İç Savaşı'nın ardından iki milyondan fazla milliyetçi anakara sakini ile Tayvan'a kaçan Chiang Kai-shek ve KMT, adanın yerli nüfusu tarafından sıcak bir karşılama görmemiştir. KMT adada hükümet reformlarını talep eden yaygın protestolara yanıt olarak sıkıyönetim uygulamıştır. Chiang Kai-shek ve KMT, sıkıyönetimin sürdürülmesini Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun olası bir işgalini bahane ederek haklı göstermiştir. Chiang Kai-shek döneminde KMT, tek partili otoriter bir siyasi sistemin başında bulunmaktadır. Bu da Sun Yat-sen'in kuruluş ilkelerinden ve KMT'nin Çin Cumhuriyeti'nde oluşturmayı hedeflediği hükümet modelinden önemli bir sapma olmuştur. Anakaranın kaybedilmesi sonrasında, KMT'nin yeni topraklarda uyum sağlamak ve etkin bir şekilde yönetmek için çeşitli değişimlere ihtiyacı olduğu görülmektedir (Taiwan Ends Martial Law After 38 Years, 1987). 1950'lerin başında, KMT morali düşük ve dağınık bir partidir. Chiang Kai-shek, orta yaşlı sadık partililerin liderlik

ettiği bir komite kurmuştur. Tüm üyelerin yeniden kaydedilmesi için bir süreç başlatılmış ve sadakatsiz, beceriksiz veya yolsuz olarak görülen birçok kişi parti içinden tasfiye edilmiştir. Reformların etkisiyle parti yeni liderlerle yeniden yapılandırılmıştır. Ayrıca, Tayvan'ın ekonomik başarısı da KMT'nin ülke içinde meşruiyet kazanmasında önemli bir rol oynamıştır. KMT, aynı zamanda sıkıyönetim döneminde ülkenin kusurlu siyasi sistemi sayesinde gücünü korumuştur. Bu sistem, Çin'i yönettiği dönemden miras kalmıştır ve 1947'de kabul edilen Çin Cumhuriyeti anayasasına dayanmaktadır. Bu politik yapı, kamuoyunun sahip olduğu anakarayı yeniden ele geçirme isteği nedeniyle sürdürülmüştür. Sadece Tayvan'da yeni seçimlerin yapılması, Çin Cumhuriyeti'nin Çin hükümeti olma iddiasını zayıflatacaktır. Eyalet hükümetleri ve valiler, Tayvan eyaletinin işlerinden sorumlu tutulmuştur. Sonuç olarak, İl Meclisi, Tayvan'daki en üst düzey seçilmiş makam haline gelmiştir. Ancak bu süre zarfında, Tayvan'ın demokrasisi sadece bir cephe olarak kalmış ve hala tek parti tarafından yönetilen bir devlet olmuştur (Yang, 2020, s.41-62).

DPP'nin yükselişi ve Tayvan'ın demokratikleşmesinden bu yana, KMT'nin ideolojisinde de değişimler gözlenmektedir. KMT, önceden Çin milliyetçiliğinin ve birleşmenin öncüsü olarak bilinirken, DPP ile rekabet edebilmek için ulusal kimlik konusuna daha fazla odaklanmaya başlamıştır. 2000 seçimlerinde aldığı yenilginin ardından ekonomik konulara daha fazla vurgu yapmaya başlamış, Tayvan'ın bağımsızlığına yönelik saldırılarını azaltmış ve karma bir kimlik mesajı vermiştir.

3.2.2. Demokratik İlerleme Parti

1968 yılında eğitim alanında gerçekleştirilen reformlar ile Tayvan'ın her zaman oldukça yüksek seviyede bulunan okuryazarlık oranı 1970'lerin sonunda %90 seviyesine ulaşmıştır. Dönemin anketlerine göre, nüfusun yarısı kendini orta sınıf olarak tanımlamaktadır ve %40'tan fazlası kentsel alanlarda yaşamaktadır (Chou ve Ching, 2012, s.346). Bu değişiklikler, geleneksel toplumsal bağları ortadan kaldırmış ve yeni bağlar oluşturmaya başlamıştır. Popüler kültürde de bir gelişme gözlemlenmiştir. Tayvan, her yıl 1,5 milyondan fazla turist ziyaret ettiği ve özellikle Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelen daha fazla vatandaşa sahip olması sebebiyle Batı kültürü ve fikirlerinden giderek daha fazla etkilenmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nde iş bulma olanaklarının azaldığı bir ortamda, daha iyi iş fırsatları nedeniyle birçok Tayvan vatandaşı üniversite mezunu memleketine geri dönmüştür. 1970'lerde toplumsal değişim daha hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Tayvan sosyal olarak daha

çeşitlendirilmiş bir yapıya evrilmiş ve ülke giderek daha müreffeh bir hale gelmiştir. Bu gelişmeler, gerçek bir siyasi muhalefet ihtiyacını güçlendirmiştir (Copper, 1989, s.7).

1975 yılına gelindiğinde bağımsız muhalif siyasetçiler örgütlenmeye başlamıştır. Huang Hsin-chieh ve Kang Ning-hsiang, demokrasiyi, muhalefeti ve rekabetçi siyaseti savunan bir dergi olan Taiwan Political Review'u yayınlamıştır. Muhalefet yavaş yavaş tangwai (ya da "parti dışı"- KMT'nin dışı anlamında) olarak bilinen siyasi bir "gruba" dönüşmüştür. Tangwai politikacıları bir program, ortak hedefler ve hatta bir platform geliştirmeye başlamışlardır. Seçim yasaları bunu zorlaştırsa da birbirleri için kampanya yürütmüşlerdir. 1978'e gelindiğinde Tangwai tanınmış bir partiye ya da belki daha doğru bir ifadeyle sözde bir partiye dönüşmüştür (Copper, 1989, s.6).

Tangwai Hareketi, Tayvan'da KMT rejiminin baskıcı kontrolünü sürdürdüğü dönemde, ekonomik büyüme ve sosyal değişimle birlikte ortaya çıkan hoşnutsuzluklar üzerine kurulmuş ve Tayvan'ın demokratikleşmesini hedeflemiştir. Aktivistler devlet gözetimi, türlü tacizler ve sindirmeyle karşı karşıya kalmıştır. Sansür ve ifade özgürlüğü üzerindeki kısıtlamalar, hareketin mesajını etkili bir şekilde iletebilmesini engellemiştir (Ngo, 1993, s. 11-12). Hareket, Tayvan Siyasi Tarihi'nde önemli bir yer edinmiş olan Kang Ning-hsiang gibi aktivistler, entelektüeller ve eski KMT üyeleri arasında gayri resmi ittifaklar kurarak ortak hedefleri olan demokratik reformlar için mücadele etmiştir. Burada da KMT'nin seçim sistemi üzerindeki kontrolü nedeniyle tangwai adayları seçim engelleriyle ve dezavantajlarla karşılaşmıştır. Tangwai Hareketi, siyasi liberalleşme, insan hakları ve sivil özgürlükleri savunmuş ve halkın desteğini kazanmak için çeşitli stratejiler kullanmıştır. Taban örgütlenmesi, mitingler ve alternatif materyallerin yayınlanması gibi faaliyetlerle halkı harekete geçirmeye çalışmıştır. Ayrıca, Tayvanlı kimliğinin ve kendi kaderini tayin hakkının desteklenmesine de vurgu yapmıştır (Corinna, 1985, s.57).

Sonuç olarak, 1987 yılında sıkıyönetim kaldırılmış ve siyasi alanın açılmasıyla çok partili bir sistem kurulmuştur. Tangwai Hareketi Tayvan'da demokrasinin öncülüğünü yapmış ve 1986 yılında kurulan, Tayvan'da önemli bir siyasi parti haline gelerek demokratik değerleri, insan haklarını ve Tayvanlı kimliğini savunan DPP'nin de kuruluşunun temelini oluşturmuştur. Otoriter rejime meydan okumuş, demokratik reformlar talep etmiş tangwai hareketinin kalıcı mirası, kolektif eylemin ve demokratik ideallerin peşinde koşmanın gücünü hatırlatmakta, aktivist nesillere ilham vermekte ve Tayvan'ın siyasi manzarasını canlı ve kapsayıcı bir demokrasi olarak şekillendirmektedir (Chiou, 1993, s.38-39).

Demokratik İlerleme Partisi (DPP) kurulduğu 1986 yılından bu yana Tayvan'ın siyasi manzarasının şekillenmesinde ve demokratik değerlerin ilerletilmesinde önemli bir rol

oynamıştır. Demokrasi yanlısı bir hareket olarak ortaya çıkışından iktidar partisi olarak mevcut konumuna kadar DPP önemli dönüm noktalarından, ideolojik değişimlerden ve zorluklardan geçmiştir (Li, 2004, s.21). Aralarında Shih Ming-teh ve Lin Yi-Hsiung gibi siyasi reform ve insan hakları savunuculuğunda öne çıkan isimlerin de bulunduğu bir grup entelektüel ve aktivist tarafından kurulmuştur. DPP, hükümet baskısı ve sınırlı halk desteği gibi başlangıçta zorluklarla karşılaşmış ancak, tabandan örgütlenme ve iktidardaki Kuomintang (KMT) partisine muhalefet yoluyla yavaş yavaş güç kazanmıştır. 1991 yılındaki yerel seçimlerde elde edilen zaferler, DPP'nin büyümesi ve güçlenmesi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. DPP'nin ideolojisi, Tayvan toplumundaki değişen dinamikleri yansıtacak şekilde zaman içinde evrim geçirmiştir. Tayvan'ın farklı kimliğini ve kültürel mirasını vurgulayan yerlici bir duyguyu benimsemiştir. Bu değişim, KMT'nin Anakara Çin ile yeniden birleşmeye odaklanmasıyla tezat oluşturan Tayvan merkezli milliyetçilik duygusunun artmasına katkıda bulunmuştur (Tien ve Chu, 1996, s.1144-1146).

Demokratik İlerleme Partisi (DPP) 2000 yılındaki başkanlık seçimlerini kazanarak Tayvan tarihindeki ilk barışçıl iktidar devrine imza atmıştır. Chen Shui-bian Tayvan Cumhurbaşkanı seçilmiş ve sosyal politikalar, anayasal değişiklikler ve ekonomik girişimler de dahil olmak üzere bir dizi reform gerçekleştirmiştir. Ancak başkanlığı, özellikle Çin ile boğazlar arası ilişkilerde yaşanan skandallar ve zorluklarla gölgelenmiştir. Chen Shui-bian'ın başkanlığının ardından, DPP bir gerileme ve iç eleştiri dönemine girmiştir. Parti, yönetim kapasitesini arttırmaya, halkın endişelerini gidermeye ve daha geniş bir destek tabanı oluşturmaya odaklanan bir reform sürecine girmiştir (Lin, 2002, s.58-59). Bu çabalar, DPP'nin önemli zaferler kazandığı ve Tayvan siyasetindeki konumunu yeniden canlandırdığı 2014 yerel seçimleriyle sonuçlanmıştır. DPP'nin kıdemli üyesi Tsai Ing-wen, 2016 yılında %56.12 oy oranı ile Tayvan Cumhurbaşkanı seçilerek DPP'nin iktidara dönüşünün sinyalini vermiş ve KMT'yi tarihi bir yenilgiye uğratmıştır (Lin, 2016, par.1). Tsai'nin yönetimi, Tayvan'ın dünya çapındaki statüsünü güçlendiren dış ilişkilere proaktif bir yaklaşımla damgasını vurmuştur. Tsai Yönetimi ayrıca evlilik eşitliği, çevre yönetimi ve ekonomik çeşitlendirme gibi sosyal değişimlere de öncelik vermiştir. DPP günümüzde hem ülke içinde hem de uluslararası alanda çeşitli zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır. Çin ile olan Tayvan Boğazı sorunu, Pekin'in Tayvan'ı diplomatik olarak izole etmeye yönelik baskı ve çabaları nedeniyle karmaşıklığını korumaktadır. Bununla birlikte, DPP hükümeti Tayvan'ın demokratik başarıları ve katkıları için uluslararası destek ve takdir toplamıştır (Lin, 2016, par.2). Demokrasi yanlısı bir hareket olarak mütevazı başlangıcından itibaren DPP, Tayvan'ın demokratik gelişimini teşvik eden ve Tayvan merkezli değerleri savunan önemli bir siyasi güç olarak ortaya çıkmıştır. Devam eden

zorluklarla karşı karşıya olsa da DPP Tayvan'ın siyasi manzarasını şekillendirmeye devam etmekte ve müreffeh, kapsayıcı ve demokratik bir gelecek için çabalamaktadır.

3.3. Pan Mavi ve Pan Yeşil Koalisyonlarının Kuruluşu

Bu bölümde Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonlarının oluşum süreçleri irdelenirken aynı zamanda iki koalisyonun destekçileri arasındaki farklılıkların nasıl ortaya çıktığını, diğer ülkelerde parti veya koalisyon destekçilerini ayırt etmek için önemli olan standart değişkenlerin Tayvan'da sadece sınırlı etkilere sahip olduğunu, bunun yerine, etnik kökenin, Tayvan vatandaşlarının oy tercihleri ve partizan kimliklerinin oluşumunda en belirleyici rolü üstlendiği konuları incelenecektir.

3.3.1. Pan Mavi Koalisyonu

Pan Mavi Koalisyonu 1991 yılında Anakara Çin ile daha yakın ilişkiler sürdürme konusunda ortak bir inancı paylaşan çeşitli siyasi partilerden kurulmuş bir siyasi koalisyondur. Koalisyonun adı, koalisyon içindeki en büyük parti olan Kuomintang (KMT) partisi ile ilişkilendirilen mavi renkten gelmektedir. Pan Mavi Koalisyonu içindeki diğer partiler arasında Önce Halk Partisi (People First Party) ve Yeni Parti (New Party) bulunmaktadır. Koalisyon, kuruluşundan bu yana Tayvan siyasetinde önemli bir güç olmuş ve boğazlar arası ilişkiler ve ekonomik politikalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. Yeni özgün bir Tayvanlı kimliği yerine Çinli ve Tayvanlı ortak kimliğe daha sıcak bakmaktadır (Tan, 2021:3).

1949 yılından itibaren anakaradan sürgüne gönderilen KMT, Çin'in tümüne yönelik meşru hükümeti olarak resmi statüsüyle, sadece Tayvan adasıyla sınırlı bir toprak kontrolü gerçeği arasındaki uçurumu uzlaştırmak konusunda birtakım zorluklarla karşılaşmıştır. 1988 yılına gelindiğinde Tayvan, Avrupa'nın büyük bir bölümü, Kanada ve en önemlisi Amerika Birleşik Devletleri ile diplomatik ilişkilerini kesmiş ve 1971 yılında Birleşmiş Milletler'den ayrılmıştır. KMT'nin bu en baskın iç krizi nasıl çözeceği sorusu, Tayvan'ın demokrasiye geçişini belirlemiştir (He, 2014, s.478-479).

1988 yılında parti içinde evrim başlamıştır. Önceden belirlenmiş anayasal düzenlemeye göre, başkan yardımcısı Lee Teng-hui, Chiang Ching-kuo'nun ölümü üzerine göreve gelmiş ve hızla yerli Tayvanlıların önemli görevlerde temsilini artırmak için adımlar atmıştır. Tayvan (Taipei) doğumlu ilk başkan olan Lee, yönetimi birleşmeye olan bağlılığını sürdürmekle birlikte, Tayvan 1991 yılında anakarayı kontrol etmediğini resmen kabul etmiştir. Bu, KMT'nin

Tayvan siyasi milliyetçiliğinin oluşumunda başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir (Jacobs ve Liu, 2007, s.378-380). Lee'nin bu süreçteki etkisi büyük önem taşımaktadır. Böylece Lee, KMT'nin Tayvanlılaşmasının seçmenler için daha kabul edilebilir bir seçenek haline gelmesini sağlamış ve bu şekilde DPP'nin etnik gerilimlere dayanan bir seçim yapma şansını etkisiz hale getirmiştir. Ayrıca Lee, Tayvan tarihini ve dilini okullarda öğretme yoluyla KMT'yi doğrudan Tayvan ulusal kimliğinin inşasına dahil etmiştir. Lee, yeni demokratik düzene yansıyan bir "yaşayan kültür" oluşturma konusunda Tayvan'ın rolünü vurgulamıştır. Bu durum, 1998 yılında Taypey'in belediye başkanlığı seçiminde görülmüş ve KMT adayı, "yeni Tayvanlı" kimliğini vurgulayan bir platform üzerinde DPP'den daha güçlü bir şekilde seçimi kazanmıştır (Clark ve Tan, 2012, s.14).

Lee'nin Tayvan kültürünün güçlendirilmesine yönelik çabaları, post-demokratik Tayvan siyasetinin ana grupları arasında net tartışma çizgilerinin oluşturulmasını kolaylaştırmıştır. Lijphart bunun nispeten istikrarlı bir siyasi ortamın oluşturulmasında en önemli faktörlerden biri olduğunu savunmaktadır (Lijphart, 2012, s. 275-280).

KMT'nin Tayvan milliyetçiliğinin oluşumunda oynadığı rol, Tayvan'da mevcut liberal demokratik sivil kurumlarla sıkı bir şekilde bağlantılıdır. Lee, ikinci döneminde "Tayvan bilincini" geliştirerek bu kurumlar etrafında ulusal bir fikir birliği sağlamıştır. Rigger gibi bazı akademisyenler Tayvan'ın "post-milliyetçi" hale geldiğini iddia etse de KMT'nin milliyetçiliğinin bugün hala açıkça görülebilir olduğu, ancak demokratik ve kapsayıcı bir Tayvan'ın "yaşayan kültürü" etrafında inşa edildiği görülmektedir (Rigger, 2006, s.4-7).

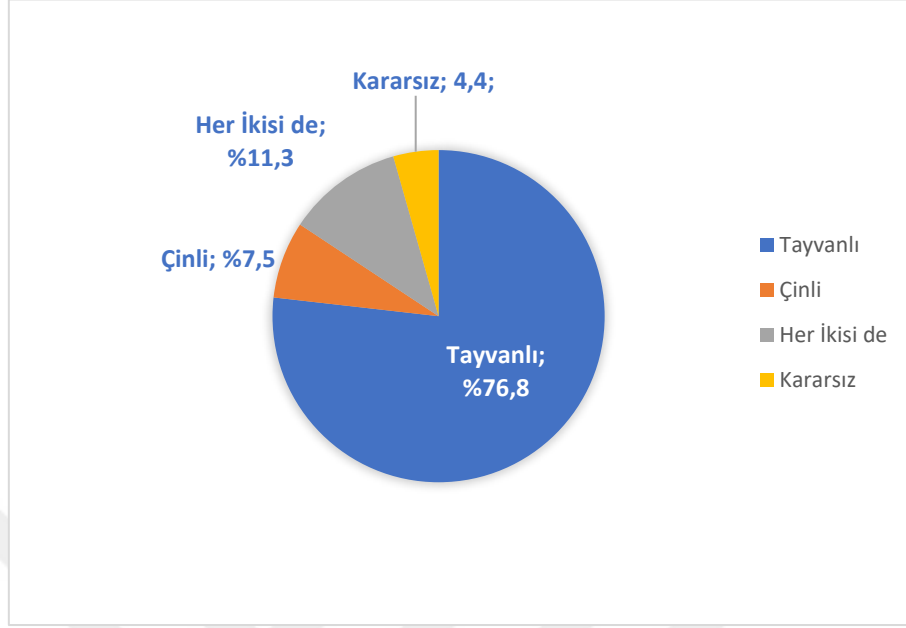
3.3.2. Pan Yeşil Koalisyonu

Pan Yeşil Koalisyonu 2000 yılı başkanlık seçimleri öncesinde KMT'den ihraç edilen Lee Teng Hui tarafından kurulmuştur. Koalisyon, Tayvan'ın tam bağımsızlığı üzerine ortak bir inancı paylaşan ve anakara Çin ile boğazlar arası ilişkilere daha temkinli bir yaklaşım sergileyen siyasi partilerden oluşmaktadır. Koalisyonun adı, koalisyon içindeki en büyük parti olan Demokratik İlerleme Partisi (DPP) ile ilişkilendirilen yeşil renkten gelmektedir. Pan Yeşil Koalisyon içindeki diğer partiler arasında Tayvan Dayanışma Birliği (Taiwan Solidarity Union) ve Tayvan Yeşiller Partisi (Taiwan Green Party) bulunmaktadır. Koalisyon, kuruluşundan bu yana Tayvan siyasetinde önemli bir güç olmuş, Tayvan'ın egemenliği ve bağımsızlığının yanı sıra sosyal ve çevresel konularla ilgili politikalar üzerinde önemli bir etkiye sahip olmuştur. (Yu, 2017, s.78-79)

1987’de sıkıyönetim kaldırıldığında, anakara Çinli kimliğine karşı muhalefet, yeni demokratik sistem içinde Pan Yeşil koalisyonun siyasi fraksiyonuna dönüşmüştür. Bu durum, ulusal kimlik üzerine yoğun bir tartışmayı beraberinde getirmiştir. Pan Yeşil koalisyon, Chen Shui-bian’ın KMT üyesi olmayan ilk Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra 2000’li yıllarda ivme kazanmaya başlamıştır. Ancak, koalisyon içindeki farklılıklar, Tayvan’ın ulusal kimliğini tanımlamadaki karmaşıklıkların bir göstergesini oluşturmuştur (He, 2014, 486). Pan Yeşil koalisyonun en büyük ve güçlü muhalefet lideri olan DPP, Tayvan Devlet İnşa Partisi (Taiwan Statebuilding Party) ve daha radikal olan Tayvan Bağımsızlık Partisi (TAIP) gibi daha küçük gruplarla koalisyon kurmaktadır. Koalisyon içi bölünmeler, siyasi hareketleri ve seçim başarısını zorlaştırmış, DPP’nin çoğu zaman daha geniş kitlelere hitap etme konusunda kendi ortaklarıyla rekabet halinde olduğu görülmüştür. DPP, Tayvan ulusal kimliğini Çinli muadilinden ayırma çabasının siyasetinin merkezinde olduğunu iddia etmektedir (Finding a way, 2001) Pan Yeşil Koalisyonu, Tayvan’ın geleceğini Pekin tarafından önerilen "tek Çin" projesinin bir parçası olarak görmemektedir. Koalisyon, fiili bağımsızlık statüsünün devam etmesini isteyen DPP’nin daha ılımlı gruplarından, tam bağımsız bir ulus-devlet kurmayı hedefleyen daha radikal Tayvan Bağımsızlık Partisi’ne (Taiwan Independence Party) kadar farklı gruplar arasında, Tayvan’ı Çin’den ayrı gören bir kimlik oluşturma konusunda bir tür fikir birliği içindedir. Ancak, farklı bir ulusal kimlik inşa etmenin zor olduğu kanıtlanmıştır ve Pan Yeşil koalisyonun siyasi mücadelelerinden de anlaşılacağı üzere, halk arasında tam anlamıyla konsolide olmamıştır (Green and Blue, 2020).

"Kendini yalnızca Tayvanlı olarak tanımlayan" kişilerin oranı 1992’de %18 iken Tayvan Kamuoyu Vakfı’nın anket verilerine göre; 2021’de %76,8’e çıkmıştır.

Tablo 1. Kendinizi Tayvanlı, Çinli veya başka bir kimlik ile mi tanımlıyorsunuz?³

Kaynak: Taiwan Public Opinion Foundation, 2021

Siyasi değişimin, 1990'lardan bu yana kurumsallaşmış demokrasiye doğru yaşanmasına rağmen, siyasi kimliği pekiştirmede etkili olmadığı görülmüştür. Bunun yerine, milliyetçi söylemi çevreleyen tartışma, etnik köken ya da doğumdan bağımsız olarak, ortak bir kimlik tahayyülü olarak neyin teşkil ettiği konusunda genişlemiş ve çeşitlenmiştir. Tayvan'daki kolektif kimlikleri araştıran bazı akademisyenler, Pan-Yeşil koalisyonun "Tayvan ulusu" kavramını Han Çinli olmayanlar olarak değil, Çin karşıtı olarak yeniden tanımlamaya ve savunmaya başladığını belirtmektedir. Sonuç olarak, DPP'nin kimlik politikalarının benzersiz bir sosyal ve siyasi tarih algısına ve farklı kültürel örüntülere dayandığını ileri sürmektedir. Tayvan'ı Çin'in yerel ama kurucu bir parçası olarak görmekten ziyade, Tayvan'ın Çin siyasi sistemiyle uzlaşmaz bir siyasi ve kültürel varlık olduğunu vurgulayan bir topluluk tanımına doğru hareket eden en aşırı pan-Yeşil koalisyon üyelerini Tayvan'ın egemen bir ulus-devlet olması lehinde tartışmaya iten şeyin bu olduğu görülmektedir (Wang, R. S., 2016, s. 479-481).

³ Bu tablonun başlığı ve içeriği ilgili kaynakta İngilizce olup yazar tarafından Türkçe'ye çevirilmiştir.

3.4. Pan Mavi ve Pan Yeşil İktidarları Dönemi'nde Tayvan-Çin İlişkileri

Tayvan ve Çin ilişkilerinin dinamiklerini şekillendirmede önemli bir rol oynayan Pan Mavi Koalisyonu ve Pan-Yeşil Koalisyonu adı verilen siyasi koalisyonlar, Tayvan-Çin ilişkilerinin zıt yaklaşımlarını temsil etmektedir. Pan Mavi Koalisyonu, KMT liderliğinde, Çin ile daha yakın ilişkileri teşvik eden politikalar izlemiştir. Pan Yeşil Koalisyon ise DPP liderliğinde, Tayvan'ın egemenliği ve uluslararası tanınması konularını önceliklendirmiştir.

Bu bölümde, Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonlarının Tayvan-Çin ilişkileri üzerindeki etkileri Cumhurbaşkanlıkları Dönemleri üzerinden incelenecektir. Pan-Mavi Koalisyonu'nun Tayvan'ın anakara Çin ile yakın ekonomik bağlar geliştirme çabaları ve Pan Yeşil Koalisyonu'nun Tayvan'ın egemenliği ve uluslararası tanınması konusundaki hassasiyeti ele alınacaktır.

3.4.1. Lee Teng Hui Dönemi (1988-2000)

1986 yılından itibaren Tayvan'da siyasi liberalleşme dramatik bir boyut kazanmış; Güney Kore ve Filipinler gibi uzun süren askeri yönetimlerin ardından demokrasiye geçen komşu ülkelerin de etkisiyle 38 yıl süren sıkıyönetim kaldırılmıştır. İfade, toplanma ve basın özgürlükleri genişletilmiş, muhalefet partileri kurulmaya başlanmıştır. ÇHC ile ilişkiler yumuşatılmış ve ailelerin Anakara'ya ziyaretlerine izin verilmiştir. Bu reformlar, giderek daha müreffeh ve eğitilmiş hale gelen halkın siyasi değişim için artan baskısını azaltmaya yönelik bir girişim olmuştur. KMT'nin reformları umut verici olarak görülse de sıkıyönetim sona erdiğinde yerini geniş ölçüde kısıtlayıcı Milli Güvenlik Yasası almıştır. Yasal kılıflara bürünmüş olan eski otoriter kontroller daha az sıklıkta ve daha az acımasızca uygulanmış ancak bir kenara atılmamışlardır. Bu reform programı, 13 Ocak 1988'deki ölümüne kadar 77 yaşındaki Cumhurbaşkanı Chiang Ching-kuo tarafından tasarlanmıştır. KMT'de Chiang Kai-shek'in en büyük oğlu olarak Chiang'ın hanedanlığı devam ettirmesi beklenirken, ilk Tayvan doğumlu Başkan olan Lee Teng-hui'nin sorunsuz anayasal halefiyeti bu süreçte bir dönüm noktası olmuştur (Omestad, 1988, s.176-177).

Lee Teng-hui, 15 Ocak 1923'te Taipei'nin kuzeybatısındaki Danshui'de dünyaya gelmiştir. "Demokrasinin Babası" olarak anılan Lee, Tayvan topraklarında doğan ilk cumhurbaşkanı olmuştur. Japon sömürge yönetimi döneminde Tayvanlıların Japon isimleri almasına yönelik politika sürecinde Iwasato Masao ismini almış ancak Japon sömürgeciliği sona erince bu ismi

kullanmamıştır. Taipei Lisesi'nden mezun olup ardından Japonya'ya gitmiş ve Kyoto İmparatorluk Üniversitesi'nde ekonomi okumuştur. Japonya'da geçirdiği bu dönem Lee Teng-hui'nin Tayvan Cumhurbaşkanı olduktan sonra Japonya'ya karşı tutumunu etkilemiştir. Bu eğitim süreci, o dönemin önemli bir siyasi tartışma konusu olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Tayvan'a dönmüş ve bazı muhalifler tarafından Çin Komünist Partisi veya Tayvan Komünist Partisi'ne katılmakla suçlanmıştır. Ancak bu suçlamalar için hiçbir somut kanıt bulunamamış yalnızca Marksizme olan ilgisi dillendirilmiştir (Jacobs ve Liu, 2007, s.375-376).

1946 yılının Nisan ayında Tayvan'a geri dönen Lee, Ulusal Tayvan Üniversitesi'nde tarım ekonomisi eğitimine devam etmiş ve aynı yılın ağustos ayında mezun olarak üniversitede öğretim görevlisi olmuştur. 26 yaşında iken Tseng Wen-hui ile evlenmiştir. Bu evlilik, zengin Tseng ailesi ile entelektüel Lee ailesini bir araya getirmiştir. Lee, Iowa Eyalet Üniversitesi'nden burs kazanarak tarım ekonomisi alanında yüksek lisans derecesi almıştır. Ulusal Tayvan Üniversitesi'nde ders vermenin yanı sıra Tayvan Kooperatif Bankası, Tayvan Eyalet Hükümeti Tarım ve Ormancılık Dairesi ve Ortak Kırsal Yeniden Yapılandırma Komisyonu'nda ekonomist olarak çalışmıştır. 1968'te Cornell Üniversitesi'nde "Tayvan'ın ekonomik gelişiminde sektörler arası sermaye akışları: 1896-1960" konusunu ele alan tezi ile doktora derecesini tamamlamıştır (Chen, 1988, s.36).

1987'de Chiang Ching-kuo, 1947'den beri süregelen sıkıyönetim rejimini (Olağanüstü Hal Kararnamesi) sona erdirmiştir. Bunun yerine, daha ılımlı bir yaklaşımı benimseyen Ulusal Güvenlik Yasası yürürlüğe konmuştur. Bu yasa, ceza davalarının askeri mahkemeler yerine sivil mahkemelere gönderilmesini sağlamıştır. 1986 yılında sıkıyönetim döneminde, hükümet ilk muhalefet partisi olan Demokratik İlerici Parti'nin (DPP) kurulmasına izin vermiştir. DPP, demokratik olmadığını iddia ettiği hükümete karşı halk protestoları düzenlemeye çalışmış ve zaman zaman polis ile şiddetli çatışmalara girmiştir. Bu süreçte, rejim DPP'ye karşı hoşgörölü davranırken, protesto mitinglerini bastırmış ve önceden tutuklanan siyasi mahkumların tutukluluk sürelerini devam ettirmiştir. Sıkıyönetim rejiminin gevşeme süreci, hem siyasi çoğulculuğa olan açılımı hem de muhalefete karşı kararlı bir mücadele ve düşmanca bir medya kampanyası yürütme gibi zıt niteliklere sahip olmuştur (Ts'ai ve Myers, 1992, s. 123).

Lee, başlangıçta Chiang'ın anakaraya yönelik açık kapı politikasını sürdürmüş ve başkanlık ofisi tarafından desteklenen Ulusal Birleşme Konseyi'ni kurmuştur. Konsey, Şubat 1991'de birleşmenin üç aşamasını özetleyen Ulusal Birleşme Rehberi'ni kabul etmiştir. Ancak Lee, uygulama için belirli bir zaman çizelgesi belirlemeyi reddetmiştir. Bu dönemde Tayvan, daha demokratik ve çoğulcu bir toplum olma yolunda ilerlemektedir. Bağımsızlık yanlısı Demokratik İlerleme Partisi, Tayvanlı seçmenler arasında güçlü bir destek kazanarak önemli

bir muhalefet gücü haline gelmiştir (Chai, 1999, s.60). Lee Teng-hui'nin başkanlığı döneminde Tayvan sınırlı bir demokrasiyle uluslararası alandan izole edilmiş durumdadır ancak ABD'ye olan askeri ve ekonomik bağımlılığı yüksek seviyededir. Lee, önceki liderlerin aksine tüm yetkilere sahip değildir ve KMT'nin eski liderleriyle iktidarı paylaşmak zorunda kalmıştır. Ülke hızlı bir siyasi, ekonomik ve sosyal geçiş sürecinde bulunmaktadır. Anayasaya göre, devlet başkanı ulusal işleri yürütmek için geniş anayasal yetkilerle donatılmıştır. Ancak operasyonel olarak kara, deniz ve hava kuvvetlerini komuta etmek gibi tüm devlet işleri ise başkan adına yürütülmüştür (Tsai, 2005, s.163). Demokratik reformlardaki başarıları ve Ada'nın gelişen ekonomisiyle Lee Teng-hui, 1994 yılında Tayvan'ın uluslararası görünürlüğüne arttırmak için agresif bir diplomasi başlatmış ve böylece Yeni Tayvan'ın liderliği pozisyonunu da üstlenmiştir. KMT Hükümeti parti devletine dönüşmüş ve KMT politikası hükümetin politikası haline gelmiştir. KMT, uluslararası alanda da destek görmüş ve özellikle ABD, Tayvan'ın geleceği ve Çin ile ilişkileri konusunda belirleyici bir rol oynamıştır. Başkan Truman, Çin'in iç savaşına Amerika'yı dahil etmek istememiş ancak Kore Savaşı'nın başlamasının ardından Tayvan'daki hükümeti 30 yıldan uzun bir süre boyunca Çin'in "yegane meşru hükümeti" olarak tanımıştır. Amerika'nın "Kızıl Tehlike" ve "Sarı Tehlike" endişesi, Başkan Eisenhower ve Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in Kore Savaşı ve 1954'teki Tayvan Boğazı krizi sırasında anakaraya karşı nükleer silah kullanma tehdidinde bulunması noktasına kadar yükselmiştir (Crean, 2017, s.62-63).

Chiang Kai-shek'ten bu yana Tayvan'daki tüm yönetimler ile mesafeli durduğu bilinen Pekin Hükümeti, Lee Teng-hui'nin yönetimi devralmasıyla birlikte ilişkileri daha ılımlı yönde devam ettirmiştir. Lee Teng-hui, Chiang Ching-kuo tarafından başlatılan iki taraf arasındaki değişimi teşvik etme politikasını sürdürmüştür. Bu amaçla 1990 yılında Pekin'de düzenlenen Asya Oyunları'na bir Tayvan heyeti gönderilmiş ve bu heyet sıcak bir şekilde karşılanmıştır. Ayrıca 1990 yılında ÇHC'ye dolaylı yatırım yapma ve teknik iş birliği izni verilmiştir. Ekonomik alışverişi arttırmak için ürünlerin Hong Kong gibi üçüncü bir nokta üzerinden taşınması şartıyla doğrudan teması önlemek için çaba gösterilmiştir. 1991'de Lee Teng-hui, Chiang Kai-shek'in "Komünizme tam muhalefet ve ülkenin restorasyonu" politikasından vazgeçerek, iki taraf arasındaki ilişkiyi düşmanlıktan uzaklaştırarak birlikte yaşama yönünde bir adım atmıştır. Bu adım, Çin Komünist Partisi'ni isyancı bir örgüt olarak tanımlayan "Komünist İsyanın Bastırılması İçin Sıkıyönetim Döneminde Geçerli Olan Geçici Hükümler" kaldırılmıştır (Ogasawara, 2001). Taraflar arasında diyalogu sağlamak amacıyla "Tayvan Boğazı Değişim Vakfı" kurulmuş ve aynı yıl ulusal politikanın temelini Çin'in birleştirilmesi olduğunu yeniden teyit etmek için "Ulusal Birleşme Manifestosu'nu" kabul etmiştir. Manifesto,

Anakara ve Tayvan'ın Çin'in toprakları olduğunu ve tüm Çin halkının Çin'in birleşmesini destekleme sorumluluğunu taşıması gerektiğini açıkça ilan etmektedir (Zhao, 1983, s.). Lee, 1997 yılında Ulusal Birleşme Konseyinde şöyle konuşmuştur:

"Geçtiğimiz on yıl boyunca Boğazlar arası ilişkilerin gelişiminde yaşanan dönemeçlerden büyük ölçüde deneyim ve güven biriktirdik. Geleceğe baktığımızda, Tayvan halkı arasında fikir birliği oluşturmaya ve anakaradaki 1.2 milyar yurttaşımızın gücünü bir araya getirmeye devam edeceğiz; böylece her iki taraf el ele vererek yeni bir Çin için parlak bir gelecek yaratmaya çalışabilir. Umarım vatandaşlarımız da anakara politikamızı güçlendirecek önerilerde bulunurlar; böylece boğazlar arası ilişkilerde yeni bir döneme daha sağlam adımlarla ilerleyebiliriz." (President Lee Addresses,1997).

Lee Teng-hui yönetiminin, 1993 yılında Birleşmiş Milletler'e tekrar üye olma kampanyası başlatması, "Tek Çin İlkesi"yle çelişmiş ve bağımsızlık konularında anlaşmazlıklara yol açmıştır. Birleşmiş Milletler'e resmi olarak yeniden katılmak için atılan adım, başlangıçta bu katılımı destekleyen DPP'nin faaliyetlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Hükümet, Birleşmiş Milletler'in Tayvan'ı Çin'in temsilcisiyle yarıştırmadan politik bir varlık olarak tanınmasını hedeflemiştir. Birleşmiş Milletler'e yeniden katılma girişimleri, ÇHC'nin endişesini büyük ölçüde arttırmıştır. Çünkü ÇHC, Tayvan'ın yeniden katılımının ancak Tayvan'ın bağımsız olması durumunda mümkün olabileceğini düşünmektedir. ÇHC'nin Tayvan'ı kendi eyaleti olarak görmesi ve Tayvan'ın uluslararası alandaki faaliyetlerini kısıtlaması, Lee Teng-hui Yönetimi'ni "Tek Çin İlkesi"ni yeniden gözden geçirmeye yönlendirmiştir. Yürütme Meclisi'nin Anakara Komitesi, Temmuz 1994'te "Karşılıklı İki Kıyı Politikaları Deklarasyonu"nu yayımlamıştır (Ogasawara, 2001). Bu belge, Tayvan'ın pozisyonunu şu şekilde özetlemiştir: "Tayvan hükümeti, "Tek Çin"e bağlı kalmaktadır; "İki Çin" veya "Tek Çin ve Tek Tayvan" kavramlarını reddetmektedir. Ancak Tayvan ve ÇHC'nin tarihsel ve siyasi gerçekler ışığında kendi egemen haklarına sahip olduğunu yinelemektedir. Boğaz'ın her iki yakasının da farklı siyasi yapılar olarak var olduğunu ve yönetildiğini, uluslararası hukuki kuruluşların da bu iki ayrı sistemin varlığını eşzamanlı olarak kabul etmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Participate in the development of cross-strait relations 1994).

Bu dönemde, Lee Teng-hui Yönetimi "Asya-Pasifik Operasyon Merkezi Girişimi"ne ciddi bir şekilde yatırım yapmıştır. Bu plan, çok uluslu şirketleri cezbetmeyi, onları yönetim veya Doğu Asya pazarına giriş temeli olarak Tayvan'ı kullanmaya teşvik etmeyi ve Tayvan'ı Asya

ve Pasifik bölgesinde bir aracı olarak güçlendirmeyi hedeflemiştir. Hükümet; imalat, finans, hava ve deniz taşımacılığı, iletişim ve kitle iletişim araçları gibi alanlarda faaliyet gösteren çok uluslu şirketleri Tayvan'a operasyon üsleri kurmaya davet etmiş böylece Hong Kong'un yerine geçmek için bazı fonksiyonların üstlenilme hazırlıklarını yapmıştır. Bu iddialı plan, geniş Çin pazarına sahip Tayvan'ın, Asya ve Pasifik Bölgesi'nin merkezindeki özgür ve refah içinde bir deniz ülkesi olarak yeni bir kimlik kurma hayalini oluşturmuştur. Bu planın kısa süre içinde gerçekleşmeyeceği şüphesiz olsa da Tayvan'ın artan ekonomik gücünü ve Tayvan kimliğinin ortaya çıkışını yansıtan bir girişim olmuştur (Keum ve Campbell, 2001, s.147).

Lee Teng-hui Yönetimi, "aktif diplomasi" ve Birleşmiş Milletler'e yeniden katılma konusunda taahhütte bulunurken, ÇHC'ye karşı provokatif bir tutum takınmamaya çalışmıştır. Lee Teng-hui'nin düşüncesine göre, bu faaliyetler Tayvanlı kimliğini oluşturmak için gereken adımlardır ve ÇHC'ye düşmanca bir niyet barındırmamaktadır (Ogasawara, 2001). Ancak bu dönemde Tayvan tarafındaki birleşme umuduna soğuk su serpen birkaç olay yaşanmıştır. 1994 yılında Çin'in güneydoğusundaki Zhejiang eyaletinde bulunan Qiandao Gölü'nde korkunç bir olay meydana gelmiştir. Tayvanlı bir turist grubu, soyguncular tarafından saldırıya uğrayıp daha sonra tekneyle birlikte ateşe verilmiş ve bu saldırıda 24 Tayvanlı hayatını kaybetmiştir. ÇHC olayın hemen ardından gezi teknesinde yangın çıktığını açıklayıp olaya kaza süsü verince, gerçek hikayenin gizlenmeye çalışıldığından şüphelenilmiştir. Ayrıca, ÇHC, kurbanların kimlik tespiti için Çin'e gelen aile fertlerinin faaliyetlerini kısıtlamıştır. 1989 Tianmen Meydan Olayları'nın ardından yaşanan Qiandao Olayı şok edici niteliğine ek olarak, ÇHC'nin tutumu Tayvanlıları öfkelen-dirmiş ve Tayvanlılar, siyasi eğilimlerinden bağımsız olarak, ÇHC'nin siyasi sisteminin ve insan hakları bilincinin Tayvan'dan çok farklı olduğunu kavramıştır (Wu, 1995, s.65-66).

1990'ların sonuna doğru, demokratik bir rejim altında yinelenen siyasi katılım, halk arasında kolektif bir bilinç duygusunun gelişmesine yardımcı olmuş, "Tayvan" terimini coğrafi bir birimden siyasi bir topluluğa, "Tayvanlı" terimini de yerli Tayvanlılar için kullanılan etnik bir terimden Tayvan vatandaşları için kullanılan sivil bir terime dönüştürmüştür. En önemlisi, yerlileştirme ve demokratikleştirme yoluyla toplum, devletin varlık nedenini temel anlamda dönüştürmeyi başarmıştır. Devlet, Tayvan milliyetçiliğinin büyümesini teşvik etmek ve "yeniden hayal edilen toplumu" hem ülke içinde hem de uluslararası sistemde sağlamlaştırmak için yeniden tasarlanmıştır (Chu ve Lin, 2001, s.123).

3.4.2. Chen Shui Bian Dönemi (2000-2008)

1950'de Tayvan'ın kırsal kesiminde yoksul bir köylü ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Chen Shui-bian, ilk ve ortaöğrenimini birincilikle bitirerek, 1974 yılında ülkenin en prestijli üniversitesi olan Tayvan Ulusal Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun olmuştur (Eyton, 2000). Chen'in siyasi yükselişi Taipei Belediye Meclisi Üyeliği, Tayvan Yasama Meclisi Üyeliği ve Taipei Belediye Başkanlığı görevlerini kapsar. Bu görevlerde şehrin yaşam kalitesini iyileştirdiği ve yozlaşmış siyaseti temizlediği için halk arasında son derece popüler bir lider haline gelmiştir. 1981'de belediye meclisi üyeliğine seçilerek siyasete ilk adımını atan Chen, 2000 yılında KMT üyesi olmayan ilk cumhurbaşkanı olarak seçilmiş ve yarım asırdır Tayvan siyasetine hakim olan Anakaralı Çinlilerden ayrı olarak yerli Tayvanlı kimliğinin tam anlamıyla temsilcisi olmuştur. Chen'in siyasi hayatı, tüm hevesli politikacılar için ilgi çekici bir ders niteliğindedir. Hükümetin istihbarat ajanları tarafından düzenlendiği iddia edilen bir suikast girişimi, karısının ömür boyu felç kalmasına neden olmuştur. Tüm bu olaylara rağmen muhalif bir siyasetçinin Tayvan'ın dördüncü cumhurbaşkanı olarak seçilmesi, Tayvan demokrasisinin olgunlaştığını göstermektedir (Van Vranken ve Li, 2002, s.201-202). Bu gelişmeler Pekin'de Tayvanlıların Çin'den ayrı bir dünyada kendi yollarına gitmek istedikleri endişisine neden olmuştur. Chen'in ilk sınavı Pekin'i durumun böyle olmadığına ve hükümetinin anakara ile birlikte çalışarak aradaki farkları azaltabileceğine ikna etmek olmuştur. Geçmişte verdiği bağımsızlık referandumu sözünü bir kenara bırakarak Çin ile müzakereleri tercih etmiştir. Seçim meydanlarında Chen, bu tür müzakerelere başlamak için Pekin'i şahsen ziyaret etmeyi teklif etmiş ve KMT'den Chen'in kampına geçen Nobel ödüllü entelektüel Lee Yuan-tzu'yu bu tür müzakerelere hazırlanması için görevlendirmiştir (Fürst, 2005, s.50-52). Daha önce Tayvan'ın bağımsızlığının sıkı bir savunucusu olan Chen, seçim kampanyasının sonlarına doğru bu konudaki tutumunu ve üslubunu yumuşatmıştır. Ayrıca ekonomik büyümeyi destekleyeceğini ilan etmiş ve iş dünyasına göz kırpan politikalardan oluşan bir gündem önermiştir. Yoksullara, yaşlılara ve engellilere daha fazla yardım sağlarken vergileri arttırmama sözü vermiştir. Chen, birbiriyle çelişiyor gibi görünen tüm bu hedefleri KMT'nin yolsuzluklarını ortadan kaldırarak yapabileceğini iddia etmiştir. Görevdeki ilk birkaç ayında ekonomi marjinal olarak daha iyiye gitmiş ve söylediklerinin inandırıcı olduğu görülmüştür. Ancak başkanlığından altı ay sonra Tayvan derin bir resesyona girmiştir. Bunun temel sebebi Chen yönetimi tarafından Tayvan'ın 4. nükleer enerji santralının aniden sonlandırılma kararının

alınmasıdır. Bu kararın alınmasında Tayvan'ın otoriter bir rejimden çoğulcu bir siyasi sisteme geçiş sürecinde nükleer politika imajını değiştirmek, uluslararası kurumların da kendi nükleer politika sistemlerini oluşturması ve nükleer karşıtı aktivist hareketler etkili olmuştur (Shu, 2005, s. 171-172). 2001 yılında Tayvan, gayri safi milli hasılanın (GSMH) yüzde 2'sinden daha fazla negatif ekonomik büyümeye tanık olmuştur. Ülkenin para birimi yüzde ondan daha fazla değer kaybetmiş ve borsa da yüzde 40'tan fazla düşüş göstermiştir. İşsizlik hızla artmıştır. Halkın çoğu daha önce böylesi bir ekonomik sıkıntıya tanık olmadığını ifade etmektedir. Chen, KMT'nin piyasayı düşürmek ve kendisini itibarsızlaştırmak için hisse senetlerini satarak durgunluğa neden olduğunu ve ekonomik sıkıntıları giderecek yasa önerilerini inatla engellediğini söyleyerek muhalefeti suçlamıştır. Küresel ekonomik gerilemenin Tayvan'ı etkilediği bahane olarak görülmüş ve çok az vatandaşı ikna edebilmiştir. Çünkü aynı dönemde Çin hızlı bir büyüme göstermiştir. Chen'in durumunu zayıflatan bir diğer faktör de Tayvan'ın KMT'nin yönetiminde olduğu 1997 "Asya çöküşünü" çok iyi atlattığı olmasıdır. Bir süre sonra Tayvan ekonomisi yeniden büyüme göstermiştir. Büyüme, Avrupa ölçütleri gibi bazı standartlara göre iyi konumda bulunmaktadır ancak KMT'nin liderliği dönemindeki kadar bir büyüme gösterememiştir. Chiang Kai-shek'in iktidarının son on yılında ve oğlu Chiang Ching-kuo döneminde Tayvan ekonomisi yıllık yaklaşık yüzde 10 oranında büyümüştür. Buna karşılık 2002 yılında GSMH yüzde 3.5'in biraz üzerinde büyürken işsizlik yüzde 4'ün üzerinde seyretmiştir. Muhalefet Tayvan'ın "ekonomik mucizesini" kendilerinin inşa ettiğini ve Chen'in bunu yok ettiğini söylemiş ve bu söyleme halkı inandırmıştır (Copper, 2008, s. 181-182).

2008 yılı mayıs ayında Taypey Bölge Savcılık Ofisi savcılarını Başbakan Yardımcısı Chiou I-jen, Dışişleri Bakanı James C. F. Huang ve Savunma Bakan Yardımcısı Ke Cheng-heng'in ofislerinde ve resmi konutlarında arama yaparak Papua Yeni Gine ile diplomatik ilişkilerin tesis edilmesi için aracılara gönderilen yaklaşık 25 milyon ABD Dolarının kaybolması hakkında soruşturma başlatmışlardır. Bahsi geçen soruşturmaya tabi tutulan hükümet yetkilileri görevlerinden ve DPP'den istifa etmiştir. Yargının ilk kez Yürütme Meclisi'nde arama yapması tüm ülkede şok etkisi yaratmıştır (Taiwan High Prosecutors Office, 2020). Chen, 1994-2004 yılları arasındaki seçim kampanyaları için yapılan bağış gelirlerini beyan etmediği ve eşinin yaklaşık 30 milyon ABD Dolarını yurtdışına kaçırdığı konusunda özür dilemiştir. Tekerlekli sandalyeye mahkum eşi Wu Shu-jen'in 2006 yılında zimmetine para geçirme suçlamasıyla karşı karşıya kalması ve bunu Chen'e söylememiş olması daha sonra ortaya çıkmıştır. İsviçre yetkililerinden gelen bir mektup, Chen'in oğlu ve gelininin haklarında çıkan kara para aklama suçlamasıyla arandıklarını belirtmiştir. Chen'in damadı da kendisine veya üçüncü şahıslara fayda sağlamak amacıyla sermaye piyasası araçlarının değerini değiştirebilecek gizli bilgileri

kullanarak sermaye piyasasında alım satım yaptığı için hapse atılmıştır. Chen'in 20 Mayıs'ta başkanlık dönemi sona erince yargı dokunulmazlığını kaybetmiştir. 11 Kasım'da Yüksek Savcılık Özel Soruşturma Birimi tarafından kelepçelenerek gözaltına alınmış ve ertesi gün yolsuzluk, devlet malını zimmetine geçirme ve kara para aklama suçlarından tutuklanmıştır. DPP, 22 Kasım'da binlerce kişinin katılımıyla bir protesto yürüyüşü düzenlemesine rağmen, çoğu Tayvanlı'nın gözündeki Chen Shui-bian büyük bir değer kaybetmiştir (Gold, 2009, s.93-94).

Ulusal kimlik konusu uzun süredir Tayvan'ın ana bölünme çizgisini belirlemektedir ve Chen bu durumu başlatmamış olsa da görev süresi boyunca bu durumu daha da karmaşık hale getirdiği bilinmektedir. Chen'i diğer bazı siyasi aktörlerden ve iç muhalefetten ayıran şey, "belirli bir Tayvan ulusal kimliği üzerinde ısrar etmesi"dir. Chen, Tayvan'ın bağımsızlığına dair önceki taahhütlerini rafa kaldırmış olsa da Tayvanlı bir kimlik geliştirme tercihinin açıkça sürdürmüştür. Tayvanlı kimliği, yerel bağlamda etnik bir ayrım unsuruna sahip olmakla birlikte, Tayvan'ın Çin'den farklılığını vurgulama veya güçlendirme çabalarının temelini oluşturmaktadır. Bu farklılık, Tayvan'da yaşayan çeşitli etnik grupların topluluğuna ve adını Çin Halk Cumhuriyeti'nden oldukça farklı kılan tarihsel ve kültürel özelliklere dayanmaktadır. Tayvan'ın demokrasi deneyimi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin düşmanlığı, özellikle güç kullanımından vazgeçmeyi reddetmesi ve Tayvan'ın uluslararası alandaki faaliyetlerini kısıtlamaya yönelik saldırgan çabaları, Tayvanlı birçok insanın adanın ekonomik gelişim seviyesi ve liberal demokrasi olarak statüsünün uyumlu olduğuna inanmasına yol açmıştır (Sullivan ve Lowe, 2010, s.624).

3.4.3. Ma Ying Jeou Dönemi (2008-2016)

Ma Ying-jeou'nun 2008 Tayvan Başkanlık seçimlerindeki zaferinin ardından Tayvan ve Çin arasındaki ilişkiler olumlu yönde bir ivme kazanmıştır. Chen Shui-bian ve DPP'nin iktidardan uzaklaştırılması, Tayvan'ın bağımsızlığını savunanların boğazlar arası ilişkilerde tek taraflı değişiklik yapma girişimlerinin önüne geçmiş ve askeri müdahale olasılığını önemli ölçüde azaltmıştır. Yeni Tayvan Cumhurbaşkanı'nın daha uzlaşmacı bir yaklaşım benimsemesiyle birlikte, Tayvan ve Çin arasında kalıcı bir barışa doğru küçük ama önemli adımlar atılmaya başlanmıştır. Ma liderliğindeki KMT Hükümeti, boğazlar arası iş birliğinin her iki taraf için de neredeyse tartışmasız olduğu alanlarda, uzun süredir ertelenen Üç Bağlantı (doğrudan posta, ulaşım ve ticaret) gibi anlaşmalara hızla imza atmıştır (Smith, 2010, s.58). Ekonomik ve mali ilişkilerin tamamen normalleştirilmesine yönelik müzakerelerin yanı sıra, bu yakınlaşma açıkça

siyasi anlaşmaları da içermektedir. Çin, 2009 yılında Tayvan'ın Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) Cenevre'deki yıllık yönetim kurulu toplantısında gözlemci statüsü kazanmasını desteklemiştir. Ayrıca, her iki taraf da Tayvan'ın Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü (ICAO) gibi diğer BM organlarında rol almasını desteklemektedir. Pekin, Tayvan'ın kalan yirmi üç diplomatik müttefikini izlemekten kaçınmış ve Tayvan, yıllardır süregelen BM üyeliği talebinden ilk kez vazgeçmiştir (Chen, 2013, s.26-27).

Değişen siyasi, ekonomik ve askeri koşullar Çin ve Tayvan'ı Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana boğazlar arası ilişkileri belirleyen önceliklerden farklı bir öncelikler dizisi benimsemeye zorlamıştır. Tayvan için Anakara ile daha yakın bağlar kurmak, esasen Ada'nın ekonomisini canlandırmaya yönelik pragmatik bir hamle olmuştur. Ma, durgun bir ekonominin sözde kurtarıcısı olarak iktidara gelmiş ve '6-3-3' gündemini uygulama sözü vermiştir. Buna göre; Tayvan'da 2008 yılı itibarıyla %6 GSYİH büyümesi, 2012 itibarıyla %3'ün altında işsizlik ve 2016 yılına kadar kişi başına düşen GSYİH 30.000 ABD Doları olacaktır. Küresel Finans Krizi, Ma'nın planlarını alt üst etmiş, Tayvan'ın ihracata bağımlı ekonomisine ağır bir darbe indirmiştir. 2009 yılında Ada ekonomisi %1,9 oranında daralarak 1951'den bu yana en keskin düşüşünü yaşamıştır. Dördüncü çeyrekte Anakara'daki ekonomik toparlanmanın Ada'nın ürünlerine olan talebi arttırması bu rakamı çok daha düşük seviyelerden kurtarmıştır. Yüksek teknoloji ihracatı ve ekonomi %9,2 oranında artmıştır. Küresel Finans Krizi, Tayvan'ın Çin pazarının gücünden yararlanmak için boğazlar arası bağları güçlendirme konusundaki aciliyet duygusunu yenilemiştir (Gold, 2010, s.65-66).

Ma Ying-jeou'nun 2008-2016 yılları arasındaki sekiz yıllık Tayvan Başkanlığı Dönemi, ÇHC ile Boğazlar arası iş birliği konusunda geniş bir anlaşma yelpazesinin hızla sonuçlandırılmasına yardımcı olmuştur. Ancak ÇHC ile daha yakın ilişkiler ve Anakara'nın Tayvan ekonomisinde artan etkisi, halkın tepkisini çekmiş ve 2014 yılında Yasama Meclisi bir grup öğrenci tarafından 24 gün işgal edilmiştir. "*Ayçiçeği Hareketi*" gençlerin ve öğrencilerin bir hareketi olarak başlamış ve sonrasında çok daha geniş kitlelerin hareket etmesine yol açmıştır. Hareket, Tayvan siyasetinde sınıfsal sorunlardan ziyade ulusal meseleler ve Tayvan'ın Çin ile ilişkilerini ön plana çıkarmıştır. Bu süreç, ABD yanlısı, kapitalist sınıfın liberal kanadı ve onların siyasi partisi olan DPP'nin lehine sonuçlanmıştır (Taiwan: 7 years since the Sunflower Movement, 2021). Bu süreç, Tayvan toplumunda hem ayrı bir Tayvanlı kimliğinin güçlenmesini hem de Boğazlar arası ilişkilerde statükonun korunmasını desteklemeyi ve aynı zamanda eşcinsel evlilik, yeşil enerji gibi sosyal ve çevresel konulardaki bölünmelerin yarattığı gerginliği ve endişeleri de daha görünür kılmıştır. Bu dönem aynı zamanda Chen Shui-bian

Dönemi'nin sert siyasi atmosferinin ardından daha birleşik ve uyumlu bir hükümete doğru geçişi işaret etmiş ancak uzun süredir devam eden KMT içindeki ayrılıklar ve Yasama Meclisi'nin merkeziyetçi olmayan yapısı, özellikle Başkan Ma'nın ikinci döneminde yönetimi zorlamıştır. Ma döneminde Tayvan'ın kalkınmacı devlet mirasının ötesine nasıl geçileceği konusunda bir fikir birliği oluşturulamamıştır. Yurtiçindeki ekonomik liberalleşme ve küresel ekonomiye daha fazla entegrasyon planları kısmen uygulanabilmiş; ancak artan ekonomik eşitsizlik, yükselmeyen maaşlar, ÇHC pazarına artan ekonomik bağımlılık ve ücretli çalışanlara göre yatırımcıları ve şirketleri kayıran çarpık vergi sistemi konularını görmezden gelinmiş veya ele almakta zorlanılmıştır (Sullivan, 2015, s.578).

Ma 2008'de iktidara geldikten sonra KMT, geleneksel Çin milliyetçiliğini, Çin ulusunun/ırkının (*zhonghua minzu*) birliğini ve gelecekteki birleşmesini bir kez daha ideolojik söyleminin merkezine yerleştiren bir politika izlemiştir. Ma, Taypey'in 1949'dan beri Tayvan'ın geçici başkenti olduğu ve birleşmenin hızla gerçekleşmesi gerektiği şeklindeki Pan Mavi görüşü desteklemese de kendisi ve KMT Çin kültürü ve kimliğinin merkeziliğini yeniden tesis etmeye çalışmış ve kendi Çin milliyetçiliği markaları ile yerel Tayvanlı kimliği ve seçmenleri geliştirme ihtiyacı arasında gerilim yaratmaya katkıda bulunmuştur. Başka bir deyişle, Ma ve KMT'nin yeni söylemi, resmi hedefleri olan Tayvanlıları yeniden bir araya getirmek yerine, toplumda yeni fay hatları yaratmıştır (Cabestan, 2017, s. 49-51). KMT-ÇKP ilişkilerindeki samimiyet, Tayvanlılar arasında Ma'nın yakınlaşma politikasına yönelik şüphelerin artmasına neden olmuş ve bu şüphe hem DPP hem de KMT seçmenleri arasında dolaşmaya başlamıştır. 2008-2016 yılları arasında, doğrudan hava ve deniz bağlantılarının kurulması, yirmi üç anlaşmanın imzalanması ve adaya yapılan Çinli turist ziyaretlerinin sayısının artması (2015 yılında 4,3 milyondan fazla) da dahil olmak üzere, Boğaz'da eş benzeri görülmemiş gelişmeler yaşanmıştır. Bu gelişmelerin sadece iki hükümet değil, iki toplum arasındaki etkileşimi de derinleştirdiği açıktır. Ancak bu gelişmeler Tayvanlıların, Tayvan'ın Hong Kong olmadığı ve "tek ülke, iki sistem" çerçevesinde gerçekleştiği sürece ÇHC ile yeniden bütünleşmeyi kabul eden eski İngiliz kolonisinin aksine, Tayvan'ın kendi rızası olmadan geleceğine karar verilemeyecek de facto egemen bir devlet olduğunu tekrar göstermiştir. Genç neslin ekonomik fırsatları Çin'de görmesi, Tayvan'ın Çin ekonomisine bağımlılığını artırmış ve kimlik meselesi ile ekonomik çıkarlar arasında denge kurma ihtiyacını doğurmuştur. Tayvanlı kimliği güçlenirken, Çin ile ekonomik bağımlılığının artması Tayvan'ın bağımsızlık arayışını sınırlandırmaya başlamıştır (Muyard, 2010, s. 7-8).

3.4.4. Tsai Ing Wen Dönemi (2016-)

Tayvan yerel kimliğini benimsemiş, varlıklı, Hakka kökenli (Karluk, 2018, s.64) bir ailenin çocuğu olarak 1956'da yılında Taipei'de dünyaya gelen Tsai Ing-wen, Tayvan siyasetinin önde gelen isimlerinden biridir. Ulusal Tayvan Üniversitesi, Cornell Üniversitesi Hukuk Fakültesi ve Londra Ekonomi ve Siyaset Bilimi Okulu (LSE) gibi prestijli eğitim kurumlarından hukuk alanında aldığı derecelerle etkileyici bir akademik geçmişe sahiptir. Tayvan'ın önde gelen üniversitelerinde profesör olarak görev yapmış ve Tayvan'ın ticaret müzakerelerinde kilit bir rol oynayarak ülkenin Dünya Ticaret Örgütü'ne katılımına katkıda bulunmuştur. Tsai, 2012 yılında DPP'den Tayvan'ın ilk kadın başkan adayı olmuş, 2016'da ise Tayvan'ın 14. dönem başkanı seçilerek Tayvan tarihindeki ilk kadın devlet başkanı ve Asya'da siyasi bir aile geçmişi olmayan ilk kadın devlet başkanı unvanlarını kazanmıştır ("President Tsai," t.y., par. 1-7).

2016 yılı başkanlık ve yasama seçimlerinde Tsai oyların %56'sını alarak seçimleri kazanmış ve DPP, 113 sandalyenin 68'ini alarak ilk kez KMT'ye karşı Yasama Meclisi'nde çoğunluğu sağlamıştır. Bu sonuçlar, CSSTA ve Mal Ticareti Anlaşması gibi önemli tasarıların artık DPP'nin denetimindeki yasama meclisinden geçme ihtimalini büyük ölçüde azaltmıştır. Tsai, Çin ile karşılıklı kazan – kazan ilişkisinin devam edeceği sözünü vermiştir. (Dittmer, 2017, s.290). Tsai, başkanlık yemin töreninde Pekin Hükümeti'nin kırmızı çizgisi olan "1992 Mutabakatı" ifadesini kullanmaktan kaçınmış ve bunun yerine "1992 yılında Hong Kong'da taraflar (Tayvan ve Anakara Çin) arasında yapılan müzakereye saygı duyuyorum" demiştir (Chen ve Cohen, 2018, s.23).

2016 seçim sonuçlarıyla birlikte hem adaylar hem de seçmenler arasında güçlü bir sivil toplum katılımı ve geniş bir taban temsili gözlemlenmiştir. Üç büyük siyasi parti olan KMT, DPP ve Önce Halk Partisi'nin (PFP) cumhurbaşkanı adaylarının bulunduğu seçime toplam 18 siyasi parti katılmıştır. Bu seçimlerde, bağımsız adaylar da dahil olmak üzere 556 aday yasama meclisi üyelikleri için yarışmış ve sonuç olarak, Yeni Güç Partisi (NPP) adında yeni bir siyasi parti ortaya çıkmış ve KMT veya DPP ile uyumlu olmayan bir "üçüncü güç" olarak nitelendirilmiştir. NPP, üç bölge ve iki genel yasama meclisi sandalyesi kazanarak Tayvan yasama meclisinde beş sandalye elde etmiştir. NPP'nin kurucuları arasında Ayçiçeği Hareketi'nin liderleri olan popüler bir heavy metal grubunun baş vokalisti Freddy Lim ve hukuk profesörü Huang Kuochang da yer almaktadır. NPP, başkanlık seçimi oylarının yüzde 6

kazanarak Tayvan yasama meclisinde üçüncü büyük parti konumuna yükselmiştir (Wang, 2016, s.2-3).

2015'in son iki çeyreğinde ve 2016'nın ilk çeyreğinde GSYH'nin düşüş göstermesiyle ekonomik büyüme belirgin bir şekilde yavaşlamış ve Tayvan resesyona girmiştir. Artan ekonomik refah sorunları özellikle gençler ile alt ve orta gelirli sınıfların önemli gündem maddesi haline gelirken, Boğazlar arası ilişkilerdeki kırılganlık endişeleri de bir başka sorun teşkil etmiştir. KMT iktidarında ılımlı bir şekilde seyreden Boğazlar arası ilişkiler, özellikle Anakara ekonomisinin son dönemde yavaşlama göstermesiyle birlikte, Boğazlar arası ekonomik ticaret ve yatırım ilişkilerine aşırı bağımlılığın, Tayvan'ı Çin ekonomisinin iniş çıkışlarına maruz bıraktığını ve kırılganlığını arttırdığı düşünülmektedir. Ayrıca, Tayvan'ın anakaradaki yatırımlarının bir sonucu olarak; Çinli şirketlerin küresel tedarik zincirinde, özellikle bilgi ve iletişim teknolojisi sektörlerinde Tayvanlı şirketlerin yerini almaya başladığı ve bu durumun Tayvanlı şirketlerin kâr oranlarını azalttığı ve Çin'e yapılan ihracatlarını düşürdüğü bilinmektedir (Liao, 2016, s.46-47).

Bu ekonomik ortamda, Tsai Yönetimi'nin önceliği; yenilikçi, sürdürülebilir, istihdam ve eşit haklar sağlayan yeni bir kalkınma arayışı olmuştur. Bu nedenle DPP yönetimi Tayvan'ın kendi yüksek kalitedeki insan kaynaklarını geliştirmeyi ve kullanmayı, Tayvan'ın farklı şehirlerinde bilgi teknolojisi, biyoteknoloji, yenilenebilir enerji, akıllı cihazlar ve savunma alanlarında yenilikçi endüstriler yaratmayı ve teşvik etmeyi önermiştir. Ayrıca, tek bir ülke pazarına bağlı kalmaktan kaçınarak, Trans-Pasifik Ortaklığı (TPP) ve Bölgesel Ekonomik İş Birliği Ortaklığı (RCEP) gibi çok taraflı serbest ticaret anlaşmalarına da aktif katılarak Tayvan'ın ekonomik bağlarının çeşitlendirilmesi amaçlanmıştır (Abb ve Yang, 2018, s.90-91).

Tayvan'ın sosyal güvenlik sistemini güçlendirmek, Tsai'nin bir diğer öncelikli konusu olmuştur. Başkan Yardımcısı Chen Chien-jen başkanlığında bir Emeklilik Reformu Komitesi kurulmuş ve ileri yaştaki vatandaşların uzun vadeli bakım sorununa çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Tayvan'ın yerli (aborijin) nüfusunun karşılaştığı sorunlar da dahil olmak üzere sosyal adalet ve hukuk konuları da ele alınmıştır. Başkan Tsai bir "Gerçek ve Uzlaşma Komisyonu" kurup geçmiş hükümet ihlallerini ve tarihsel trajedileri araştırıp; gerçeği keşfedip yaraları sarmayı ve böylece Tayvan'ı geçmişiyile barışık bir şekilde sağlam adımlarla ileriye taşımayı hedeflemiştir (Taiwan Today, 2016).

Başkan Tsai, bölgesel barış ve istikrarı destekleme ve Boğazlar arası ilişkileri yönetme konusuna da önem vermiştir. Güneydoğu Asya ülkeleri ve Hindistan gibi bölgelerin kalkınmasıyla yakından ilgilenilmiştir. Tsai, Tayvan'ın egemenliğini ve topraklarını koruma sorumluluğunun bilincinde olduğunu yineleyerek, ancak anlaşmazlıkların bir kenara bırakılarak

ortak kalkınmanın mümkün olabileceğini dile getirmiştir. Boğazlar arası ilişkilerde hükümetin barış ve istikrarı korumak için çalışacağını ve Tayvan Boğazı boyunca iletişim ve diyalog mekanizmalarının açık olduğunu belirtmiştir (Jiang, 2017, s.29-31).

Tsai Ing-wen, 20 Mayıs 2020 tarihinde ikinci kez Cumhurbaşkanı seçilmiştir. 2020 yılındaki yemin töreni konuşmasında bir ara dönem raporu olarak yönetiminin dört yıl önce ana hatlarını çizdiği hedeflerde kaydettiği ilerlemenin bir muhasebesini ve hali hazırda var olan projelerin nasıl geliştirileceğine dair bir plan sunmuştur. Konuşmasını Boğazlar sorununa değinerek şöyle sonlandırmıştır:

" Boğazlar arası ilişkiler tarihi bir dönüm noktasına ulaşmıştır. Her iki tarafın da uzun vadede bir arada yaşamanın bir yolunu bulma, düşmanlık ve farklılıkların artmasını önleme görevi bulunmaktadır. Değişen koşullar karşısında ilkelerime sıkı sıkıya bağlı kalacak, sorunları çözüme kavuşturmak için şeffaf bir tutum benimseyecek ve Cumhurbaşkanı olarak sorumluluklarımı yerine getireceğim. Boğazın diğer yakasındaki liderin de aynı sorumluluğu üstleneceğini ve Boğazlar arası ilişkilerin uzun vadeli gelişimini birlikte istikrara kavuşturmak için bizimle birlikte çalışacağını umuyorum." (Tsai, 2020; aktaran Bush, 2020)

Tayvan'ın 2002-2004 yılları arasında ortaya çıkan SARS salgını nedeniyle edindiği tecrübeleri, COVID-19 salgınında efektif olarak kullanmış olması ve gösterdiği örnek nitelikteki başarılı mücadelesi, Tsai'ın siyasi açıdan kazanç sağlamasına yardımcı olmuş ve yapılan kamuoyu yoklamalarında oy oranı %70'lere çıkmıştır. Tayvan halkı genellikle ülkenin uluslararası profiline ve statüsüne katkı sağlayabilen liderlere olumlu bakmaktadır. Ayrıca, Çin'in Tayvan'ın WHO ile ilişkisine yönelik baskıcı tavrı, Tsai'nin eleştirel olduğu Çin politikalarını destekleyen bir platformda kazandığı seçimi pekiştirmektedir (deLisle, t.y.).

Tsai bir dünya vatandaşı olarak diplomatik ve küresel meselelere katkıda bulunmak gerektiğini ifade etmiş ve Tayvan'ın evrensel değerlere, barışa, özgürlüğe, demokrasiye ve insan haklarına olan bağlılığını yinelemiştir. ABD, Japonya ve Türkiye gibi dost demokrasilerle ilişkilerin derinleştirilmesi gerektiğini ve Avrupa ile çok yönlü iş birliğinin sağlanmasını vurgulamıştır. Hükümet ayrıca küresel çapta enerji, çevre ve iklim sorunlarıyla mücadele için önlemler almaya devam etmektedir. Tıbbi yardım, salgın ve hastalıkları önleme, terörle mücadele ve uluslararası suçlar gibi küresel konularda insani yardım dahil olmak üzere desteklerini sürdürmektedir (Wang, 2016, s.9). Toplumsal cinsiyet eşitliğinin ilerici politikalarla desteklenmesi gerektiğini kabul eden Tsai, Tayvan yasa ve politikalarını gözden

geçirip uluslararası standartlara taşımış ve 2019 yılında kadın ve erkek için eşcinsel evliliği yasal hale getirmiştir. 2023 yılından itibaren de eşcinsel çiftlerin evlat edinmesi kanunla onaylanmıştır. Böylelikle Tayvan, Asya'da eşcinsel evliliği yasal kılan ilk ülke olmuştur (Nikkei Asia,2023).

Tsai Ing-wen döneminde, Çin ile ilişkiler dengelenmeye çalışılırken Tayvan'ın benzersiz kimliğini ve değerlerini koruma gerekliliğine de önem verilmiştir. Tsai'nin liderliğinde, Tayvan'ın ulusal kimliğini güçlendirmek ve teşvik etmek amacıyla çeşitli adımlar atılmıştır. Tayvan'ın kültürel çeşitliliğini, demokrasisini ve özgün değerlerini vurgulamak için uluslararası platformlarda çaba göstermiştir. Bu strateji, özellikle önceki Ma Ying-jeou yönetimi dönemindeki Çin'e yaklaşma politikalarının aksine, Tayvan'ın ayrı kimliğini ve özerkliğini öne çıkarma amacını taşımaktadır. Tsai'nin politika ve söylemleri, Tayvan'ın Çin'den ayrı bir varlık olduğunu vurgulama ve bu farklılığı koruma amacını taşımaktadır. Tayvan'ın uluslararası organizasyonlara ve etkinliklere kendi adıyla katılması, Tayvan'ın bağımsız kimliğini küresel sahnede tanıtmayı amaçlamaktadır. Ayrıca, Tsai yönetimi Tayvan halkında gurur ve aidiyet duygusu oluşturma çabalarına odaklanmıştır. Tayvan kültürünü, tarihini ve başarılarını vurgulayarak Tayvanlıların kendi kimliklerine sahip bir ulus oldukları fikrini pekiştirmiştir. Ancak bu Tayvanlı kimliği vurgusu zorluklarla karşılaşmıştır. Çin, Tayvan'ın ayrı bir devlet olarak tanınmasına karşı çıktığı için diplomatik gerginliklere yol açmıştır. Ayrıca, Tsai'nin Tayvanlı kimliği güçlendirme çabaları, bazı kesimlerin ekonomik ilişkilere öncelik verdiği Tayvan içinde tartışmalara neden olmuştur (Lewis, 2019, s. 542-544).

4. BÖLÜM: TAYVAN BAĞLAMINDA TEK ÜLKE, İKİ SİSTEM POLİTİKASI GÖRÜŞLER ve TARTIŞMALAR

“Tek Ülke İki Sistem” politikası, Çin – Tayvan ilişkilerinde yıllardır tartışmalı bir konu olarak süregelmektedir. Tayvan'ı Anakara Çin ile birleştirmeyi hedeflerken, Tayvan'ın mevcut sistemlerini koruma taahhütü taşıyan bu politika, farklı görüşleri de beraberinde getirmektedir. Bir kısım Tayvan Boğazı'na sağlayacağı ekonomik faydaları ve istikrarı vurgularken, bir kısım da egemenlik ve özerklik kaygılarını dile getirmektedir. ABD ve uluslararası toplum, Tayvan'ın demokrasisini desteklerken, açık diyaloglar ve karşılıklı anlayışa vurgu yapmaktadır. Tayvan için bu politikanın sonuçları özellikle egemenlik, yönetim ve kimlik konuları açısından önem teşkil etmektedir.

4.1. Çin'in Bakış Açısı

Mao Zedong'a göre Çin'deki devrimi; demokratik ve sosyalist devrim olmak üzere iki aşamalı olarak düşünmek mümkündür. İlk aşama 1949'da Milliyetçi hükümetin yerini sosyalist bir hükümete bırakmasıyla temel olarak tamamlanmıştır. Bu aynı zamanda ikinci aşamanın da başlangıcı olmuştur. 1950'den itibaren, kapitalizmin kalıntılarını ortadan kaldırmak ve sosyalist yapılanmanın önünü açmak için bir dizi kampanya (Beş Büyük Hareket ve Üç Büyük Dönüşüm) başlatılmıştır. ÇKP'ye göre bu süreç 1958'de "Üç Kızıl Bayrak" hareketiyle başlamıştır. Yeni sistem, kolektif mülkiyeti, emek gücünün sömürülmemesi, toplumsal farklılıkların ortadan kaldırılması ve ekonominin kendi kendine yetmesi gerektiği fikrine dayanmaktadır. Kapitalizmin geri dönebileceği kaygısı hem Mao'nun Sosyalist Eğitim Hareketi hem de Kültür Devrimi'nin arkasında yatan ana itici güç olmuştur (Tsai, 1999, s.22-25).

ÇKP'nin iktidarı kazanmasının ardından ulus inşa sürecinin tek istisnası Tayvan olmuştur. Çünkü Tayvan 1945'ten itibaren KMT tarafından kontrol edilmektedir. Geçtiğimiz yıllar boyunca, Tayvan Boğazı'nda farklı siyasi rejimlere sahip iki Çin toplumu bulunmaktadır. Anakara'nın perspektifine göre; Tayvan'da yaşayan insanlar ya da Tayvanlılar olarak adlandırılanlar, Han Çinlilerinin ezici çoğunluğu ve Çin ulusu içindeki elli beş azınlık etnisiteden biri olarak kabul edilen Tayvan yerlilerinin küçük bir yüzdesi de dahil olmak üzere, elbette "Çinlilerin" bir parçasıdır (Lin, 2017, s. 75).

Pekin Hükümeti; Tayvan, Hong Kong ve Makao'nun Çin'in ayrılmaz bir parçası olduğunu ve tüm Çinlilerin ortak arzusunun barışçıl bir yeniden birleşme olduğunu belirtmektedir. Deng

Xiaoping'in liderliğinde "Tek Ülke, İki Sistem" kavramı geliştirilmiş ve Tayvan'ı anavatana barışçıl yollarla yeniden birleştirmek için öneriler sunulmuştur. Bu kavram, Tayvan'ın egemenliğini desteklerken özel koşullarının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. "Tek Ülke, İki Sistem" politikasının Çin'in sosyalist sistemi ile Tayvan'daki mevcut kapitalist sistem arasında bir denge oluşturması ve Tayvan'ın yaşam biçimini koruması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu politika uygulandığı takdirde; Çin nüfusunun dinamikleşmesine, Asya Pasifik Bölgesi'nin barışına ve kalkınmasına da olumlu etki etmesi beklenmektedir (Cabestan, 2000, s. 105-107).

"Tek Ülke, İki Sistem" politikasının birden fazla bileşeni bulunmaktadır. Ancak Çin tarafından bakıldığında temel kaygıları şu şekilde sıralanmaktadır (Tiexun, 2011, s.49-59):

- Tayvan, Hong Kong ve Makao sorunlarının tümü Çin'in egemenliğine ve toprak bütünlüğüne zarar veren tarihi köklere sahiptir. Yeniden birleşme; Tayvan, Hong Kong ve Makao sorunlarının çözümüne yönelik çabaların özüdür ve ulusal egemenliğin ve toprak bütünlüğünün korunması için kaçınılmaz bir politika tercihidir. Tayvan, Hong Kong ve Makao anavatanla yeniden birleştirilmelidir ve bu konuda taviz verilmesine yer yoktur. Tereddütsüz savunulan temel görüş ulusal egemenliğin kutsallığıdır.
- Deng Xiaoping, 2 Eylül 1986'da bir röportaj sırasında ABD'li gazeteci Mike Wallace'ın Tayvan'ın anakara ile yeniden birleşmesi ile ilgili sorusuna verdiği yanıtta şu yorumu yapmıştır:

"Her şeyden önce, bu ulusal bir sorundur, bir ulusal duygu sorunudur. Çin ulusunun tüm üyeleri Çin'in yeniden birleştiğini görmek istiyor. Şu anki bölünmüşlük durumu ulusal duygularımıza aykırıdır." (University of Washington, 2016:20)

Ulusal duygu ve halkın ortak arzusu, Çin hükümetinin ulusal yeniden birleşmeye yönelik muazzam çabalarını kararlılıkla sürdürmesinin ve yenilikçi "Tek Ülke, İki Sistem" kavramını önermesinin nedenidir.

- Tarihi nedenlerden ötürü Çin'in kutsal toprakları olan Tayvan, Hong Kong ve Makao 1980'lere kadar anavatana iade edilmemiştir. Bu bölünme durumunun mümkün olan en erken zamanda sona erdirilmesi ve tam bir ulusal yeniden birleşme ve toprak bütünlüğü, Hong Kong, Makao ve Çin'in diğer bölgeleri de dahil olmak üzere tüm Çinliler tarafından paylaşılan ortak bir istektir.
- Tayvan yurttaşları ve dünyanın dört bir yanındaki deniz aşırı Çinliler, Çin ulusunun genç ve dinamik hale gelmesi için ideal bir temel oluşturacaktır. Çin ancak tam bir ulusal

birleşmeyi başararak, ulusal egemenlik ve toprak bütünlüğüne yönelik altta yatan tehdidi tamamen ortadan kaldırabilir, Çin ulusunu bir bütün olarak gerçekten birleştirebilir, ulusal zafer yaratabilir ve ulusal egemenliğini gerçekten koruyabilir. Tam bağımsızlık sağlanırsa ancak o zaman Çin Ulusu 1840'tan sonra bir asırdan fazla bir süre boyunca kendisine yaşatılan utanç ve aşağılanmayı tamamen telafi edebilir ve dünya ulusları arasında gururla ayakta durabilir.

- "Bir Ülke, İki Sistem" politikası bütünüyle ulusal birlik ilkesiyle uyumludur. Hong Kong Özel İdari Bölgesi ve Makao Özel İdari Bölgesi Temel Kanunları, başlangıç kısmında ulusal birlik ve toprak bütünlüğünün korunmasının, uluslararası hukukun üstünlüğünün muhafaza edilmesinin, Hong Kong ve Makao'nun refahı ve istikrarı için ÇHC, Hong Kong ve Makao'da ÖİB'lerin kurulmasına ve bunun "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesi altında yapılmasına karar vermiştir. Ayrıca Hong Kong ve Makao'da sosyalist sistem ve politikalar uygulanmayacağı belirtilmektedir.

Xi Jinping, 13 Mart 2023'te 14. Ulusal Halk Kongresi'ni kapatırken Tayvan'daki "bağımsızlık yanlısı" etkilere karşı çıkılması gerektiğini vurgulamıştır. Xi, delegelere yaptığı konuşmada "ulusal yeniden birleşme" ihtiyacını "ulusal gençleşmenin özü" olarak tanımlamış ve Tayvan'ın Çin ile ilişkisi konusunu yeni siyasi dönemin odak noktası olarak belirlediklerini ifade etmiştir. *"Dış güçlere ve Tayvan'ın bağımsızlığına yönelik ayrılıkçı faaliyetlere aktif olarak karşı çıkmalıyız. Ulusal gençleşme ve yeniden birleşme davasını sarsılmaz bir şekilde ilerletmeliyiz,"* diyen Xi "boğazlar arası ilişkilerin barışçıl gelişimini teşvik etme" ihtiyacını da vurgulamıştır (Xi Jinping vows to oppose Taiwan, 2023).

Pekin'in 2023'te Tayvan siyasetiyle ilgili riskleri yönetmeye ve fırsatları değerlendirmeye çalışacaktır. Özellikle de Ocak 2024'te Ada'nın cumhurbaşkanlığı seçimi, Tayvan'ın Çin politikası üzerinde önemli etkileri olması beklenmektedir. Her iki etken de Pekin'in adaya yönelik saldırgan tutumunu yumuşatmasını zorlaştıracak, ancak ÇKP'yi de gerilimin kontrolden çıkmaması için daha dikkatli olmaya itecektir. Bu gelişmelere karşı Çin'in gelecek birkaç yıl içinde Tayvan'a karşı işgal girişiminde bulunabileceği konusunda endişeleri anlaşılabilir olsa da Tayvan Boğazı'ndaki değişen dinamikler nedeniyle ÇKP uzun vadeli bir strateji izlemekte ve henüz askeri güç kullanmaya hazır olmadığı bilinmektedir (Cunningham, 2023, s. 6).

4.2. Tayvan'ın Bakış Açısı

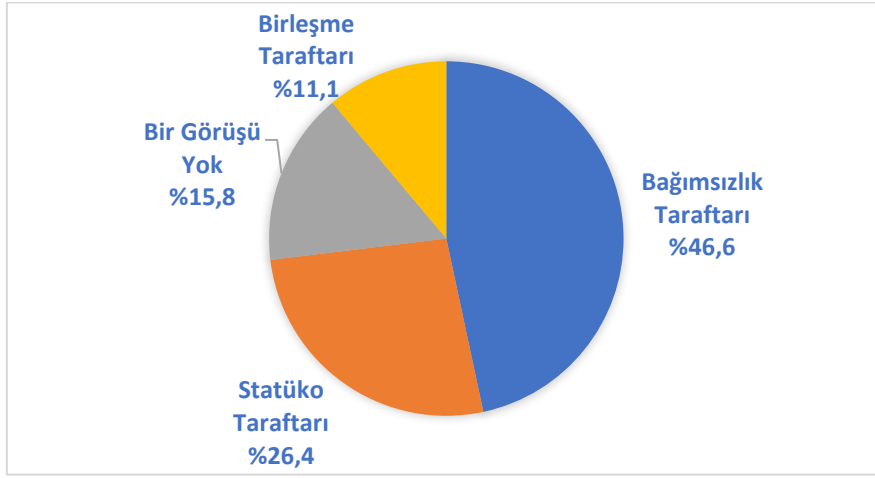
Pekin'in Tayvan ile yeniden birleşme yaklaşımı askeri baskı ve barışçıl bir teşvik kombinasyonunu içermektedir. Baskı; güç kullanımı veya tehdidine dayanırken, barışçıl teşvik Tayvan'ı bağımsızlık arayışından vazgeçirmek için siyasi müzakereleri, ekonomik alışverişleri ve kültürel bağları vurgulamaktadır. Pekin'in stratejisi iç ve uluslararası faktörlere bağlı olarak zorlama ve teşvik arasında gidip gelmektedir. Bu salınım, Pekin ve Taypey boğazlar arası ilişkilerini müzakere edip istikrara kavuşturamazsa barış ve zorlama döngüsüne yol açabilecek değişken bir dinamik yaratmaktadır (Zhao, 1999, s.495).

Çin, Tayvan Boğazı bölgesi boyunca "Tek Çin" ilkesini yeniden tanımlamak amacıyla kamu diplomasisi, ticari entegrasyon ve kimlik inşası çalışmalarını yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Son dönemde, artan sayıda insanın kendini sadece Tayvanlı olarak tanımlama eğilimi, bu çabaların arkasındaki temel motivasyonu oluşturmaktadır. Çin, bu değişen kimlik algısını dikkate alarak, bölgedeki siyasi ve toplumsal dinamikleri etkilemeye çalışmaktadır.". Bu amaçla, "iki kıyı, bir yakın aile" (*liangan yijiaqin*) ve "her iki tarafın da Çin Rüyasını gerçekleştirmesi" (*gongyuan zhongguomeng*) gibi yeni sloganlar, "Boğaz ötesi ortak kader topluluğu" (*liangan mingyun gongtongti*) ve "Çin ulusunun büyük gençleşmesi" (*zhonghua minzu de weida fuxing*) gibi mevcut siyasi terminolojilerin yanında kullanılmaya başlanmıştır (Chen, 2012, s. 845-847).

Tayvan'ın anakaraya yönelik politikasında değişim, Tayvanlı seçmenlerin tercihlerine ve Tayvan'ın siyasi liderlerinin tepkisine bağlı bulunmaktadır. Sürekli olarak yapılan kamuoyu yoklamaları, çoğu Tayvan seçmeninin bağımsızlık ilanı veya yeniden birleşme yerine statükonun korunmasını desteklediğini göstermektedir (Lin ve Wu, 2017, s. 86-87).

Tayvan Kamuoyu Vakfı'nın anket verilerine göre (17 Ocak 2021), ankete katılanların yaklaşık %26,4'ü statükonun korunmasını desteklemektedir. Ankete katılanların yaklaşık %46,6'sı bağımsızlığı, %11,1'i birleşmeyi nihai sonuç olarak desteklerken, %15,8'i ise bu konuda görüş bildirmemiştir (Lin ve Wu, 2017, s. 86-87).

Tablo 2. Tayvan'ın Birleşme ve Bağımsızlık Eğilimi⁴

Kaynak: Taiwan Public Opinion Foundation, 2021

Bu rakamlar Tayvanlıların nihai tercihlerini yansıtmamaktadır. Tayvanlı seçmenlerin, bağımsızlık (Çin'le muhtemel savaş) veya birleşme yönünde bir harekete (Tayvan'ın mevcut özerkliğini kaybetmesi olasılığı) katılımcıların algıladığı sonuçları destekleme olasılığı daha yüksektir. Kamuoyu statükoyu desteklese de bunun Tayvan'ın siyasi liderlerini ne derece kısıtladığı belirsizlik göstermektedir. Diğer taraftan da Anakara halkı Tayvanlı çoğunluğa yeniden birleşmeyi empoze etme veya halk desteğine sahip olmayan bir yeniden birleşme politikasını savunma konusunda da isteksiz olduğu görülmektedir (Kastner, 2015, s. 54-56).

Tayvan Boğazı, dünya üzerinde en gerilimli bölgelerden biri olma özelliğini korumaktadır ve öngörülebilir gelecekte bu durumun devam etmesi beklenmektedir. Pekin'in Tayvan'a yönelik saldırganlığı geçmişe dayansa da son yıllarda askeri provokasyonlarının yoğunluğu hızla artmaya devam etmiştir. Çin'in Tayvan hava sahasına yönelik saldırıları ve hava savunma tanımlama sahasına (ADIZ) yönelik ihlalleri artış göstermiş, Pekin'in ABD'nin ardından gerçekleştirdiği büyük ölçekli tatbikatlar endişe yaratmıştır. 2022 yılı sonunda ABD Temsilciler Meclisi Eski Başkanı Nancy Pelosi'nin Tayvan ziyareti ve ABD Hükümeti'nin Taipei'ye askeri ve silah yardımlarını arttırmasıyla tırmanan gerilimin ardından, Çin, Ada çevresinde büyük ölçekli askeri tatbikatlar gerçekleştirmiştir. Tayvan ise bu olaylar sonucunda zorunlu askerlik süresini 2022 sonuna kadar dört aydan on iki aya çıkarma kararını ve savunma seviyesini alarm durumuna çıkaracağını duyurmuştur (Cunningham, 2023, s. 4-5).

⁴ Bu tablonun başlığı ve içeriği ilgili kaynakta İngilizce olup yazar tarafından Türkçe'ye çevirilmiştir.

Pekin'in Tayvan'a karşı tutumu, uzun vadeli politikaları ve sahadaki gelişmelere taktiksel yaklaşımı büyük ölçüde tutarlılık göstermiştir. "Barışçıl Yeniden Birleşme" için kademeli bir plan, "Tek Ülke, İki Sistem" modeli ve "ayrılıkçı unsurların veya dış güçlerin" kırmızı çizgiyi aşması halinde askeri güce başvurulabileceği bu politikaların ana hatlarını oluşturmuştur. Tayvan'ın yaklaşımı ise yıllar boyunca değişkenlik göstermiştir. İlk olarak KMT adayı Ma Ying-jeou'nun 2008 yılında başkan seçilmesiyle sert yaklaşım yerini barış ve iş birliği dönemine bırakmıştır (Kastner, 2015, s. 57). Ancak Tsai Ing-wen'in 2016'da başkan seçilmesi, Pekin'in Tsai'a ve DPP'ye temelde güvenmemesine ve çatışmacı yaklaşımını yeniden benimsemesine neden olmuştur. Bu değişkenlik, Tayvan'ın artık askeri bir gerilim noktası olmadığı konusundaki bazı gözlemcilerin yanıldığını göstermektedir. 20 Mayıs'ta DPP'nden seçilen Tsai Ing-wen, başkanlık kampanyası sırasında "statükonun korunacağı" sözünü vermiştir. Ancak Pekin'in, statükoyu korumasının ön koşulu, "1992 Mutabakatı'nın" özünü yani Tayvan Boğazı'nın iki yakasının tek ve aynı Çin'e ait olduğunu kabul etmesidir. Tsai, Pekin'e güvence vermek için adımlar atmış olsa da henüz Çin'in taleplerini tam olarak karşılamadığı düşünülmektedir. Tsai ayrıca DPP iktidarı altında Boğazlar arası ekonomik ilişkilerin zarar görmeyeceği konusunda da kamuoyuna güvence vermeye çalışmıştır (Glaser, 2016, s. 2-3).

Tayvan'ın 2024 Ocak ayında yapılacak başkanlık ve yasama seçimlerinde Pekin, KMT'nin zaferini en az riskli sonuç olarak düşünmektedir. ÇKP ve KMT'nin tarihsel olarak düşman olduğu bir gerçektir ancak Çin, KMT'nin resmi bağımsızlık talebinde bulunmayacağına güvenmektedir (Chau, 2022). Pekin, son yedi yıldır izlediği yaklaşımın Ada yönetimi üzerinde etkili olduğuna inanmaktadır. Tsai Ing-wen, bağımsızlıklarına yönelik adımlara sürekli olarak karşı çıkmış ve KMT son iki yerel seçimde (2018 ve 2022) DPP'yi mağlup etmiştir. Tsai Ing-wen, 2018 yerel seçimlerinde DPP'nin büyük kayıplar yaşadığı bir dönemin ardından 2020'de Çin'in Hong Kong protestoları üzerindeki baskısından faydalanarak yeniden seçilmeyi başarmıştır. Tayvan'daki seçimler temelde iç meselelere dayanmaktadır ancak o dönemde Çin tehdidi büyük bir rol oynamıştır ve Pekin, bunun 2024'te tekrarlanmasını istememektedir. Çin'in 2023'te de Tayvan'a yaklaşımının genel olarak 2016'dan beri izlediği çatışmacı tutumunu sürdürmesi ancak gerilimin kontrolden çıkmamasına dikkat etmesi beklenmektedir. Pekin, uzun vadeli bir "Barışçıl Yeniden Birleşme" sürecine bağlı kalmaya devam etmeyi ve Tayvan'ın ÇKP'nin iddiasını ve kendi rejim meşruiyetini korumak için önemli olduğunu düşünmektedir (Cunningham, 2023, s. 6).

4.3. İş Birliği İçinde Bulunulan Ülkeler ve Örgütlerin Bakış Açısı

Neorealistler, bir devletin nihai hedefinin hayatta kalmak olduğunu ve diğer hedeflere ulaşmadan önce bunun sağlanması gerektiğini iddia etmektedir. Savunmacı neorealizm bağlamında, devletler düzensiz bir dünyada istikrarı korumak için mevcut güç dengesini muhafaza etme teşvikine sahiptir ve bu durum, devletleri dış tehditleri dengelemek için ittifaklar kurmaya yönlendirmektedir (Bloor, 2017, s. 12-15). Bu paradigma altında, bir devletin dış politikası ve uluslararası davranışı, ihtiyatlılık, ittifaklar kurma ve diğer devletlerle çıkar temelli etkileşim ile karakterize edilmektedir. Saldırgan realistler ise devletlerin sadece güç dengesinden memnun olmadıklarını ve uluslararası sistemde statükocu güçlerin yerinin olmadığını savunur. Onlara göre, devletler güçlerini rakipleri pahasına artırmak için güçlü teşviklere sahiptir. John Mearsheimer'a göre, "Bir devletin nihai hedefi sistemde hegemon olmaktır." Küresel hegemonya neredeyse imkansız olduğu için, büyük bir gücün iki hedefi vardır: Kendi bölgesinde hakimiyet kurmak ve diğer güçlerin başka bölgelere hâkim olmasını engellemek. Çin tehdidini öngörmek açısından uluslararası ilişkiler alanındaki teorisyenler genellikle bu realizm kolunu kullanır. Saldırgan realistlere göre ise Çin, askeri ve ekonomik gücünü artırarak Rusya ve Japonya'yı gölgede bırakmak ve Asya'da egemenlik kurmak için çaba harcamaktadır (Al-Rodhan, 2007, s. 45-47).

Mearsheimer, yaklaşan Çin tehdidinde dair öngörüsünü şu şekilde özetlemiştir:

“Amerika Birleşik Devletleri'nin yirmi birinci yüzyılın başlarında karşılaşılabileceği en tehlikeli senaryonun Çin'in Kuzeydoğu Asya'da potansiyel bir hegemon haline gelmesi olduğu açıktır. Elbette Çin'in potansiyel bir hegemon olma ihtimali, büyük ölçüde, ekonomisinin gelişmeye devam edip etmemesine bağlıdır. Hızla modernleşmektedir. Eğer bu gerçekleşir ve Çin sadece en ileri teknolojilerin önde gelen bir üreticisi değil, aynı zamanda dünyanın en zengin büyük gücü haline gelirse, bu zenginliğini büyük bir askeri makine inşa etmek için kullanacağı neredeyse kesindir. Dahası, sağlam stratejik nedenlerden ötürü, tıpkı ABD'nin on dokuzuncu yüzyılda Batı Yarımküre'de yaptığı gibi, bölgesel hegemonya peşinde koşacaktır.” (Mearsheimer, 2021, s. 1).

2008 küresel mali krizi sonrası ABD ve Çin arasındaki ilişki, uluslararası ilginin odağı haline gelmiştir. Bu iki ülke dönemin küresel makroekonomik dengesizliklerin kaynaklarını ve tehlikelerini yansıtmıştır. Mevcut krizin sorumluluğunda; ABD'nin makroekonomik

politikalarının büyük bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, paradoksal bir şekilde, Çin'in yüksek ulusal tasarruf oranı ve sıkı para birimi yönetimi politikası, ucuz mallar ve bu mallar için ucuz finansman sağlaması ABD'nin savurganlığına katkıda bulunmuş ve korkutucu bir krizin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Pekin'in Washington'u krizi önleyemediği için suçlarken, kontrol edilemez bir küresel tasarruf bolluğuna yol açan merkantilist davranışlarıyla krizi tetiklemedeki kendi rolünü göz ardı etmesi nedeniyle ilişkilerde önemli bir kırılma noktasına gelmiştir. Çin büyümeyi sürdürmek ve sosyal istikrarı korumak için ihracat artışına ihtiyaç duymuş, ABD ve diğer gelişmiş ülke piyasalarına ihracat yaparak cari fazla vermeye devam ederken, döviz kurunu yönetip biriktirdiği rezervlerle ABD hazine bonolarını satın almıştır. ABD ise kurtarma ve mali teşvik operasyonları nedeniyle artacağı kesin olan bütçe açığını finanse etmek için ihraç ettiği hazine bonoları için istekli alıcılara ihtiyaç duymuştur (Zhang, 2009, s. 2-5). ABD-Çin ilişkileri iki ülkenin on dokuzuncu yüzyılın ortalarında ilk kez temas kurmasından bu yana kültürel ve siyasi yanlış algılamalar, gerginlikler ve beklenti uyumsuzlukları ile karakterize edilmiş; karşılıklı ilişki yakınlaşma ve yoğun düşmanlık dönemleri arasında gidip gelen bir dinamik oluşturmuştur. Çin zenginleştikçe ve güçlendikçe giderek daha rekabetçi ve çatışmacı hale gelirken, ABD Çin'in yükselişini küresel sisteme yönelik bir tehdit olarak algılamıştır.

Bu durum özellikle Trump yönetimi döneminde ABD'nin Çin'le ticaret ve teknoloji savaşları başlatması, ölümcül COVID-19 küresel pandemisi ve Tayvan'la ilişkilerini geliştirmesiyle daha da belirgin hale gelmiştir (Bateman, 2022). Her iki ülke ilişkilerini düzeltme çabası içinde olsa da ideoloji, değerler ve jeopolitik hırslar arasındaki farklılıklar göz önüne alındığında sürdürülebilir bir iyileşme ihtimalinin uzak olduğu düşünülmektedir. Biden yönetimi ise önceki ABD hükümetlerinin politikalarını sürdürmekle kalmayarak Çin'in hareket alanını kısıtlamak için sistematik olarak Hint-Pasifik Bölgesinde ittifak ilişkilerini geliştirmeye çalışmaktadır. 1979 Tayvan İlişkileri Yasası uyarınca Vaşington Yönetimi, Tayvan'a silah tedarik etme taahhüdünü sürdürürken, Çin ile bir çatışma durumunda da Ada'nın yardımına koşmaya hazır olduğunu belirtmektedir. Tayvan'ın demokrasiye geçişini ve 1990'larda bağımsızlık yanlısı Demokratik İlerleme Partisi'nin ortaya çıkışını takiben gerilimler ortaya çıkmış olsa da Çin, Deng Xiaoping'in “Tek Ülke, İki sistem” modeli temelinde “Barışçıl Yeniden Birleşme'ye” olan bağlılığını sürdürmüş ve bu bağlılık en son Xi tarafından 2022 yılında 20. Parti Kongresi'ne sunduğu çalışma raporunda tekrarlanmıştır. Ancak Xi'nin bu modelin artık uygulanabilir olmadığı sonucuna varmış olabileceğine ve ÇKP Politbüro Daimi Komitesi Üyesi ve Baş Politika Yapıcı Teorisyen Wang Huning'i “yeniden birleşme” için yeni bir teorik çerçeve tasarlamakla görevlendirdiğine dair işaretler bulunmaktadır (Inkster, 2022,

s.43-46). Pekin Hükümeti, ABD güçlerini Çin'in Tayvan'ı askeri olarak ele geçirmesine yetecek kadar uzun süre sahadan uzak tutmak için gereken yeteneklerin geliştirilmesi amacıyla büyük bir askeri modernizasyon stratejisi uygulamaya koymuştur. Dahası, deniz ve paramiliter gemi sayıları ile balistik ve seyir füzeleri gibi bazı alanlarda kapasitesini artırarak ABD'nin önüne geçmiştir.

Başkan Biden, 4 Şubat 2023'te güvenlik yetkililerinin askeri bölgeleri gözetlediğini söylemesinin ardından ABD Hava Kuvvetleri'ne Çin tarafından kontrol edilen bir balonu ABD'nin güneydoğu kıyısı açıklarında vurma emri vermiştir. Çin, balonun yanlışlıkla ABD hava sahasına giren sivil bir hava gözlem aracı olduğunu açıklamıştır. Çin Dışişleri Bakanlığı balonun düşürülmesini "uluslararası uygulamaların ciddi bir ihlali" olarak niteleyerek kınamış ve misilleme sözü vermiştir. Olay, Biden yönetiminin ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken'in Pekin gezisini iptal etmesine neden olurken, ABD'nin Tayvan'a verdiği destek ve ticari sürtüşmeler nedeniyle zaten gergin olan ABD-Çin ilişkilerinin daha da kötüleşeceğine dair yeni endişeler doğurmuştur (U.S. Shoots Down Suspected Chinese Spy Balloon, 2023).

ABD eski Dışişleri Bakanı Henry Kissinger, Bloomberg News Genel Yayın Yönetmeni John Micklethwait'e verdiği mülakatta gerilimin mevcut seyrinde devam etmesi halinde Çin ile Tayvan arasında askeri çatışmanın muhtemel olduğuna inandığını ancak kendisinin de ısrarla vurguladığı gibi gerilimi azaltacak bir diyaloga hala sıcak baktığını söylemiştir (Micklethwait, 2023).

Çin, Mart 2019'da Avrupa Komisyonu'nun "AB-Çin Stratejik Görünümü" olarak bilinen Çin ile ilişkiler hakkında on teklif sunduğundan bu yana "sistemik bir rakip" olarak sınıflandırılmıştır (AB-Çin Stratejik Gözden Geçirme, 2019). Aynı belgede, İtalya'nın Çin'e çok yakın olması eleştirilmiştir (Von der Burchard, 2019). AB-Çin gerilimi, AB Konseyi'nin Sincan Uygur Özerk Bölgesi nüfusu üzerinde iddia edilen insan hakları ihlalleri nedeniyle Çinli yetkililere yaptırım uygulama kararı alması gibi örneklerle devam etmektedir (AB Konseyi, 2021). Çin, bu suçlamaları reddetmiş ve AB üye ülkelere karşı yaptırımlar uygulamıştır. 2019 Mayıs ayında, Avrupa Parlamentosu Çin'in Avrupa pazarına zarar vermesine rağmen, tüm Çin yatırım anlaşmalarının dondurulması yönünde oy kullanmıştır (Ni, 2021). Devam eden süreçte, her iki taraf da herhangi bir yaptırımı kaldırmaya istekli olmamış ve diplomatik çatışma sürekli olarak kamuoyu tehditleriyle tırmanmıştır (Emmott, 2021).

AB-Çin ilişkileri kötüleştikçe, Avrupa'nın Tayvan'a yaklaşımı daha da güçlenmiştir. Özellikle Tayvanlı yetkililerin Ekim 2019'da AB üye ülkelere yaptığı diplomatik ziyaretlerle ilişkiler kuvvetlendirilmiştir. Tayvan Dışişleri Bakanı Joseph Wu, Prag ve Brüksel'i ziyaret etmiş ve çeşitli konularda toplam beş mutabakat zaptı imzalamıştır. Wu ayrıca, "gayri resmi

toplantılar" olarak adlandırılan Asya-Pasifik meseleleri üzerine AB politika yapıcılarıyla Brüksel'de toplantılar gerçekleştirmiştir (Lau, 2021). Litvanya gibi diğer Avrupa ülkeleri, Tayvan ile diplomatik ilişkilerini geliştirmek için çaba göstermiş ve Tayvan'ın Kültür ve Ekonomi Misyonluğu kurmasına izin vermiştir (Benner, 2021). Avrupa Parlamentosu, Tayvan'ı "Hint-Pasifik'te demokratik bir ortak" olarak nitelendiren bir kararı desteklemiştir (Qin & Erlanger, 2021). AB Yüksek Temsilcisi Josep Borrell'in Tayvan'da üretilen mikroçiplerin önemini vurgulaması da bu değişimin bir göstergesidir ve bunları AB ile Tayvan arasındaki iş birliği alanlarından biri olarak nitelendirmiştir (Lau, 2021).

Güneydoğu Asya ülkeleri de olası bir Tayvan çatışması durumunda zor bir ikilemle karşı karşıya kalacaklarını ve ASEAN'ın hareket kabiliyetinin sınırlanacağını belirtmektedir. Güneydoğu Asya halkı, çatışmanın bölgeyi istikrarsızlaştıracağı ve ülkelerinin taraf tutmaya zorlanacağı endişesini taşımaktadır. Tayvan'ın çıkarları, bölgedeki ekonomik entegrasyonu, tedarik zincirlerini ve stratejik konumunu içerirken, Çin ile Tayvan arasındaki çatışmanın bölgesel ekonomik büyümeyi sekteye uğratacağı ve istikrarı tehlikeye atacağı düşünülmektedir (Hoang ve Choong, 2023). Ancak, Güneydoğu Asya ülkelerinin tepkisinin sınırlı olabileceği tahmin edilmektedir. ASEAN ülkelerinin, Çin'in Tayvan'a karşı çıkarlarına saygı gösterme ve tarafsız kalmayı tercih etme eğiliminde olduğu görülmektedir. Diplomatik önlemler yoluyla güç kullanımına karşı çıkmak, ASEAN ülkelerinin çoğunluğunun tercih ettiği yaklaşım olarak gözlemlenmektedir. Tarafsız bir pozisyon benimsemek ve kuvvet kullanımına karşı çıkmak da yaygın seçenekler arasında bulunmaktadır. Filipinler, diğer Güneydoğu Asya ülkelerine kıyasla Tayvan'a askeri destek sağlama eğilimi göstermektedir. Filipinler'in bu konuya daha fazla ilgi göstermesinin nedeni, coğrafi yakınlık ve askeri iş birliği anlaşmalarına dayanmaktadır. Çin'in Tayvan'ı "yeniden birleştirme" girişimlerine karşı Güneydoğu Asya ülkeleri genel olarak çekimser kalmaktadır. Resmi açıklamalar, genellikle barışçıl çözümü desteklediklerini göstermektedir. Ancak, ASEAN ülkeleri arasında da farklı yaklaşımlar ve tutumlar bulunmaktadır (ASEAN Studies Centre, 2022: 20-37).

Çin'in Latin Amerika ve Karayipler ile ilişkileri, son yıllarda bölgeye yeniden angajman sağlama çabalarıyla birlikte değişim göstermektedir. Ancak Çin'in Tayvan'a yönelik tehditleri ve bölgede yaşanan krizler, bu angajmanı da etkilemektedir (Haibin, 2022, s.1-2). COVID-19 krizi, bölgede büyük altyapı projelerini ertelemiş ve Venezuela gibi ülkelerdeki ekonomik çöküş ve uluslararası izolasyon Çin'in angajmanını sınırlamıştır (Viswanathan, 2022). Latin Amerika'da solcu veya popülist hükümetlerin yönettiği ülkeler, özel yatırımları caydırarak Çin'in alternatif bir kredi, yatırım ve emtia kaynağı olarak çekiciliğini artırmıştır. Çin'de, Xi Jinping'in gücünü pekiştirmesi ve üçüncü bir dönem için göreve devam etmesi, Çinli şirketlerin

büyük yatırımlar öncesinde politika netliği beklemesine yol açmıştır (Linthicum ve Wilkinson, 2022). Diplomatik olarak, ABD Dışişleri Bakanı Blinken'in Çin ziyareti ve Biden yönetiminin ABD-Çin etkileşimindeki olumlu tonu, Tayvan konusunda iyileşme sinyalleri vermektedir. Ancak Çin'in Tayvan'ı uluslararası alanda izole etme çabalarının devam ettiği görünmektedir (Wong, 2022). Tayvan'ı resmi olarak tanımak isteyen Honduras, Paraguay ve Haiti gibi ülkelerdeki siyasi değişiklikler, Çin'in diplomatik kısıtlamaları azaltma ve ilişkileri genişletme çabalarına olanak sağlayacağı düşünülmektedir (Ernst, 2021).

Ekonomik açıdan olası bir Çin-Tayvan Savaşı'nda, Çin Latin Amerika'daki ve başka ülke hükümetleriyle birlikte çalışarak ihtiyaç duyduğu ürünlere yönelik tedarik zincirlerinin ve finansal sistemin devamlılığını sağlayıp, çatışmanın kendisinden ve ABD ve onun gibi düşünen demokratik müttefiklerinin uygulayacağı mali ve diğer yaptırımlardan kaynaklanabilecek aksaklıkları azaltmaya çalışacağı öngörülmektedir. Çin'in kilit tedarik zincirlerini, ekonomik ve finansal sistemini izole etmeye yönelik son hamleleri arasında Çin'in gıda tedarikinin devamını sağlamak amacıyla Arjantin ve Brezilya gibi ortaklarla; Niyobyum'a erişimin devamını sağlamak için Brezilya ile lityum akışının devamını sağlamak için Arjantin, Şili, Bolivya ve Meksika ile çalışması beklenmektedir. ABD merkezli bankalar arası takas sistemi SWIFT'e beklenen erişim kaybını mümkün olduğunca atlatmak için banka para birimi takasları ve ABD doları dışı finansal işlemler yaptığı ortaklarla çalışmak da muhtemel önlemler arasında yer alması beklenmektedir (Hui, 2020). Aynı zamanda Latin Amerika, dijital ve uzay alanlarında ABD'ye karşı ÇHC'nin operasyonlarının odak noktalarından biri olabileceği varsayılmaktadır. Çin hükümeti, 2017 Ulusal Güvenlik Yasası gereğince Latin Amerika'da faaliyet gösteren ÇHC merkezli şirketler üzerindeki yetkilerini kullanması ve bu şirketlerin Latin Amerika genelinde kapsamlı altyapıları ve bilgi toplayan cihazları aracılığıyla dijital istihbarat paylaşımlarını zorunlu kılması beklenmektedir (Wagner, 2017). Bu, Latin Amerika'da Huawei, ZTE, Xiaomi, Oppo ve diğer Çinli akıllı telefonları kullanan Latin Amerikalıların önemli bir kısmından toplanan bilgileri de içermektedir. Ayrıca, bölgede egemen olan Huawei ve ZTE telekomünikasyon altyapıları üzerinden, resmi, kişisel ve ticari verilerin yanı sıra, bölgede giderek daha fazla kullanılan Huawei ve Alibaba bulut sunucularında bulunan verileri, Didi Chuxing gibi Çinli araç paylaşım uygulamalarından veya Huawei, Hikvision ve Dahua gibi şirketler tarafından kurulan gözetleme sistemlerinden elde edilen bilgilerle, kilit hükümet ve diğer personelin konumunu ve faaliyetlerini içeren bilgilerin de çıkarılması mümkün görünmektedir (Xinhua, 2019).

SONUÇ

17. yüzyılda Avrupalı güçler stratejik konumu nedeniyle Tayvan'a özel bir ilgi göstermiştir. Hollanda Doğu Hindistan Şirketi 1624 yılında Ada'ya gelip burada yaklaşık 50 yıl hüküm sürecektir bir koloni kurmuş; üretim ve ticaret faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Tayvan yerlileri, korsanlar, Çinli isyancılar ve daha pek çok sorunla mücadele eden Hollandalılar, Ming yanlısı Koxinga güçlerine yenilmiş ve 1662 yılında Ada'dan kovulmuşlardır. Ardından Portekizliler Ada'ya ayak basmış ve buranın doğal güzelliğinden etkilenip, 20. yüzyıla kadar Batı'da Tayvan için kullanılacak "Formoza" (Güzel) ismini Ada'ya vermişlerdir. 1683 yılında, Koxinga güçleri Qing Hanedanlığı'nın askeri birliklerine teslim olduktan sonra, Tayvan Qing Hanedanlığı'nın egemenliği altına girmiştir. Bu dönemde Tayvan, Han Çinlilerinin göç dalgalarına maruz kalmış ve yerli nüfus giderek marjinalleşmiştir (Chang, 1979, s.58-59). 1895 yılında, Çin'in Birinci Çin-Japon Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından Tayvan, Shimonoseki Antlaşması uyarınca Japonya'ya devredilmiştir. 50 yıllık bir sürece yayılan Japon sömürge yönetiminde Tayvan, önemli bir modernleşme, altyapı gelişimi ve ekonomik büyüme yaşamıştır. Öte yandan Japon sömürge yönetimi, Tayvan'ı her alanda demode ve yozlaşmış olduğunu düşündüğü Çin'in kültürünün etkisinden kurtarmak amacıyla bir asimilasyon sürecine tabi tutmuş ve bu süreç Tayvanlıların kimliğini ve kültürünü derinden etkilemiştir. Bu dönemde yerli halkın sömürge yönetiminin sert politikalarına karşı bir tepki olarak gerçekleştirdiği isyanlardaki artış da dikkat çekmektedir. Japonya'nın İkinci Dünya Savaşı'ndaki yenilgisinin ardından 1943'te imzalanan Kahire Deklarasyonu ile birlikte Tayvan, yeniden Çin egemenliğine geçmiştir. Chiang Kai-shek liderliğindeki KMT, Komünistlere karşı Çin İç Savaşı'nı kaybedince Tayvan'a kaçmış ve sürgünde bir hükümet kurarak Çin Cumhuriyeti (Republic of China) adını muhafaza etmeye devam etmiştir (Grajdanzev, 1942, s.311-312).

Tayvan'ın siyasi manzarası, tarihi boyunca önemli dönüşümler yaşamış ve Tayvan ile Çin arasındaki karmaşık ilişkiyi şekillendirmiştir. Tayvan, Qing Hanedanlığı tarafından sömürgeleştirilmesinden, Japon İmparatorluğu topraklarına dahil edilmesine ve sonrasında Sun Yat-sen'in kurmuş olduğu KMT ile Chiang Kai-shek'in 40 yıllık sıkıyönetim rejimi gibi çok farklı siyasi sahnelerle tanıklık etmiştir. Chiang Kai-shek'in muhalifleri ve sol grupları çok sert bir şekilde bastırdığı, kitle iletişim araçlarının ve sanatın her dalının sansürlendiği ve devlet eliyle çok sıkı kontrol edildiği sıkıyönetim dönemi, Tayvan'ın siyasi gelişimine büyük bir

danga vurmuş ve nihayetinde çok sancılı baskı dönemi çok partili sisteme geçişe yol açmıştır (Chao ve Myers, 1994, s. 213-214). Bu yeni sisteme geçiş, KMT ve DPP ana rakipler olmak üzere farklı siyasi partilerin ortaya çıkması için bir platform sağlamıştır. Bu partiler Tayvan'ın siyasi manzarasının şekillenmesinde önemli roller oynamış, Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonlarının kurulmasında etkili olmuştur.

Tayvan'da demokratikleşme süreci, siyasi partilerin ve vatandaşların dinamik etkileşimiyle şekillenmiş ve parti bağlılığının esnekliği ön plana çıkmıştır. KMT partizanı olmayan vatandaşlar da seçimlere katılmış, KMT üyesi olmayan adayları desteklemiş ve daha sonra alternatif partilerin ortaya çıkmasına neden olarak KMT partizanlığı dışında yeni bir rota oluşturmuşlardır. Vatandaşlar, siyasi fikirlerine, adayların politikalarına ve ülkenin ihtiyaçlarına göre parti tercihlerini belirlemiş ve siyasi sahneyi sürekli olarak şekillendirmiştir. Bu nedenle, Tayvan'daki parti sisteminin, demokratikleşme sürecindeki değişim ve uyumun bir yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Her siyasi partinin belirli bir toplumsal tabanı bulunmasına rağmen, bu tabanlar koalisyon partileri tarafından paylaşılmaktadır. Bu da vatandaşların seçimler esnasında desteklerini değiştirebileceği anlamına gelmektedir. Ancak, demokratik reformlardan sonra Tayvan vatandaşları siyasi taleplerini artırmış ve KMT'nin uzun süredir var olan ve 1990'larda KMT tarafından özür dilenerek azaltılan ve hatta açıkça kabul edilen yaygın yolsuzluklara yönelik hoşgörüsünü sınırlamıştır. Tayvan toplumu, ülkenin ikilemlerini yansıtan ve kamuoyunu bölen bir dizi siyasi krizden geçmiştir. Ancak, bu konulardaki tartışma ve çözümler artık yazılı olarak ifade edilmemektedir. Ulusal güvenlik, çözülemeyen Boğazlar arası siyasi ilişkiler, artan milliyetçilik ve Pan Mavi – Pan Yeşil rekabetin bozduğu siyasi atmosfer ve aşırı sıkı ekonomik entegrasyon riski gibi birçok acil konu bulunmaktadır (Wong, 2003, s.241-243). Tayvan demokrasisi, anakaradaki otoriter siyasi kültüre açık bir zıtlık oluşturarak, hala esneklik göstermekte ve bu sorunları anayasal süreçler yoluyla çözebilme yeteneğini sergilemektedir.

Yeni Parti (NP), Önce Halk Partisi (PFP) ve Tayvan Dayanışma Birliği (TSU) partilerinin kurulmasıyla çok partili bir ortama girilmiştir. Ancak çok partililik, bağımsızların yok olduğu anlamına gelmemektedir; bu partilerin önemli bir kısmı hala siyasi ortamda varlıklarını sürdürmektedir. Ayrıca, çok partili sistemin, vatandaşların özellikle cumhurbaşkanlığı seçimlerinde parti koalisyonuna göre oy kullanma olasılığının daha yüksek olduğu iki partili kamplara daha çok benzediği de gözlemlenmiştir. Dolayısıyla, vatandaşların partizanlığı hem sürekli hem de değişkendir. Tayvan, 1980'lerin sonunda hızlı bir siyasi geçiş dönemine girdiğinde, Tayvan vatandaşları gerçek bir iki partili partizanlığı deneyimlemeye başlamıştır. 1996'dan bu yana kurulan küçük partiler, sol-sağ meselelerine, çevre sorunlarına ve diğer yeni

siyasi konulara odaklanan harekete geçirici partiler olarak bilinmektedir. Ancak ulusal kimlik meselesinin hakimiyeti, yeni küresel sorunların seçim piyasasında aynı derecede belirgin hale gelmesine izin vermemektedir. Bu nedenle, yeni konuları harekete geçiren partiler, seçmenlerin çoğunluğunun bu 'yeni' konular hakkında yeterince eğitilmiş veya ilgili olmaması nedeniyle seçmen desteğini kazanmakta zorlanmaktadır. Bağımsızların da önemli bir sayıda oy kullandığı göz önünde bulundurulduğunda, seçimlerde göz ardı edilemedikleri ancak eğitim seviyelerine göre farklı davranışlar sergileyebildikleri görülmektedir. Yüksek eğitilmiş bağımsızlar, siyasete daha az ilgi göstermelerine ve seçimlerde oy kullanma olasılıklarının daha düşük olmasına rağmen, demokrasiye ve Boğazlar arası ilişkilerde statükonun korunmasına karşı destekleyici bir tutum sergilemişlerdir (Copper, 1989, s.18-20).

KMT, başlangıçta Tayvan siyasetine tamamen hâkim olmuş ve Japon sömürge yönetimine karşı direnişte önemli bir rol oynamıştır. Ancak baskıcı ve otoriter Chiang Kai-shek sıkıyönetim döneminde partinin itibarı zedelenmiştir. 1987'de sıkıyönetimin kaldırılması Tayvan'ın demokratikleşmesine ve çok partili bir sistemin kurulmasına yol açan yeni bir dönemi başlatmıştır. DPP, Dangwai (parti dışı) hareketi ile KMT'ye karşı güçlü bir rakip olarak ortaya çıkmış, Tayvan'ın kendi özgün kimliğine dikkat çekmiş ve bağımsızlığını savunan bir politika benimsemiştir. DPP'nin iktidara gelişi Tayvan'ın siyasi dinamiklerinde önemli bir değişime işaret etmiş, Tayvan'ın egemenliğini ve bağımsızlığını destekleyen partilerden oluşan Pan Yeşil Koalisyonun kurulmasına zemin hazırlamıştır. Pan Mavi ve Pan Yeşil koalisyonları Tayvan'daki iki farklı siyasi yönelimi temsil etmektedir. KMT liderliğindeki Pan Mavi Koalisyonu; Pekin Hükümeti ile daha yakın ilişkileri savunmakta ve “Tek Ülke, İki Sistem” politikasını desteklemektedir. Öte yandan, DPP'nin liderliğindeki Pan Yeşil Koalisyonu Tayvan'ın egemenliğini ve farklılığını vurgulamakta aynı zamanda Çin'e karşı diyalog yolunu benimseyen temkinli bir duruş sergilemektedir. Burada ayrıca “Tek Ülke İki Sistem politikasının” sonucu olarak ortaya çıkan ulusal kimlik inşası sürecinden ve artan Tayvanlı kimliğinden de söz etmemiz de mümkündür (Lay, Yap ve Chen, 2008, s.773-775).

Pan Yeşil ve Pan Mavi koalisyonlarının diğer üyeleri partiler (NP, PFP, NPP, TPP ve TSU) farklı seçimlerde mecliste sandalye kazanmıştır. Bununla birlikte, bu meydan okuyan partiler, kendilerini KMT ve DPP'den önemli ölçüde farklılaştırmakta zorlanmış ve istikrarlı bir seçmen desteği tabanı oluşturma konusunda zorluklarla karşılaşmışlardır. NP ve NPP örneklerini inceleyerek meydan okuyan partilerin içinde bulunduğu açmazı görmek mümkündür. NP, 1994 yılında hizip çatışması döneminde KMT'den ayrılarak kurulmuştur. NP, ilk yıllarında anakaralı ve birleşme yanlısı oyları çekmede belli bir başarı elde etmiş ve 1995 yasama seçimlerinde 21 sandalye kazanarak oyların yüzde 13'ünü elde etmiştir. Ancak, 2004 yılına gelindiğinde yani

kuruluşundan on yıl sonra, parti sadece bir sandalye kazanmış ve oyların yüzde 0,13'ünü elde edebilmiştir. Bu süreçte, Tayvan'ın bağımsızlık konusu siyasi ilişkilerde tartışılması zor bir hale gelmiştir. Hatta DPP liderlerinin bile zaman zaman siyasi destekten mahrum kalmamak için Tayvan'ın bağımsızlığı konusunda açıklama yapmaktan kaçındığı görülmektedir (Chung ve Fell, 2020, s.172-175).

DPP adayları Lee Teng-hui ve Chen Shui-bian'ın başkanlık dönemlerinde, Tayvanlı kimliğine ve Tayvan'ın farklılığına vurgu yapılması, Çin ile zaman zaman gerginliklere yol açmıştır. KMT adayı Ma Ying-jeou'nun başkanlık görevi süresi boyunca ise çeşitli anlaşmaların imzalanması yoluyla boğazlar arası ilişkilerin geliştirilmesi için çaba sarf edilmiş, siyasi belirsizlik kendini hissettirse de ekonomik iş birliği teşvik edilmiştir. Bu dönem Pekin Hükümeti açısından daha risksiz görülmüştür (Muyard, 2004, s.1-2). 28 Mart 2023'te Çin ziyareti sırasında Tayvan Eski Başkanı Ma şöyle söylemiştir: "Tayvan Boğazı'nın her iki yakasındakiler Çinlidir ve her ikisi de Yan ve Sarı İmparatorların torunlarıdır." (Siow, 2023). Bu ifadeden yola çıkarak; 2024 Tayvan Başkanlık seçimlerine hazırlanan KMT'nin iki taraflı barışı sağlamak, savaştan kaçınmak, Asya-Pasifik'te gerginliği sona erdirmek ve Çin Ulusunu yeniden canlandırıp gençleştirmek konuları üzerinde vurgu yapacağını söylemek mümkündür. Tsai Ing-wen'in başkanlığı, Tayvan'ın egemenliği ile istikrarlı boğazlar arası ilişkiler ihtiyacını dengelemeye çalıştığı için daha temkinli bir yaklaşıma tanıklık etmiştir. Ocak 2020'ye kadar, Tayvan-ÇHC ilişkilerinin geleceği tahmin edilebilme olasılığının daha yüksek olduğu görülmektedir. ÇHC'nin o dönemde, Tayvan'ı diplomatik olarak izole etmeye ve uluslararası örgütlere katılımını kısıtlamaya devam etmesinin beklendiğini söylemek mümkündür (Grossman, 2023). Aynı zamanda ekonomik bağları daha da güçlendirmek için çalışmaların sürmekte olduğu görülmektedir. Tayvan ise ÇHC ile ilişkilerini dikkatle yönetmeye çalışarak kalan diplomatik müttefiklerini korumak, uluslararası örgütlere katılım için çabalamak ve ekonomiyi çeşitlendirmek için çaba sarfetmiştir. Ancak Xi Jinping ve Tsai Ing-Wen tarafından alınan kararlar, ilişkilerin geleceğini daha belirsiz hale getirmiştir. Özellikle, Xi Jinping'in 2 Ocak 2019 tarihinde, Deng Xiaoping'in 1979 yılında Tayvan Halkına ithafen "Yurttaşlara Mesaj" adlı konuşmasında ilan ettiği "Barışçıl Yeniden Birleşme" politikasını 40. yılında tekrar gündeme getirmiştir. Tayvan Boğazı'ndaki tarafların 1992 Mutabakatı'na eşdeğer yeni bir formülasyon veya başka bir güvence biçimi ortaya koymaları olası gözükmemektedir. Ayrıca, Tsai Ing-wen hükümetinin sınırları zorlaması ve Tayvan'ın tam bağımsızlığına doğru ilerlemesi de beklenmemektedir. Bu nedenle, Tsai hükümeti yeni provokatif eylemler yapmadığı sürece, yoğun bir şekilde kendi iç gündemiyle meşgul olan Pekin'in sert yaptırımlardan ve askeri eylemlerden kaçınacağı düşünülmektedir (Liu, 2022, s.98-100).

Çin; tarihi ve devleti hakkında her zaman "bütüncül ve birleşik" bir bakış açısına sahip olmuştur. Ulusal birliğin ve toprak bütünlüğünün korunması Çin halkının ve ulusunun temel çıkarlarını temsil etmektedir. Son iki yüz yıldan beri, tarihi nedenlerden dolayı, Çin'in devlet egemenliği ve toprak bütünlüğü bozulmuş, Tayvan, Hong Kong ve Makao, Anakara ile siyasi birliğin dışında tutulmuştur. Ancak bu durum hiçbir zaman ulusal egemenliğin kalıcı olarak bölünmesi ve bölgesel ayrılık olarak görülmemiş, sadece özel tarihi koşullar altında geçici bir durum olduğu düşünülmüştür. Ulusal birliğin ve toprak bütünlüğünün yeniden tesis edilmesi her zaman Çin halkının ortak arzusu olmuştur. Bu nedenle "Tek Ülke, İki Sistem" ilkesinin, ulusal birleşme arayışlarında geliştirilen yenilikçi bir politika olduğu düşünülmektedir. "Tek Ülke, İki Sistem" teorisinin doğru bir şekilde konumlandırılmasını sağlamanın amacı, teorik doğasını netleştirmek, teorik kapsamını tanımlamak ve teorik önemini vurgulamaktır.

"Tek Ülke, İki Sistem" konseptinin uygulanabilirliği, tarihsel geçmişi ve amacı pragmatizm üzerine kuruludur. Bu yaklaşım, açık ve uyarlanabilir bir şekilde tasarlanmıştır ve uzun vadede devam etmesi hedeflenmektedir. Başlangıçta, bu kavram tarihsel koşullar altında ortaya çıkmış olup zamanla değişen gerçekliklere uyum sağlamıştır. Hong Kong ve Makao'nun el değiştirmesinden sonra yaşanan deneyimler, "Tek Ülke, İki Sistem" yaklaşımının uzun süreli bir süreç olduğunu, sürekli çatışmaları çözmeye ve iyileştirmeye odaklandığını göstermiştir. Bu yaklaşımla barışçıl bir birleşme için çaba gösterme, Tayvan, Hong Kong ve Makao'nun tarihsel sorunlarını çözme ve Çin'in ekonomik kalkınması ile sosyal ve kültürel girişimleri için istikrarlı bir ortam sağlama gerekliliğini ortaya koymuştur (Cotton, 1989, s.216).

Pekin Hükümeti, Hong Kong ve Makao'da başarılı bir şekilde uygulandığını gerekçe göstererek "Tek Ülke, İki Sistem" politikasını yeniden birleşme için uygun bir çözüm olarak görmektedir. Pekin Hükümeti, bu politikanın Tayvan'ın barışçıl bir şekilde yeniden birleşmesi için bir çerçeve sunduğuna, ekonomik faydalar sağladığına ve istikrarı koruduğuna inanmaktadır. Ancak Tayvan'ın bakış açısı, egemenliğinin zedelenmesi ve demokratik sisteminin korunması konusundaki endişeleriyle önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Tayvan toplumu da boğazlar arası ilişkilerin karmaşıklığını yansıtan "Tek Ülke, İki Sistem" politikasının uygulanabilirliği ve arzu edilebilirliği konusunda iki cephede bölünmüş durumdadır. Küresel toplum "Tek Ülke, İki Sistem" politikasına ilişkin perspektiflerin şekillenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Birçok ülke, özellikle de Tayvan ile yakın diplomatik bağları olanlar, Tayvan'ın demokratik sistemini ve kendi kaderini tayin hakkını desteklediklerini ifade etmektedir. İnsan hakları, demokratik ilkeler ve bu politikanın Asya-Pasifik Bölgesi'nin istikrarı üzerindeki potansiyel etkilerine ilişkin endişeler, Tayvan'ın siyasi statüsüne ilişkin küresel söyleme katkıda bulunmaktadır (Wei, 2023, s.128-130).

"Bir Ülke, İki Sistem" politikasının başarısının değerlendirilmesi için Hong Kong ve Makao'daki uygulamaların en iyi şekilde anlaşılması ve incelenmesi de ayrı bir önem teşkil etmektedir. Ayrıca, bu yaklaşıma uygun olarak uzun vadeli refah ve istikrarın sağlanması, Tayvan meselesinin çözümü için bir model oluşturabilir ve barışçıl birleşme için çaba göstermeyi mümkün kılabilir. "Tek Ülke, İki Sistem" yaklaşımının pratikteki uygulanmasının değerlendirilmesi ve öğrenilen derslerin özetlenmesi, Çin'de ve bu konuyla ilgili olan bölgelerde önemli bir girişimdir. "Tek Ülke, İki Sistem" konseptinin yenilikçi doğası ve özgün yapısı, diğer ülkelerde benzeri bulunmayan bir yaklaşım olduğunu göstermektedir. Bu yaklaşım, sorunların sürekli olarak tespit edilip ele alınarak sürekli iyileştirme gerektiren bir pragmatizm üzerine kurulmuştur. Hong Kong ve Makao'nun el değiştirmesinden sonra bu konseptin somutlaştığı Hong Kong Özel İdari Bölgesi Temel Kanunu ve Maa Özel İdari Bölgesi Temel Kanunu, on yıldan uzun bir süredir başarılı bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak bu başarılı uygulama sorunsuz olmamış ve zaman zaman özellikle Hong Kong'da yasal yorumlama konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkmıştır (Leng, s.51-53).

2020 başkanlık seçimlerinde KMT adayı Han Kuo-Yu, ÇKP ve KMT temsilcileri arasında Boğazlar arası meselelerin temelini oluşturan 1992 mutabakatını seçim vaadi altında ÇHC ile daha iyi ilişkiler kurmak için bir çerçeve olarak kullanmış ancak Tsai Ing-Wen, Han Kuo-Yu'nun başkanlığını "Tek Ülke, İki Sistem" çerçevesi altında ÇHC ile yeniden birleşme girişimiyle başarılı bir şekilde ilişkilendirmiştir. Bu ilişkilendirme, Tayvanlı seçmenlerin Hong Kong'da (halihazırda Pekin tarafından "Tek Ülke, İki Sistem" çerçevesinde yönetilen) Haziran 2019'da başlayan geniş çaplı protestolara tanık olmasıyla KMT için daha da zarar verici hale gelmiştir. Han Kuo-Yu bu imajdan asla kurtulamamış ve bu olaylar dizisi Ocak 2020 başkanlık seçimlerinde Tsai Ing-Wen ve DPP'nin ikinci dönem de kesin zaferine yol açmıştır (Shi,2019). Tsai Ing-Wen'in yeniden seçilmesi, COVID-19 mücadelesini kararlı bir şekilde yönetebilmesi için kendisine siyasi sermaye ve Tayvan halkının güvenini sağlamıştır. ÇHC ve Tayvan, salgını ele alış biçimleriyle büyük bir tezat oluşturmuştur. 2019 Aralık ayı sonlarında virüsü öğrenen Tsai Ing-Wen, virüsün Tayvan'da yayılmasını önlemek için derhal Wuhan'a seyahatlerin kısıtlanması, test ve temas takibi önlemlerini içeren sıkı tedbirlerin alınması talimatını vermiştir. Yetkililer ayrıca bilgi birikimlerini hem yurt içinde arkadaşları ve ortaklarıyla hem de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ile paylaşmak için çalışmışlardır. Tayvan tarafından atılan bu adımların birçoğu Tayvan'ın 2003 yılında SARS ile yaşadığı deneyime ve bunun sonucunda aldığı acı derslere atfedilebilir. Temmuz 2020 sonu itibariyle Tayvan, virüsün yayılmasını kontrol altına alarak küresel çapta en büyük başarılarından birini elde etmiştir. Buna karşılık ÇHC, Wuhan'daki ilk salgın sırasında şeffaflıktan ve kararlılıktan yoksun olarak görülmüş ve

Xi Jinping 23 Ocak 2020'de şehrin ciddi bir şekilde tecrit edilmesini emretmeden önce Wuhan ve çevresindeki Hubei eyaletinde kontrolsüz yayılımına izin verilmiştir. Böylelikle, ÇHC virüsü başarılı bir şekilde kontrol altına alma fırsatını kaçırmış ve 11 Mart 2020'de pandemi ilan etmiştir. Krizin başlangıcından itibaren Tayvan, DSÖ ile iletişim kurmaya çalıştığını ancak yanıt alamadığını ifade etmiştir. 11 Nisan'da Tayvan, 31 Aralık 2019'da DSÖ'ye gönderdiği ve bulaş konusunda uyarıda bulunduğunu iddia ettiği bir e-postanın içeriğini yayınlarken, ÇHC üç hafta sonrasına kadar, 20 Ocak'ta insan bulaşını doğrulamamıştır (Wu, 2022, s.187-189). Bu durum, ifşadan önce çeşitli medya organlarında sorulan bir soruyu gündeme getirmiştir: Tayvan'ın böylesine ciddi küresel bir kriz sırasında, özellikle de ellerindeki veriler potansiyel olarak uluslararası müdahaleyi keskinleştirip hayat kurtarabilecekken, DSÖ ile iletişim kurmasına neden izin verilmemiştir? Bu soru, Tayvan virüsü kontrol altına alan diğer ülkelerin çoğundan daha iyi performans göstermeye devam ettikçe daha da önem kazanmıştır. DSÖ yetkililerinin televizyon röportajlarında "Tayvan" adını bile telaffuz etmediği kamuoyu demeçlerinden sonra, bu ilgi Mayıs ayı sonlarında, muhtemelen ÇHC'nin baskısı altında olan Dünya Sağlık Asamblesi'nin (WHA) Tayvan'a yıllık toplantısında gözlemci statüsü vermek için yeniden bir araya gelmesiyle doruk noktasına ulaşmıştır. Şubat ayından itibaren ABD, ÇHC'nin DSÖ üzerinde var olduğu düşünülen etkisine eleştiriler getirmeye devam etmiştir. Bu eleştiriler Mayıs ayında ABD yönetiminin DSÖ'ye, Tayvan'a yönelik eleştiriler de dâhil olmak üzere, pandemiye ele alış biçiminden şikâyet eden bir mektup yayınlamasıyla doruğa ulaşmıştır. Bu mektubun yayınlanmasının hemen ardından ABD'nin DSÖ'den çekildiği duyurulmuştur. Bu kamuoyu tartışmaları, Tayvan'ın kendi başarılı "maske diplomasisi" (ihtiyaç duyan ülkelere 10 milyon adet maske bağışı) ile birleştiğinde Tayvan'ın profilini uluslararası alanda olumlu bir şekilde yükseltmiş ve dikkatleri ÇHC'nin DSÖ üzerindeki baskısına çekmiştir.

Çin'in Asya'daki gücünün artmasıyla birlikte, Xi Jinping Tayvan meselesini ABD-Çin ilişkilerinden izole etmeye ve ABD'nin etkisini azaltmaya yönelik bir politika izlemiştir. Bu durum, ABD'nin Tayvan üzerindeki etkisinin belirgin bir şekilde azalmasına ve ABD'nin artık belirleyici bir rol oynamamasına yol açmıştır. Tayvan Boğazı boyunca ekonomik karşılıklı bağımlılığın hızla artması ve her iki tarafın da 1992 Mutabakatını Boğazlar arası ilişkilerin temeli olarak kabul etmesi nedeniyle, yeniden birleşme konusu artık sadece Tayvan siyasetinde değil, Dünya'da tartışılan bir konu haline gelmiştir.

ABD'nin 2023 Kasım ayında ev sahipliği yaptığı Asya-Pasifik Ekonomik İş Birliği (APEC) Zirvesi, Biden Yönetimi'nin yeni Hint-Pasifik ekonomik girişimlerini hayata geçirmesi için büyük bir beklenti yaratmıştır. 2023 yılında izlenmesi gereken üç büyük alan enerji, dijital ekonomi ve yarı iletkenlerdir. Enerji piyasaları, Rusya'nın Ukrayna'yı işgal etmesi sonucunda

küresel anlamda şok yaşamış ve birçok ülke için yüksek maliyetlere neden olmuştur. Tayvan'ın enerji talebinin büyük bir kısmı ithalata dayandığından, küresel piyasalardaki değişiklikler Tayvan'ı çok etkilemektedir. Tayvan'daki üreticiler için elektrik maliyetleri artarken, gaz fiyatları da yükselmiştir. Son yıllarda Tayvan'da yenilenebilir enerji yatırımlarında artış yaşanmış, ancak enerji arzının hala büyük bir kısmı ham petrol ve kömürden elde edilmektedir. Tayvan'ın net karbon emisyonlarını azaltma hedefine ulaşması için yenilenebilir enerjiye daha fazla yatırım yapması gerekmektedir (Hoyama, 2023).

Tayvan, dijital ekonomi, çevrimiçi hizmetler, dijital ticaret gibi alanlarda giderek daha önemli ve rekabetçi hale gelmektedir. Yarı iletken endüstrisi, Tayvanlı şirketlerin ABD'deki üretim yatırımlarına devam ettiği bir alandır. Ancak yarı iletken ticaretinde ve üretiminde daha fazla kısıtlama olabileceği endişeleri bulunmaktadır. ABD'nin yarı iletken ticaretini düzenleme çabalarının dünya için ne anlama gelebileceği konusunda da endişeler bulunmaktadır. ABD-Tayvan arasındaki enerji ve dijital ekonomi alanlarında iş birliği ve Tayvan'ın bir Hint-Pasifik dijital ticaret anlaşmasına dahil edilmesi fırsatları 2023 yılı için konuşulmaktadır. Yarı iletken kısıtlamaları gibi bazı sorunlar olsa da bu durumun ABD ile Tayvan arasındaki ekonomik diyalogu engellemesi pek olası gözükmemektedir (Tkacik, 2023, s.9-11).

Sonuç olarak; Tayvan'ın 2024 başkanlık ve yasama seçimleri Ocak 2024'te gerçekleşecektir ve Çin, KMT'nin zaferini desteklemeye çalışarak en az endişe verici sonucu elde edeceği öngörülmektedir. Çin, sert tutumuyla bağımsızlık eğilimlerini caydırmayı ve DPP'yi meşruiyetsiz kılmayı amaçladığı düşünülmektedir. ÇKP ve KMT tarihsel olarak düşman olsalar da Çin, KMT'nin resmi bağımsızlık taleplerinde bulunmayacağına güvenmektedir. Çin, 2020 yılından beri izlediği bu yaklaşımın etkili olduğuna inanmaktadır. Tsai Ing-wen, "Barışçıl Yeniden Birleşme" adımlarına sürekli olarak karşı çıkmış ve KMT, son iki yerel seçimde (2018 ve 2022) DPP'yi mağlup etmiştir. Bazı kamuoyu yoklamaları, olası seçimlerden bir yıl önce, en muhtemel KMT adayının kazanacağını göstermektedir. Tsai Ing-wen, 2018 yerel seçimlerinde DPP'nin yaşadığı kayıpların ardından, Hong Kong protestoları üzerindeki Çin baskısından yararlanarak 2020'de yeniden seçilmiştir. Tayvan'daki seçimlerin temelinde iç meseleler yer alsa da Çin tehdidi önemli bir rol oynamaktadır ve Pekin bunun 2024'te tekrarlanmasını istememektedir. Çin'in 2023'teki Tayvan yaklaşımının, 2016'dan bu yana izlediği çatışmacı tutumu sürdüreceği, ancak gerilimin kontrol altında tutulmasına özen göstereceğini söylemek mümkündür. Çin, uzun vadeli bir "Barışçıl Yeniden Birleşme" sürecine bağlı kalmaya devam ederken, Tayvan üzerindeki iddiasını ve rejim meşruiyetini korumak için baskısını önemsemektedir. Ancak henüz askeri bir çatışmaya hazır olmadığı için savaştan kaçınmaktadır.

KAYNAKÇA

AB Konseyi (22 Mart 2021). EU imposes further sanctions over serious violations of human rights around the World. European Council of the European Union. Retrieved from <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2021/03/22/eu-imposes-further-sanctions-over-serious-violations-of-human-rights-around-the-world/>

AB-Çin Stratejik Gözden Geçirme. (21-22 Mart 2019) retrieved from https://commission.europa.eu/publications/eu-china-strategic-outlook-commission-and-hrvp-contribution-european-council-21-22-march-2019_en

Abb, P., & Yang, A. H. (2018). The Impact of Democratization, Political Culture, and Diplomatic Isolation on Think-Tank Development in Taiwan. *Pacific Affairs*, 91(1), 73–94. <http://www.jstor.org/stable/44876389>

Adas, M. (1998). Imperialism and Colonialism in Comparative Perspective. *The International History Review*, 20(2), s. 371–388.

Al-Rodhan, K. R. (2007). A Critique of the China Threat Theory: A Systematic Analysis. *Asian Perspective*, 31(3), 41–66. <http://www.jstor.org/stable/42704598>

Alvarez, J. M. (1927). The Aboriginal Inhabitants of Formosa. (With Map). *Anthropos*, 22(1/2), s. 247–258.

Andrade, T. (2006). Cooperative Colonization and the Statist Model of European Expansion. *Journal of World History*, 17(4), s. 429–450.

ASEAN Studies Centre ISEAS Yusof Ishak Institute. (2022). İnceleme raporu: *The State of Southeast Asia 2022*. Retrieved from https://www.iseas.edu.sg/wp-content/uploads/2022/02/The-State-of-SEA-2022_FA_Digital_FINAL.pdf

Barnett, M., (2013). Social Constructivism. In: Baylis, S., Smith, S., Owens, P. (Eds.). *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relation* (6th ed.) (pp. 155-168). Oxford, UK: Oxford University Press.

Bateman, J. (2022, Aralık 15) “Opinion: The Fevered Anti-China Attitude in Washington Is Going to Backfire”, *Politico*. <https://www.politico.com/news/magazine/2022/12/15/china-tech-decoupling-sanctions-00071723>

Benner, T. (2021, Kasım 8). Europe Is Doubling Down on Taiwan. *Foreign Policy*. Retrieved from <https://foreignpolicy.com/2021/11/08/europe-is-doubling-down-on-taiwan/>

Bennett, A. ve C. Elman. 2007. Qualitative methods: The view from the subfields. *Comparative Political Studies* 40(2): 111-121

Blackwill, R., ve Zelikow, P. (2021). The United States, China, and Taiwan: A Strategy to Prevent War, s. 25-29. Council on Foreign Relations.

Brown, M. J. (2001). Reconstructing Ethnicity: Recorded and Remembered Identity in Taiwan. *Ethnology*, 40(2), 153–164. <https://doi.org/10.2307/3773928>

Burgoyne, M. C. (2020). TAIWAN’S FIGHT FOR INTERNATIONAL SPACE. In A. L. Vuving (Ed.), *HINDSIGHT, INSIGHT, FORESIGHT: Thinking About Security in the Indo-Pacific* (pp. 317–330). Daniel K. Inouye Asia-Pacific Center for Security Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep26667.26>

Bush, C. R. (2020, Mayıs 21) “Taiwan’s President Begins Her Second Term with A Call for Unity”, *Brookings*. <https://www.brookings.edu/articles/taiwans-president-begins-her-second-term-with-a-call-for-unity/>

Cabestan, J. (2017). Changing Identities in Taiwan under Ma Ying-jeou. In Dittmer L. (Ed.), *Taiwan and China: Fitful Embrace* s. 42-60. Oakland, California: University of California Press.

Cabestan, J.-P. (2000). The Relations Across the Taiwan Strait: Twenty Years of Development and Frustration. *China Review*, 105–134. <http://www.jstor.org/stable/23453363>

Chang, P. H. (1979). Beautiful Island. *The Wilson Quarterly* (1976-), 3(4), s. 56–68.

Chao, L., & Myers, R. H. (1994). The First Chinese Democracy: Political Development of the Republic of China on Taiwan, 1986-1994. *Asian Survey*, 34(3), s. 213–230.

Charney, J. I., & Prescott, J. R. V. (2000). Resolving Cross-Strait Relations between China and Taiwan. *The American Journal of International Law*, 94(3), 453–477.
<https://doi.org/10.2307/2555319>

Chau, T. (2022, Kasım 29). “Taiwan’s KMT Has a Mountain to Climb for 2024 Presedential Race”. *Asia Nikkei*. Retrieved from <https://asia.nikkei.com/Politics/Taiwan-elections/Taiwan-s-KMT-has-a-mountain-to-climb-for-2024-presidential-race>

Chen, D. P. (2013). The Strategic Implications of Ma Ying-jeou’s “One ROC, Two Areas” Policy on Cross-Strait Relations. *American Journal of Chinese Studies*, 20(1), 23–41.
<http://www.jstor.org/stable/44289005>

Chen, R.-L. (2012). Beyond National Identity in Taiwan: A Multidimensional and Evolutionary Conceptualization. *Asian Survey*, 52(5), 845–871. <https://doi.org/10.1525/as.2012.52.5.845>

Ching, N. L. J. (2005) From Chinese National Identity to Taiwanese Consciousness: an Examination of the Cultural Elements in Taiwan's Democratization During the Lee Teng-hui Era and its Legacy, 1988-2004.

Chou, C.P. ve Ching, G. (2012). Historical Overview of Education in Taiwan. In: *Taiwan Education at the Crossroad. International and Development Education*. Palgrave Macmillan, New York. https://doi.org/10.1057/9780230120143_3

Chu, Y., & Lin, J. (2001). Political Development in 20th-Century Taiwan: State-Building, Regime Transformation and the Construction of National Identity. *The China Quarterly*, 165, 102–129. <http://www.jstor.org/stable/3451108>

Chung Yin Kwan, T. & Fell, D. (2020). 7. The Relationship between Mainstream and Movement Parties in Taiwan. Case Studies of the New Power Party (NPP) and the Green Party

Taiwan-Social Democratic Party Alliance (GPT/SDP). In D. Chiavacci, S. Grano & J. Obinger (Ed.), *Civil Society and the State in Democratic East Asia: Between Entanglement and Contention in Post High Growth* (pp. 167-186). Amsterdam: Amsterdam University Press. <https://doi.org/10.1515/9789048551613-008>

Clark, C., & Tan, A. C. (2012). Political Polarization in Taiwan: A Growing Challenge to Catch-all Parties? *Journal of Current Chinese Affairs*, 41(3), s. 7–31.

Copper, J. F. (1989). The Evolution of Political Parties in Taiwan. *Asian Affairs*, 16(1), s. 3–21.

Copper, J. F. (2008). Taiwan's Failed President. *Asian Affairs*, 34(4), 179–192. <http://www.jstor.org/stable/30172672>

Corcuff, S. (2002) "Taiwan's 'Mainlanders', New Taiwanese?" in Stéphane Corcuff, ed., *Memories of the Future: National Identity Issues and the Search for a New Taiwan*, New York

Corinna-Barbara Francis (1985) Interview with Kang Ning-hsiang, *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 17:3, s. 57-64, DOI: 10.1080/14672715.1985.10409827

Cotton, J. (1989). Redefining Taiwan: 'One Country, Two Governments'. *The World Today*, 45(12), s. 213-216.

Cucchisi, J. L. (2002). The Causes and Effects of the Chinese Civil War, s. 1927-1949 (Master's thesis). Seton Hall University.

Cunningham, M. (2023) "China's Taiwan Policy in 2023". *Global Taiwan Institute*, 8 (2), s. 4-6

Çalışkan, E. (2022) *Çin'in Tek Çin Politikası: Tayvan ve Hong Kong*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Anabilim Dalı. (Yüksek Lisans Tezi)

Çalışkan ve Aras. (2023) Xi Jinping Döneminde Tek Çin Politikası ve Tayvan. Tansü Y. E. (ed.) Kara F. (ed.) *Afro-Avrasya Araştırmaları Üzerine Seçme Yazılar* içinde (8. Bölüm s.163-199) Özgür Yayınları.

Damon, A. F. (1991). Financing Revolution: Sun Yat-sen and the Overthrow of the Ch'ing Dynasty, s. 161-186.

DeLisle, J. (t.y.) Taiwan's Tsai Ing-wen Begins Her Second Term amid a Pandemic. *Foreign Policy Research Institute*. Retrieved from <https://www.fpri.org/article/2020/05/taiwans-tsai-ing-wen-begins-her-second-term-amid-a-pandemic/>

Dittmer, L. (1983). The 12th Congress of the Communist Party of China. *The China Quarterly*, 93, s. 108–124.

Dittmer, L. (2005) “Taiwan's Quest for Identity and the China Factor,” *Journal of Asian and African Studies* 40:1/2, s. 78.

Dittmer, L. (2017). Taiwan and the Waning Dream of Reunification. In Dittmer L. (Ed.), *Taiwan and China: Fitful Embrace* s. 283-300. Oakland, California: University of California Press.

Eastman, L. E. (1981). Who Lost China? Chiang Kai-shek Testifies. *The China Quarterly*, 88, 658–668. <http://www.jstor.org/stable/653752>

Emmott, R. (16 Kasım 2021). China's EU envoy says no flexibility on Taiwan, sanctions, trade. *Reuters*. Retrieved from <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/chinas-eu-envoy-says-no-flexibility-taiwan-sanctions-trade-2021-11-16/>

Ernst, J. (2021, Aralık 1) “Honduras president-elect's China pledge puts Taiwan and US on edge”. *The Guardian* <https://www.theguardian.com/world/2021/dec/01/honduras-xiomara-castro-taiwan-china-diplomacy>

Eyton, L. (2000, Mart 16). “Made in Taiwan”. *Taipei Times*. Retrieved from <https://www.taipeitimes.com/News/insight/archives/2000/03/16/28044>

Fell, D., & Bi-yu, C. (2004). Taiwan's KMT and DPP Eras - A Comparison. *China Perspectives*, 56, s.2.

Fierke, K. (2016). Constructivism. In Dunne, T., Kurki, M., Smith, S. (Editör) *International Relations Theory: Discipline and Diversity* (4th ed.) (pp. 161-176). Oxford, UK: OUP Oxford.

Finding a way out for Taiwan's future. (2001)
<https://www.taipeitimes.com/News/editorials/archives/2001/05/20/0000086587>

Fredrick Barth, *Ethnic Groups and Boundaries* (Boston: Brown & Co., 1969), pp. 22–24.

Fürst, R. (2005). Taiwan — A Maturing Chinese Democracy. *Perspectives*, 24, s. 42–60.

George, A. L. ve A. Bennett. 2005. *Case studies and theory development in the social sciences*. Cambridge, MA: MIT Press.

Gerring, J. 2007. *Case study research*. New York: Cambridge University Press

Glaser, B. S. (2016). Prospects for Cross-Strait Relations as Tsai Ing-wen Assumes the Presidency in Taiwan. In *Prospects for Cross-Strait Relations as Tsai Ing-wen Assumes the Presidency in Taiwan* s. 1–12. Center for Strategic and International Studies (CSIS).
<http://www.jstor.org/stable/resrep23329.5>

Grajdanzev, A. J. (1942). Formosa (Taiwan) Under Japanese Rule. *Pacific Affairs*, 15(3), 311–324. <https://doi.org/10.2307/2752241>

Green and Blue: Understanding Identity Politics and Taiwanese Nationalism. (2020, 2 Kasım)
<https://identityhunters.org/2020/11/02/green-and-blue-understanding-identity-politics-and-taiwanese-nationalism/>

Gold, T. B. (2009). Taiwan in 2008: My Kingdom for a Horse. *Asian Survey*, 49(1), 88–97.
<https://doi.org/10.1525/as.2009.49.1.88>

Gold, T. B. (2010). Taiwan in 2009: Eroding Landslide. *Asian Survey*, 50(1), 65–75.
<https://doi.org/10.1525/as.2010.50.1.65>

Grossman, D. (2023). Upcoming Presidential Election Will Clarify Taiwan's China Policy. *The Rand Blog*. <https://www.rand.org/pubs/commentary/2023/05/upcoming-presidential-election-will-clarify-taiwans.html>

Guliyev, V. (2023). The Taiwan Issue: A Story of Two Chinas. Baku Research Institute.
<https://bakuresearchinstitute.org/en/the-taiwan-issue-a-story-of-two-chinas/>

Haibin N. (2022) “China’s Economic Engagement with Latin America Beyond COVID-19”, *Woodrow Wilson International Center*. <https://www.wilsoncenter.org/publication/chinas-economic-engagement-latin-america-beyond-covid-19>

Han-Yu, C., & Myers, R. H. (1963). Japanese Colonial Development Policy in Taiwan, 1895-1906: A Case of Bureaucratic Entrepreneurship. *The Journal of Asian Studies*, 22(4), s. 433–449.

Hang, X. (2016). Contradictory Contingencies: The Seventeenth-Century Zheng Family and Contested Cross-Strait Legacies. *American Journal of Chinese Studies*, 23, s. 173–182.

He, Y. (2014). Identity Politics and Foreign Policy: Taiwan’s Relations with China and Japan, 1895-2012. *Political Science Quarterly*, 129(3), 469–500.
<http://www.jstor.org/stable/43828438>

Hickey, D. V. (1997). U.S. Policy and Taiwan’s Bid to Rejoin the United Nations. *Asian Survey*, 37(11), 1031–1043. <https://doi.org/10.2307/2645739>

Hoang T. H. Ve Choong W. (2023, Şubat 23) Commentary: Southeast Asia has big concerns but limited choices in case of a Taiwan conflict. *ChannelNewsAsia*. Retrieved from <https://www.channelnewsasia.com/commentary/taiwan-conflict-china-southeast-asia-dilemma-3296021>

Hobsbawm, E. J., & Kertzer, D. J. (1992). Ethnicity and Nationalism in Europe Today. *Anthropology Today*, 8(1), 3–8. <https://doi.org/10.2307/3032805>

Holcombe, C. (2019). *Doğu Asya Tarihi: Çin Japonya Kore.* (Çev. M. M. Özeren) İstanbul: Dergah Yayınları (Orijinal yayın tarihi, 2010)

Hood, S. J. (1996). Political Change in Taiwan: The Rise of Kuomintang Factions. *Asian Survey*, 36(5), s. 468–482.

Hook, B., & Neves, M. S. (2002). The Role of Hong Kong and Macau in China's Relations with Europe. *The China Quarterly*, 169, 108–135. <http://www.jstor.org/stable/4618708>

Hopf, T. (1998). The Promise of Constructivism in International Relations Theory . In *International Security*., Vol. 23, No. 1, s. 171-200. London, UK: MIT Press.

Horowitz, S., & Tan, A. C. (2005). The Strategic Logic of Taiwanization. *World Affairs*, 168(2), 87–95. <http://www.jstor.org/stable/20672736>

Hoyama, T. (2023). U.S. to host APEC in 2023 in push for Indo-Pacific economic pact. *Nikkei Asia*. <https://asia.nikkei.com/Economy/Trade/U.S.-to-host-APEC-in-2023-in-push-for-Indo-Pacific-economic-pact>

Howe, C. (2001). Taiwan in the 20th Century: Model or Victim? Development Problems in a Small Asian Economy. *The China Quarterly*, 165, s. 37–60.

Hörster, T. (2023). The Changing Taiwan Voter: Strategic Implications for Great Power Confrontation, s. 1-53. 10.13140/RG.2.2.34092.23689.

ICG Asia Report No:53. (2023). *Taiwan Strait 1:What's Left Of One China?* <https://www.refworld.org/pdfid/3f13c7664.pdf>

Inglis, Fred (2000). Clifford Geertz: Culture Custom and Ethics. Polity Press.

Inkster, N. (2022). s.43-46). “Strained US–China Relations and the Growing Threat to Taiwan”. *International Institute for Strategic Studies*. Retrieved from

<https://www.iiss.org/en/publications/strategic-dossiers/asia-pacific-regional-security-assessment-2023/aprsa-chapter-2/>

Jacobs, J. B. ve Liu, I. B. (2007). Lee Teng-Hui and the Idea of “Taiwan.” *The China Quarterly*, 190, s. 375–393.

Jennings, J. M. (1995). The Opium Empire: Japan and The East Asian Drug Trade, 1895-1945. *The Journal of Asian Studies*, 54(1), s. 9–34.

Jiang, Y. (2017). Taiwan’s National Identity and Cross-Strait Relations. In L. Dittmer (Ed.), *Taiwan and China: Fitful Embrace* (1st ed., pp. 19–41). University of California Press.
<http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1w76wpm.5>

Jones, M. R., & Karsten, H. (2008). Giddens’s Structuration Theory and Information Systems Research. *MIS Quarterly*, 32(1), 127–157. <https://doi.org/10.2307/25148831>

Karluk, A. C. (2018) Tayvan’ın Etno Demografik Yapısı. *APAM Türkiye’de Tayvan Çalışmaları-I Tarih, Ekonomi, Uluslararası İlişkiler*, Ankara Üniversitesi Yayınları, Ankara, 62-92.

Kastner, S. (2015). Is the Taiwan Strait Still a Flash Point? Rethinking the Prospects for Armed Conflict between China and Taiwan. *International Security*, 40(3), s. 54-92.

Katzenstein, P. (1996). *The Culture of National Security : Norms and Identity in World Politics* NY: Columbia University Press, s.560

Kucera, O. (2006). Is Taiwan a Presidential System? *China Perspectives*, 66, s. 39–48.

Krishna, P. (2022). Kuomintang Through the Ages. *Taiwan Insight online magazine*, 20 December 2018.

Kuo-tai, H. (1989). The Struggle between the Kuomintang and the Chinese Communist Party on Campus during the War of Resistance, 1937-45. *The China Quarterly*, 118, s. 300–323.

Laitin, D. D. (1995). Identity in formation: the russian-speaking nationality in the post-Soviet diaspora. *European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv Für Soziologie*, 36(2), 281–316. <http://www.jstor.org/stable/23997787>

Lay, J.-G., Yap, K.-H., & Chen, Y.-W. (2008). The Transition of Taiwan's Political Geography. *Asian Survey*, 48(5), 773–793. <https://doi.org/10.1525/as.2008.48.5.773>

Lau, S. (2021, Ekim 20). Borrell: China's threats to Taiwan pose risk to EU. *Politico*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/china-taiwan-europe-security-microchips-technology-trade-josep-borrell/>

Lau, S. (2021, Ekim 28). Taiwan's charm offensive pits Europe against China. *Politico*. Retrieved from <https://www.politico.eu/article/taiwans-pits-europe-against-china/>

Leng, T. On the Fundamental Characteristics of the “One Country, Two Systems” Policy. *Academic Journal of “One Country, Two Systems” Vol.1* s. 49-59

Lewis, M. K. (2019) Forging Taiwan's Legal Identity, 44 Brook. J. Int'l L. 489.
Available at: <https://brooklynworks.brooklaw.edu/bjil/vol44/iss2/1>

Liao, Y. H. (2016). Monumental Challenges for Taiwan's New President. In R. Neog & R. Krishnamurthy (Eds.), *IPCS FORECAST 2016* (pp. 45–48). Institute of Peace and Conflict Studies. <http://www.jstor.org/stable/resrep09391.19>

Lin, C. Y. (1961). Sun Yat-Sen's Political Thought and Its Influence on Chinese Nationalists and Communists. (Master's thesis, Kansas University). Retrieved from <https://krex.k-state.edu/bitstream/handle/2097/26100/LD2668T41966L735.pdf?sequence=1>

Lin, G., & Wu, W. (2017). Chinese National Identity under Reconstruction. In L. Dittmer (Ed.), *Taiwan and China: Fitful Embrace* (1st ed., pp. 75–92). University of California Press. <http://www.jstor.org/stable/10.1525/j.ctt1w76wpm.8>

Lin, J. (2002) 评析民进党执政之后政党转型的两项举措. *Taiwan Research Quarterly*, 77, s. 56-62

Lin, X. (2016). 民进党再度执政之意涵. Tianda Research Institute. Retrieved from <https://tiandainstitute.org/2016/03/17/%E6%B0%91%E8%BF%9B%E5%85%9A%E5%86%8D%E5%BA%A6%E6%89%A7%E6%94%BF%E4%B9%8B%E6%84%8F%E6%B6%B5/>

Linthicum, K. ve Wilkinson, T. (2022, 3 Kasım) “The left now rules most of Latin America. Will it be able to live up to its promises?”, *Los Angeles Times* <https://www.latimes.com/world-nation/story/2022-11-03/the-left-has-swept-into-power-across-latin-america>

Liu, R. C. (2022). From ‘Sticks’ to ‘Carrots’ and ‘Nets’, then to ‘Needles’: The Evolution of the CPC’s Policy towards Taiwan. *China Report*, 58(1), 90-105. <https://doi.org/10.1177/00094455221074255>

Lijphart, A. (2012). The Quality of Democracy and a “Kinder, Gentler” Democracy: Consensus Democracy Makes a Difference. In *Patterns of Democracy*, s. 274–294. Yale University Press.

Lynteris, C. (2011). From Prussia to China: Japanese Colonial Medicine and Gotō Shinpei’s Combination of Medical Police and Local Self-Administration. *Medical History*, 55, s. 343-347.

Map of Taiwan Republic of China. (n.d.). Nations Online. Retrieved from <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/taiwan-map.htm>

March, J. G., & Olsen, J. P. (1998). The Institutional Dynamics of International Political Orders. *International Organization*, 52(4), 943–969. <http://www.jstor.org/stable/2601363>

Martin, S. A. ve Blundell, D. (2022). The Last Refuge and Forced Migration of a Taiwanese Indigenous People during the Japanese Colonization of Taiwan – An Ethnohistory. *Nationalism and Ethnic Politics*, 28(2), s. 206-231.

Matthews, W. (2008). Class, Nation, and Capitalist Globalization: Eric Hobsbawm and the National Question. *International Review of Social History*, 53(1), 63–99. <http://www.jstor.org/stable/44583042>

McCarthy, C. J. (1970). On The Koxinga Threat of 1662. *Philippine Studies*, 18(1), s. 187–196.

Mearsheimer, J. J. (2021) America, China, and the Tragedy of Great-Power Politics. *Foreign Affair*, November/ December, 2021

Micklethwait, J. (2023, Haziran 7). “Kissinger Sees War Over Taiwan Likely Unless US, China Back Down”. *Bloomberg*. Retrieved from <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-06-15/kissinger-sees-war-over-taiwan-likely-unless-us-china-back-down#xj4y7vzkg>

Ming, D. (1991). The Principles and Flexibility In China’s External Relations: The Case of Hong Kong. (Doktora tezi). <https://core.ac.uk/download/pdf/46519348.pdf>

Jordan, D., Morris, A. & Moskowitz, M. (2004). The Minor Arts of Daily Life: Popular Culture in Taiwan. Honolulu: University of Hawaii Press. <https://doi.org/10.1515/9780824864866>

Muyard, F. « Taiwan. The Birth of A Nation? », *China Perspectives*, 53 | May- June 2004, <http://journals.openedition.org/chinaperspectives/2932> ;DOI : 10.4000/chinaperspectives.2932

Muyard, F. (2010). Mid-Term Analysis of the Ma Ying-jeou Administration: The Difficulty of Delivering the (Right) Goods. *China Perspectives*, 3 (83), 5–21. <http://www.jstor.org/stable/24054616>

Nagel, J. (1994). Constructing Ethnicity: Creating and Recreating Ethnic Identity and Culture. *Social Problems*, 41(1), 152–176. <https://doi.org/10.2307/3096847>

Naughton, B. (1993). Deng Xiaoping: The Economist. *The China Quarterly*, 135, s. 491–514.

Ni, V. (2021, Mayıs 20). *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/world/2021/may/20/eu-parliament-freezes-china-trade-deal-over-sanctions>

Nikkei Asia. (2023, 16 Mayıs) <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Gender/Taiwan-allows-same-sex-couples-to-adopt-children>

Ogasawara, Y. (2001). "Taiwanese Identity and the "One China Principle": Policies of the Lee Teng-hui Administration towards China." *Tokyo University of Foreign Studies*. Retrieved from <http://www.tufs.ac.jp/ts/personal/ogasawara/paper/epaper3.html>

Omestad, T. (1988). Dateline Taiwan: A Dynasty Ends. *Foreign Policy*, 71, 176–198. <https://doi.org/10.2307/1148911>

Political System. (n.d.) Government Portal of the Republic of China Taiwan. Retrieved from https://www.taiwan.gov.tw/content_4.php

President Tsai. (t.y.). Erişim: 04 Haziran 2023, <https://english.president.gov.tw/Page/40>

Qin, A. ve Erlanger, S. (2021, Kasım 10). As Distrust of China Grows, Europe May Inch Closer to Taiwan. *The New York Times*. Retrieved from <https://www.nytimes.com/2021/11/10/world/asia/taiwan-europe-china.html>

Reus-Smit, C. (2005). Constructivism. In: *Theories of International Relations* (3. Basım) s. 212–236). New York: Palgrave Macmillan.

Rigger, S. (1999). *Politics in Taiwan: Voting for Democracy*. Routledge.

Rigger, S. (2006). Taiwan's Rising Rationalism: Generations, Politics, and "Taiwanese Nationalism" (M. Alagappa, Ed.). East-West Center.

Roy, D. (2017). Prospects for Taiwan Maintaining Its Autonomy under Chinese Pressure. *Asian Survey*, 57(6), 1135–1158. <https://www.jstor.org/stable/26367797>

Rusciano, F. L. (2003). The Construction of National Identity: A 23-Nation Study. *Political Research Quarterly*, 56(3), 361–366. <https://doi.org/10.2307/3219795>

- Scobell, A. (1988). Taiwan: The Other China. *The Brookings Review*, 6(4), s. 31–37.
- Shi, J. (2019) KMT presidential candidate Han Kuo-yu says 2020 election will be life-or-death battle for Taiwan. *South China Morning Post*.
<https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3020407/kmt-presidential-candidate-han-kuo-yu-says-2020-election-will>
- Shih, C., ve Chen, M. (2010). Taiwanese Identity and the Memories of 2-28: A Case for Political Reconciliation. *Asian Perspective*, 34(4), s. 85–113.
- Shu, H. H. (2005). Terminating Taiwan’s Fourth Nuclear Power Plant under the Chen Shui-bian Administration. *Review of Policy Research*, 22 (2), 171-186
<https://doi.org/10.1111/j.1541-1338.2005.00128.x>
- Siow, M. (2023). The Politics of Taiwan’s Ma Ying-jeou referencing “yan huang descendants”. *South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/week-asia/opinion/article/3215421/politics-taiwans-ma-ying-jeou-referencing-yan-huang-descendants>
- Smith, A. (1986). *Ethnic Origins of Nations* (Oxford: Basil Blackwell), p. 151.
- Smith, S. (2010). Strait thinking: China–Taiwan relations under Ma Ying-jeou. Australian Strategic Policy Institute. <http://www.jstor.org/stable/resrep03952>
- Sullivan, J., & Lowe, W. (2010). Chen Shui-bian: On Independence. *The China Quarterly*, 203, 619–638. <http://www.jstor.org/stable/27917799>
- Sullivan, J. (2015). [Review of Political Changes in Taiwan under Ma Ying-jeou: Partisan Conflict, Policy Choices, External Constraints and Security Challenges, by J.-P. Cabestan & J. Delisle]. *The China Quarterly*, 222, 578–579. <http://www.jstor.org/stable/24742144>
- Taiwan High Prosecutors Office. (2020). *Nationalist Government Era (1.1.2008 – 31.12.2011)*
<https://www.tph.moj.gov.tw/5520/5522/5568/838236/839011/post>

Taiwan: 7 Years since the Sunflower Movement. (2021, 7 Nisan)
<https://www.marxist.com/taiwan-7-years-since-the-sunflower-movement.htm>

Taiwan Public Opinion Foundation (2021). *Kendinizi Tayvanlı, Çinli veya başka bir kimlik ile mi tanımlıyorsunuz?* <https://www.tpof.org/wp-content/uploads/2021/09/20210830-%E8%8B%B1%E6%96%87%E7%89%88%E3%80%8C%E5%8F%B0%E7%81%A3%E4%BA%BA%E7%9A%84%E6%B0%91%E6%97%8F%E8%AA%8D%E5%90%8C%E8%88%87%E7%B5%B1%E7%8D%A8%E5%82%BE%E5%90%91%E3%80%8D%E4%B8%83%E6%9C%88%E6%B0%91%E8%AA%BF%E8%A3%9C%E5%85%85%E5%A0%B1%E5%91%8A.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2023)

Taiwan Public Opinion Foundation (2021). *Tayvan'ın Birleşme ve Bağımsızlık Eğilimi.* <https://www.tpof.org/wp-content/uploads/2021/09/20210830-%E8%8B%B1%E6%96%87%E7%89%88%E3%80%8C%E5%8F%B0%E7%81%A3%E4%BA%BA%E7%9A%84%E6%B0%91%E6%97%8F%E8%AA%8D%E5%90%8C%E8%88%87%E7%B5%B1%E7%8D%A8%E5%82%BE%E5%90%91%E3%80%8D%E4%B8%83%E6%9C%88%E6%B0%91%E8%AA%BF%E8%A3%9C%E5%85%85%E5%A0%B1%E5%91%8A.pdf> (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2023)

Taiwan Today. (2016, 1 Eylül) <https://taiwantoday.tw/news.php?unit=12&post=102493>

Tan, A. C. (2021) Taiwan: Party system of a young consolidated democracy. Paper prepared for the International Conference on Political Parties and the Crisis of Democracy, 6-9 October 2021, Madrid, Spain

Theys, S. (2018). Introducing Constructivism in International Relations Theory. *E-International Relations*, s.1-4.

Tian, M. (2016). The Baojia System as Institutional Control in Manchukuo under Japanese Rule (1932-45). *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 59(4), s. 531–554.

Tien, H. ve Chu, Y. (1996). Building Democracy in Taiwan. *The China Quarterly*, 148, s. 1141–1170.

Tiexun, L. (2011). On the Fundamental Characteristics of the “One Country, Two Systems” Policy. *Academic Journal of “One Country, Two Systems”* Vol.1 s. 49-59

Tkacik, J. (2023) What to Expect in US-Taiwan Relations During 2023. *Global Taiwan Brief Vol 8. Issue 2*. S.9-11. <https://globaltaiwan.org/wp-content/uploads/2023/01/GTB-8.2-PDF.pdf>

Tsai, W. (1999). Mass Mobilization Campaigns in Mao’s China. *American Journal of Chinese Studies*, 6(1), 21–48. <http://www.jstor.org/stable/44288599>

U.S. Shoots Down Suspected Chinese Spy Balloon. (2023, Şubat 4). *Council on Foreign Relations*. Retrieved from <https://www.cfr.org/timeline/us-china-relations>

Van Vranken Hickey, D., & Li, Y. (2002). Cross-Strait Relations in the Aftermath of the Election of Chen Shui-bian. *Asian Affairs*, 28(4), 201–216. <http://www.jstor.org/stable/30172832>

Viswanathan, R. (2022, August 30) “Venezuela’s GDP will grow by an incredible 10 per cent in 2022”, *The Week*. Retrieved from <https://www.theweek.in/news/world/2022/08/30/venezuelas-gdp-will-grow-by-an-incredible-10-per-cent-in-2022.html>

Vogel, E. F. (2011). *Deng Xiaoping and the Transformation of China*. Harvard University Press.

Von der Burchard, H. (2019, Mart 12). EU slams China as ‘systemic rival’ as trade tension rises. *Politico*. retrieved from <https://www.politico.eu/article/eu-slams-china-as-systemic-rival-as-trade-tension-rises/>

Wagner, J. (2017, Haziran 1) “China’s Cybersecurity Law: What You Need to Know”. *The Diplomat*. <https://thediplomat.com/2017/06/chinas-cybersecurity-law-what-you-need-to-know/>

Wang, L. J. (2014). Cultural Difference, National Identity and Cultural Policy in Taiwan. In: Lee, HK., Lim, L. (editör) Cultural Policies in East Asia. Palgrave Macmillan, London. https://doi.org/10.1057/9781137327772_3

Wang, R. S. (2016). Taiwan's Vibrant Democracy and Beleaguered Economy: Implications for U.S. Interests and Policies. In Taiwan's Vibrant Democracy and Beleaguered Economy: Implications for U.S. Interests and Policies (pp. 1–15). Center for Strategic and International Studies (CSIS). <http://www.jstor.org/stable/resrep23351.5>

Wang, T. ve Liu, I. (2004). Contending Identities in Taiwan: Implications for Cross-Strait Relations. Asian Survey, 44(4), s. 568-590.

Wang, T. Y. 2017. "Changing Boundaries: The Development of the Taiwan Voters' Identity." Achen, 45–70

Wei, C. (2023) "One Country, Two Systems" and the Realization of the Complete Reunification of China: A Synthesis of Narrative Reviews. Chinese Studies, 12, 126-139. doi: 10.4236/chnstd.2023.122012.

Wendt, A. (1992) "Anarchy Is What States Make of It: The Social Construction of Power Politics," International Organization, Vol. 46, No. 2 391-425.

Whyte, M. K. (1993). Deng Xiaoping: The Social Reformer. The China Quarterly, 135, s. 515–535.

Wong, E. (2022, Kasım 14) "Blinken to Visit China Early 2023 After Biden an Xi's Meeting", *The New York Times*. <https://www.nytimes.com/2022/11/14/us/politics/blinken-china-2023.html>

Wong, J. (2003). Deepening Democracy in Taiwan. Pacific Affairs, 76(2), 235–256. <http://www.jstor.org/stable/40024392>

Wong, T. K. (2001). FROM ETHNIC TO CIVIC NATIONALISM: THE FORMATION AND CHANGING NATURE OF TAIWANESE IDENTITY. *Asian Perspective*, 25(3), 175–206. <http://www.jstor.org/stable/42704329>

Wu, S. S. (2022). Taiwan Under the Pandemic: A Security Perspective. *PRISM-19*. <https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2944852/taiwan-under-the-pandemic-a-security-perspective/>

Xi Jinping vows to oppose Taiwan ‘pro-independence’ influences as third term begins. (13 Mart, 2023) The Guardian <https://www.theguardian.com/world/2023/mar/13/xi-jinping-taiwan-independence-china-parliament-national-peoples-congress#:~:text=%E2%80%9CWe%20should%20actively%20oppose%20the,Xi%20said%20C%20to%20loud%20applause.>

Xinhua, (2019, Aralık 20) “New China-Brazil earth resource satellite sent into space”, *The State Council of the People’s Republic of China* https://english.www.gov.cn/news/international/exchanges/201912/20/content_WS5dfc6f1ac6d0bcf8c4c192a4.html

Xisheng, T. (1950) *Zhongguo guomindang xianjieduan zhuzhang: zhuantu yanjiu ji* (The Current Political Programme of the Chinese Guomindang: Collection of Special Studies) (printed by the Fourth Section of the Central Reform Commission), section A-7, pp. 1-4

Yang, D. (2020). The Exodus. In *The Great Exodus from China: Trauma, Memory, and Identity in Modern Taiwan*, s. 40-85. Cambridge: Cambridge University Press.

Yin, R. K. (1994). *Case Study Research: Design and Methods*. Newbury Park, CA: Sage

Yu, C. (2017). Parties, Partisans, and Independents in Taiwan. In C. H. Achen & T. Y. Wang (Eds.), *The Taiwan Voter*, s. 71–97. University of Michigan Press.

Yıldırım, K. (2021). *Çin Tarihi*. İstanbul: Ötüken.

Zhang, L. (2009) "China's Policy Responses to the Global Financial Crisis: Efficacy and Risks" (2009). YPFS Documents (Series 1). 14460. <https://elischolar.library.yale.edu/ypfs-documents/14460>

